

Ճանաչել զիմաստութիւն և զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ

Ասույթներ հայոց լեզվի մասին

Մեր շուրջը լեզուներ նոր ու հին, մեր շուրջը խոսում են այլորեն, ե՛կ խոսենք, եղբա՛յր իմ հայերեն: Կու՛լ չերթանք այս ահեղ լափումին թույլ չտանք մեր լեզուն ավերեն, ե՛կ խոսենք, մի՛շտ խոսենք հայերեն:

Խաչիկ Դաշտենց

Այն ժամանակ, երբ Ֆրանսիա անունը նույնիսկ գոյություն չուներ, Չայաստանը մեծ դեր է խաղացել պատմության մեջ, այն ժամանակներում, երբ ֆրանսերենը դեռևս չէր տարբերվում լատիներենից, գոյություն ուներ հայերեն կարևոր գրականություն:

Ա.Մեյե (ֆրանսիացի հայագետ)

Խլեցեք ժողովրդից ամեն ինչ, նա կարող է վերականգնել. սակայն խլեցեք նրա լեզուն, և նա այլևս չի ստեղծի այն: Ժողովուրդը կարող է ստեղծել նույնիսկ նոր հայրենիք, բայց լեզու՝ երբեք. մահացավ լեզուն ժողովրդի շուրթերում՝ մահացավ և ժողովուրդը:

Կոնստատին Ուշինսկի

Լեզուն ազգի հոգին է. կենդանի է այդ հոգին, կենդանի է ազգը, կենսունակ է առաջինը ուրեմն՝ կենսունակ է երկրորդը:

Վահան Տերյան

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Լեզուն և նրա դերը հասարակության մեջ

Լեզուն մարդկանց հաղորդակցման հիմնական միջոցն է: Այն կազմված է լսելի և տեսանելի նշաններից, որոնց միջոցով մարդիկ արտահայտում են իրենց մտքերը, զգացմունքները, կամքը, դրանք հաղորդում ուրիշներին և իրար հասկանում:

Լեզուն հնարավորություն է տալիս միևնույն հատկանիշն ունեցող առարկաներ խմբավորել, այսինքն՝ ընդհանրացում կատարել, առանձնացնել առարկաների հատկանիշները և դրանց մասին խոսել առարկաներից անկախ: Լեզուն ձևավորում է մտածողությունը և զարգանում մտածողության զարգացման հետ միասին:

Չայոց լեզուն և նրա տեղը աշխարհի լեզուների մեջ

Աշխարհում կա շուրջ երեք հազար լեզու: Ըստ խոսողների թվի՝ այդ լեզուները տարբեր տարածում ունեն: Կան լեզուներ, որոնցով խոսում են միայն մի քանի հազար կամ նույնիսկ մի քանի հարյուր մարդ: Չայերենը խոսողների քանակով միջին տարածման լեզու է. նրանով խոսում է ութ միլիոնից ավելի մարդ:

Աշխարհի լեզուները կազմում են ցեղակցական տարբեր խմբեր կամ, ինչպես ընդունված է կոչել, լեզվաընտանիքներ: Լեզվաընտանիքը ցեղակից, այսինքն միևնույն աղբյուրից ծագած լեզուների խումբ է: Լեզվաընտանիքներից ամենամեծը հնդեվրոպական է, որն իր մեջ ներառում է բազմաթիվ ճյուղեր և ենթաճյուղեր: Լեզվաընտանիքների մեջ մտնող լեզուները ցեղակցական տարբեր մերձավորություն ունեն: Ըստ ցեղակցության աստիճանի՝ լեզվաընտանիքի մեջ մտնող լեզուները կազմում են ճյուղեր, այդ ճյուղերը՝ ենթաճյուղերի: Չայերենը հնդեվրոպական լեզվաընտանիքում կազմում է առանձին ճյուղ:

Իր պատմության ընթացքում նա շփվել է շատ լեզուների հետ, ազդել նրանց վրա և ազդեցություն կրել, ունի 50-ից ավելի բարբառներ և խոսվածքներ: Չայերենի մեջ շատ բառեր են մտել պարսկերենից, հունարենից արաբերենից և ուրիշ լեզուներից:

Չայոց լեզվի գրավոր շրջանի զարգացման փուլերը

Աշխարհի ժողովուրդները խոսում են մոտ 3000 լեզուներով: Այս լեզուները ուսումնասիրության առարկա են դարձել XVII-XVIII դարերից սկսած: Գիտնականները լեզուները դասակարգել են խմբերի՝ անվանելով դրանք լեզվաընտանիքներ: Առավել ուսումնասիրված է հնդեվրոպական լեզվաընտանիքը, որի առանձին ճյուղն է կազմում հայերենը:

Չայերենը աշխարհի հնագույն լեզուներից է: Նրա բառապաշարը կազմում է մոտ 250.000 – 300.000 բառ: Խոսակցական բառապաշարը կարող է կազմել 3 – 8 հազար բառ: Չայերենում արմատական բառերը մոտ 1000-ն են:

Երեք տասնամյակ առաջ լույս տեսավ ռուս և վրաց գիտնականներ Իվանովի և Գամկրելիձեի համատեղ աշխատությունը, որը համոզիչ փաստարկներով ամբողջ աշխարհին հայտարարեց, որ հնդեվրոպական ազգերի նախահայրենիքը Վանա լճի տարածքն է, իսկ լեզուն, որով նրանք խոսում են, նախահայրենն է:

Չամենատական լեզվաբանության միջոցով Իվանովը և Գամկրելիձեն ապացուցեցին հայոց լեզվի բնիկ լինելու փաստը:

Երկար ժամանակ վիճելի հարց է եղել, թե մինչև V դարը հայերը ինքնուրույն գիր ու գրականություն ունեցե՞լ են: Կարծիքները բաժանվում են երկու խմբի. մի մասը

հաստատում է ինքնուրույն գիր ու գրականության առկայությունը՝ վկայակոչելով հեթանոս շրջանի մեհենական մատյանները, գրավոր պատառիկները, նշանագրերով դրամները, թատրոնի գոյությունը: Մյուս մասը անդում է, որ հայերը խոսում էին բնիկ (հայերեն) լեզվով, սակայն գրում էին հունարեն, պարսկերեն և ասորերեն տառերով: Գոյություն են ունեցել նաև Դանիելյան գրեր, որոնցով Մաշտոցը ուսուցչական աշխատանք է տարել երկու տարի:

Հայոց լեզուն անցել է զարգացման երեք շրջան՝

I հին հայերեն (գրաբար) V-XI դդ.

II միջին հայերեն (կիլիկյան) XII-XVI դդ.

III նոր հայերեն (աշխարհաբար) XVII դ. ...

Աշխարհաբար լեզուն զարգացել է երկու ճյուղով՝ արևելահայերեն և արևմտահայերեն:

Մեսրոպ Մաշտոց. գրերի ստեղծումը

(մոտ 362-440)

Ծնվեց նա՝ այր մի՝ Մաշտոց անունով...
Եվ մենք՝ նրանով միշտ զինավառված,
Միասին եղանք ցիր ու ցան արված,
Անվերջ կրելով զարկեր ու հարված...
Հաղթեցինք դաժան ժամանակներին...
Մնացինք կանգուն:

Պ. Սևակ

Քրիստոնեության մուտքը բարդ և արունալի գործընթաց էր, որի արդյունքում վերացվեցին հեթանոսական ձեռագիր մատյանները, ոչնչացվեցին տաճարներն ու մեհյանները:

Քարոզը տարվում էր հունարեն կամ ասորերեն լեզուներով, որն անհասկանալի էր հասարակ ժողովրդին: Պետականությունը կորցրած ժողովուրդը կանգնած էր ոչնչացման եզրին, եթե հայոց իմաստուն այրերը ձեռնամուխ չլինեին գրերի ստեղծմանը: Հայ ժողովրդին սատարող հերոս էր պետք, բայց ոչ զենքի, այլ հոգու: Այդպիսին եղավ 5-րդ դարի մշակույթի հիմնադիր Մեսրոպ Մաշտոցը:

Մեսրոպ Մաշտոցը ծնվել է 361 թվականին, Հայաստանի Տարոն գավառի Հացեկաց գյուղում, ազատ շինականի ընտանիքում: Ստացել է փայլուն կրթություն, տիրապետել է հունարեն, պարսկերեն, ասորերեն և վրացերեն լեզուներին: Լինելով ժամանակի կրթված անձնավորություններից մեկը՝ գիտակցում էր ինքնուրույն գիր ու գրականության անհրաժեշտությունը: Աշխատում էր արքունիքում որպես դպիր (գրագիր), շրջում էր Հայաստանի տարբեր գավառներում և հասկանում, որ հայերեն գրավոր լեզուն պետք էր քարոզը հայերեն կարդալու համար: Կրոնական գրքերը հունարեն էին կամ ասորեն, ժամասացությունը նույնպես կատարվում էր ժողովրդին անհասկանալի այդ լեզուներով:

Շրջագայությունների ընթացքում Մաշտոցը տեսավ ու զգաց, որ իր ժողովուրդը կանգնած է ահավոր վտանգի առջև: Դա ծուլման, այսինքն՝ հայության վերացման վտանգն էր: Դրա դեմ կարելի էր կռվել հայերեն գիր ու գրականություն, հայկական դպրոց ունենալով, որոնք կմիավորեին երկու մասի բաժանված հայ ժողովրդին և կդառնային նրա գոյատևման առիավատչյան:

Մաշտոցը կաթողիկոս Սահակ Պարթևի հետ միասին ձեռնամուխ եղավ հայերեն գրերի ստեղծման գործին, որն էլ կատարեց այնքան փայլուն, որ նրա ստեղծած նշանագրերը կատարելապես համապատասխանեցին ժամանակի հայոց լեզվի հնչյունական համակարգին:

Երկարատև, խոր գիտական հետազոտություններից հետո Մեսրոպ Մաշտոցը հանճարեղ ճշտությամբ որոշեց հայերենի հնչյունները, ամեն մի հնչյունի համար ստեղծեց մեկ տառ՝ յուրաքանչյուրին տալով թվային արժեք, սահմանեց գրության ուղղությունը՝ հորիզոնական, ձախից աջ: Հայերեն գրերի ստեղծումը բուռն ոգևորություն առաջացրեց հասարակության և մտավորականության մեջ: Սկսվեց գրական–ստեղծագործական և թարգմանական բուռն գործունեություն: Մաշտոցը և իր աշակերտները ձեռնամուխ եղան Աստվածաշնչի և այլ գրքերի թարգմանությանը: Ծնունդ առավ հայոց թարգմանական գրականությունը: Վաղարշապատում Մաշտոցը հիմնեց հայկական առաջին դպրոցը և տվեց առաջին դասերը, այնուհետև դպրոցներ հիմնեց Հայաստանի տարբեր շրջաններում: Մ.Մաշտոցն իր աշակերտներին ուղարկեց արտասահման՝ ծանոթանալու ժամանակի մշակութային արժեքների հետ, կատարելագործվելու և հմտանալու: Մաշտոցն ու իր աշակերտները նաև ստեղծագործում էին. գրում էին կրոնական, պատմական գրքեր:

Մեսրոպ Մաշտոցի մասին Մ. Խորենացին իրավամբ ասել է. «Նա հրեշտակի տեսք ուներ, բեղմնավոր միտք, պայծառ էր խոսքով, գործերով՝ ժուժկալ, մարմնով՝ փառահեղ, հավատով՝ ուղիղ, հույսով՝ համբերող, սիրով՝ անկեղծ, ուսուցանելիս՝ անձանձրույթ»:

Ըստ հայ պատմիչների՝ Մ.Մաշտոցը գործունեություն է ծավալում Վրաստանում, Աղվանքում և ստեղծում նրանց այբուբենը:

Մ.Մաշտոցը վախճանվել է 440 թվականի փետրվարի 17-ին: Նրա աճյունը ամփոփված է Օշականում, որը դարձել է ուխտատեղի:

Հայ ժողովուրդը երբեք չի մոռանա իր դպրության հիմնադիրներին, մատենագիրներին ու առաջին ուսուցիչին: Նրանց դասել է սրբերի շարքում:

1962թ. Հայաստանում և սփյուռքում մեծ շուքով նշվեց Մ. Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակը:

Նրա անունով են կոչվում հասարակական հիմնարկներ, կազմակերպություններ, դպրոցներ, կա նրա անունով փողոց և պետական շքանշան:

Նրա ստեղծած կատարյալ այբուբենով է, որ մենք ուսանում ենք առ այսօր, ուսանելու ենք վաղը՝ երբեք չբաժանվելով նրանից և շարունակելու ենք կերտել մեր ինքնատիպ ու հարուստ մշակույթը:

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ

(361-440)

*
* *

Վտանգիմ ի բազմութենէ մեղաց իմոց,
Աստու'ած խաղաղութեան, օգնեա' ինձ:

Ալեկոծիմ հողմով անօրենութեան իմոյ,
Թագաւո'ր խաղաղութեան, օգնե'ա ինձ:

Ի խորըս մեղաց ծովու տարաբերեալ ծըփիմ
Նաւապե'տ բարի, փըրկեա' զիս:

*
* *
*

Մեղք իմ բազում են յոյժ,
Ծանր են քան զաւազ ծովու,
Քանզի քեզ միայնոյ մեղայ,
Ողորմեա՛ ինձ, աստուած:

Բաց, տէ՛ր զդուռն ողորմութեան,
Որ ողբալով կարդամ առ քեզ,
Քանզի քեզ միայնոյ մեղայ,
Ողորմեա՛ ինձ, աստուած:

Հեղ իս զգթութիւնդ քո,
Բազումողորմ և մարդասէր.
Քանզի քեղ միայնոյ մեղայ,
Ողորմեա՛ ինձ, աստուած:

V ԴԱՐ. ԳՐԱԲԱՐՅԱՆ ՇՐՋԱՆ

Թարգմանական գրականություն

Ինքնուրույն գիր ստեղծելուց հետո անհրաժեշտ էր հայացնել համշխարհային գրականության կարևոր նմուշները: Մ.Մաշտոցը և Սահակ Պարթևը իրենց աշակերտների հետ ձեռնամուխ են լինում թարգմանական գործին: Թարգմանվում են Աստվածաշնչից Սողոմոնի առակները, և առաջին հայատառ նախադասությունը դառնում է «ճանաչել զիմաստությունն և զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ»: Անհրաժեշտ կրոնական գրքերը հունարենից և ասորերենից թարգմանելուց հետո սկսում են թարգմանել փիլիսոփայական, բնագիտական, ճարտասանական, պատմական, քերականական գրքեր: Կարևոր է, որ այդ ժամանակ թարգմանված գրքերի մի մասը հայտնի են միայն հայերեն թարգմանությամբ, քանի որ դրանց բնագրերը չեն պահպանվել: Ոսկեդարի թարգմանություններից մեզ են հասել «Ալեքսանդր Մակեդոնացու պատմությունը», որը աշխարհակալի կյանքի, նրա մղած պատերազմների և գործերի մասին է: Հետաքրքիր է «Խիկար իմաստունի պատմությանը» թարգմանությունը, որը խրատանի և ուսուցողական գիրք է:

Իրենց բուռն թարգմանական գործունեությամբ, հայտնի են Մամբրե Վերծանողը, Դավիթ Անհաղթը, Դազար Փարպեցին, Մովսես Խորենացին և այլք: Առաքելական եկեղեցին առաջին թարգմանիչներին դասել է սրբերի շարքը և տարին երկու անգամ նշում է Թարգմանչաց տոնը:

Ինքնուրույն գրականություն

Իր ինքնությունը գտած, ազնվացած հայ միտքը պետք է տար սեփական արդյունքները, և կարճ ժամանակում ստեղծվեց ինքնուրույն գրականություն: Ճարտասանափիլիսոփայական գրականությունը փայլեց Մաշտոցի ճառերով ու թղթերով, Դավիթ Անհաղթի փիլիսոփայական երկերով: Պատմագրությունը՝ Խորենացու, Ագաթանգեղոսի. Բուզանդի, Եղիշեի «Պատմություններով»: Սահակ Պարթևն ու Մաշտոցը գրեցին հոգևոր երգեր՝ շարականներ: Եզնիկ Կողբացին գրեց «Եղծ աղանդոց»(աղանդների հերքում) երկը,

որն ունենալու ճանաչողական մեծ արժեք: Այս գրքերով դասավանդվել են միջնադարի բարձրագույն դպրոցներում: Ծաղկեց քնարերգությունն ու առակագրությունը, բժշկությունը, խազագրերի համակարգը(նոտաներ): Բացվում են բարձրագույն դպրոցներ, ուր ուսուցանվում էին տարբեր առարկաներ (Տաթևի, Գլաձորի համալսարաններ):

Վահագնի ծնունդը

Երկներ երկին,
Եկներ երկիր,
Երկներ և ծովն ծիրանի.
Երկն ի ծովուն ուներ
Եվ գկարմրիկն եղեգնիկ:
Ընդ եղեգան փող՝ ծո՛ւխ ելաներ,
Ընդ եղեգան փող՝ բո՛ց ելաներ,
Եվ ի բոցոյն
Վազէր խարտեաշ պատանեկիկ.
Նա հուր հեր ուներ
Բոց ուներ մորուս
Եվ աչկունքն էին արեգակունք:

Մովսես Խորենացի. «Հայոց պատմություն»

V դարի պատմիչ Մովսես Խորենացին ծնվել է 410 թ-ին Տարոնի գավառի Խորոն գյուղում: Նրա մասին կենսագրական տեղեկություններ քիչ կան: Կրթությունն ստացել է Սյունիքում՝ Մեսրոպ Մաշտոցի հիմնած դպրոցում: Շարունակել է կրթությունը Վաղարշապատում, սովորել է հունարեն և ասորերեն, պահլավերեն էլ գիտեր գործնականապես (հին պարսկերեն): Լեզուների իմացությունը օգնում է նրան ճանապարհորդելու Ալեքսանդրիայում և Ասորիքում, ուր նա առաջադեմ աշակերտների հետ ուսումնասիրում և կատարելագործում է իր գիտելիքները:

Չնայած տգետ հոգևորականների հալածանքներին՝ Խորենացին գրում էր, թարգմանում: Սահակ Բագրատունու պատվերով նա գրում է «Հայոց պատմություն» մատյանը, որը բաղկացած է 3 գրքից. Հայոց մեծերի ծննդաբանությունը, Հայոց միջին պատմությունը, Մեր հայրենիքի պատմության ավարտը: Մատյանը հայ ժողովրդի պատմության ամբողջական շարադրանքն է, ունի կուռ ժամանակագրական ցանկ: Խորենացին օգտվել է բազմաթիվ հայ և օտար պատմիչների ստեղծագործություններից (Մար-Աբաս Կատինա, Ագաթանգեղոս, Յոնեթոս, Պլատոն և այլն):

Մատյանը ծառայել է որպես դասագիրք, փաստառատ տեղեկություններ է տալիս հարևան երկրների մասին: Մատյանի միջոցով մեզ են հասել ժողովրդական բանավոր ավանդությունները՝ Գողթան երգերը:

Մատյանն առաջին անգամ հրատարակվել է 1695թ. Ամստերդամում, իսկ աշխարհաբար թարգմանվել է 1889թ.:

«Հայոց պատմություն» մատյանը Մ.Խորենացու հայրենասիրական զգացումների խտացումն է. նա ուզում է իր հայրենիքը տեսնել փառավոր, անկախ, ապահով: Բայց ժողովուրդը գտնվում է թշվառ ու ողորմելի վիճակում, որն էլ ցավ է պատճառում հեղինակին: Նա մատյանն ավարտում է «Ողբով», ուր ներկայացնում է ազգի անմխիթար

վիճակը, ողբում սիրելի ուսուցիչներին մահվան համար, քննադատում սոցիալական բոլոր խավերին և ազգի թշվառ վիճակի պատճառը համարում հավատքից հեռանալը:

Ողբ ...

Ողբում են քեզ, Հայոց աշխարհ, ողբում են քեզ, բոլոր հյուսիսյին ազգերի մեջ վեհագույնդ, որովհետև վերացան թագավորդ ու քահանայ, խորհրդականդ և ուսուցանողդ. վրդովվեց խաղաղությունը, արմատացավ անկարգությունը, խախտվեց ուղղափառությունը, հիմնավորվեց տգիտությամբ չարափառությունը:

Ուսուցիչները՝ տխմար ու ինքնահավան, իրենք իրենցից պատիվ գտած և ոչ Աստուծուց կոչված, փողով ընտրված և ոչ Սուրբ Հոգով, ոսկեսեր, նախանձոտ, թողած հեզությունը, որի մեջ Աստված է բնակվում, և գայլ դարձած գիշատում են իրենց հոտերը:

Կրոնավորները՝ կեղծավոր, ցուցամոլ, սնափառ, պատվամոլ, քան թե աստվածասեր:

Աշակերտները՝ սովորելու մեջ ծուլ, սովորեցնելու մեջ փութաջան, որոնք դեռ չսովորած՝ աստվածաբան են:

Ջինվորականները՝ անարի, պարծենկոտ, զենք ատող, ծուլ, ցանկասեր, թուլամորթ, կողոպտիչ, գինեմոլ, ելուզակ:

Իշխանները՝ ապստամբ, գողերին գողակից, կաշառակեր, ժլատ, ազահ, հափշտակող, երկիր ավերող, աղտեղասեր:

Դատավորները՝ տմարդի, ստախոս, խաբող, կաշառակեր, իրավունքը չպաշտպանող, անհաստատ, հակառակող:

Եվ առհասարակ սերն ու ամոթը ամենքից վերացած:

Հայոց լեզվի զարգացման միջնադարյան շրջան

Գրաբարյան շրջանին հաջորդում է միջնադարյան շրջանը, որը նշանավորվում է գեղարվեստական, պատմագրական գրականության զարգացմամբ: Ծաղկում է մանրանկարչությունը /Թորոս Ռոսլին, Սարգիս Պիծակ/, իրավագիտությունը /Մխիթար Գոշ «Դատաստանագիրք»/, բժշկագիտությունը /Ամիրդովլաթ Ամասիացի, Մխիթար Հերացի/: Վերելք է ապրում եկեղեցական շինարարությունը, զարգանում է քաղաքաշինությունը:

Անիում, Հաղպատում, Սանահինում բացվում են համալսարաններ, որտեղ սովորում էին բնական գիտություններ /աստղագիտություն, տոմար/, գրչության արվեստ, մաթեմատիկա, ճարտասանություն և այլն: Միջնադարում ստեղծագործել է աստղագետ, մաթեմատիկոս Անանիա Շիրակացին, որն ընդունել է երկրի գնդաձևությունը և բացատրել աշխարհի տիեզերական երևույթները:

Ժամանակաշրջանը տվեց գրական շարժումը կողմնորոշող արտակարգ մեծություններ՝ Գրիգոր Նարեկացի, Ներսես Շնորհալի, Գրիգոր Մագիստրոս, Մխիթար Գոշ, Վարդան Այգեկցի: Գրականությունը դարձավ աշխարհիկ մոտեցավ կյանքին: Ժամանակաշրջանի հիմնական ժանրերը դարձան շարականը, խրատը, ողբը, ներբողը, իսկ քնարերգության պսակը դարձան հայերենները (հայերեն): Դրանց ընդհանուր քանակը հասնում է մոտ հինգ հարյուրի, որոնցից շատերը վերագրվում են աշուղ նահապետ Քուչակին: Հայերենները չորստողանի, տասնհինգ վանկանի փոքրածավալ գողտրիկ բանաստեղծություններ են:

Զգալի փոփոխություններ կրեց գրական հայերենը՝ իր մեջ ներառնելով ժողովրդական կենդանի խոսքի արտահայտություններ:

*
* *

Հոգի՛, թե հոգիս ուզես,
Թէ չասես. հանես տամ ի քեզ.
Ապա թե աչերս ուզես,
Ես ինչո՞վ նայիմ դեպ ի քեզ:

*
* *

Ես աչք ու դու՛ լոյս, հոգի՛,
Առանց լոյս՝ աչքն խավարի.
Ես ձուկ ու դու ջուր, հոգի՛,
Առանց ջուր՝ ձուկն մեռանի.
Երբ զձուկն ի ջրեն հանեն,
Ալվի՛ ջուր ձգեն, նայ ապրի.
Երբ զիս ի քենե գատեն,
Քան զմեռնելն այլ ճար չի լինի:

*
* *

Երեկ ցորեկով բարով
Տանէին մեկ եար մի ճորով.
Ըզնա ճորով է տարած
Կամ խաբած է զինքն դրամով.
Խէրնոր դրամով լինի,
Ձինքն երեւ պիտի կրակով.
Խէրն խնծորո՞վ պիտի
Ու դրա՞մ-դրա՞մ շէքերով:

*
* *

Եկին ու խապար բերին,
Թե քո եարն եղեր հաբեղայ.
Շուշ արմացքըն զիս պատեց,
Թե նա ո՞նց եղաւ հաբեղայ.
Բերնիկն էր շաքրի սովոր,
Աճապ ո՞նց կերաւ նա բակլայ.
Անձիկն էր շապկի սովոր,
Աճապ ո՞նց հագաւ նա վալայ¹:

Միջնադարյան շրջանը եզրափակում է սիրո մեծ երգիչ Սայաթ – Նովան:

¹ ալվի – նորից, կրկին, վերստին

¹ վալայ – կոպիտ զգեստ

«Սասնա ծռեր» էպոսը

VII-XI դարերում լայնորեն զարգանում էր գուսանական քնարերգերգությունը: Այս ժամանակ էլ ձևավորվել է «Սասնա ծռեր» էպոսը, որը պատկերում է արաբ բռնակալների դեմ հայ ժողովրդի երկարատև պայքարը: Էպոսը բաղկացած է 4 հիմնական ճյուղերից, որոնք կապակցված են գլխավոր հերոսների սերնդակցությամբ. «Սանասար և Բաղդասար», «Մեծ Միեր», «Սասունցի Դավիթ», «Փոքր Միեր»: Էպոսն ունի հիսուն պատում և կազմում է երկուսուկես հազար էջ:

Իր սիրելի հերոսներին ժողովուրդը անվանել է «ծռեր», այսինքն՝ խենթեր: Բոլոր հերոսներն աչքի են ընկնում գեղեցկությամբ, դյուցազնական ուժով: Նրանք իրենց ուժն ու զորությունը ստանում են մայր հողից ու ջրից: Ինչպես Կաթնաղբյուրի ծնունդ են Սանասարն ու Բաղդասարը, այնպես էլ Վանա ծովի հատակից են դուրս եկել երկրի ուժը մարմնավորող Քուռկիկ Ջալալի անհաղթ մծույզը և Թուր Կեծակին: Էպոսի հերոսները պարզամիտ են, համառ, ազատասեր, սակայն անմիտ ու անգետ չեն: Սասնա քաջերը կառուցող շինարաններ են: Սանասարն ու Բաղդասարը կառուցում են Սասունը; Մեծ Միերը՝ Մարութա Աստվածածնի վանքը: Հերոսներին խորթ են նենգությունը և խորամանկությունը: Ժողովրդի բարօրության համար նրանք զենք են վերցնում, պատրաստ են իրենց հողի համար զոհվել: Սասնա ծռերի առաքինությունները կատարելության են հասել Դավթի կերպարում, որին ժողովուրդը իդեալականացրել է: Նա չափազանց սիրառատ է, ունի ջերմ և սիրառատ սիրտ, ազնիվ է, սխրանք է գործում ի բարօրություն իր ժողովրդի և հայրենիքի:

Էպոսում հատուկ հմայքով ներկայացված են հայ կանայք, որոնք պատրաստ են զոհելու իրենց հայրենիքի, ընտանիքի, զավակների համար:

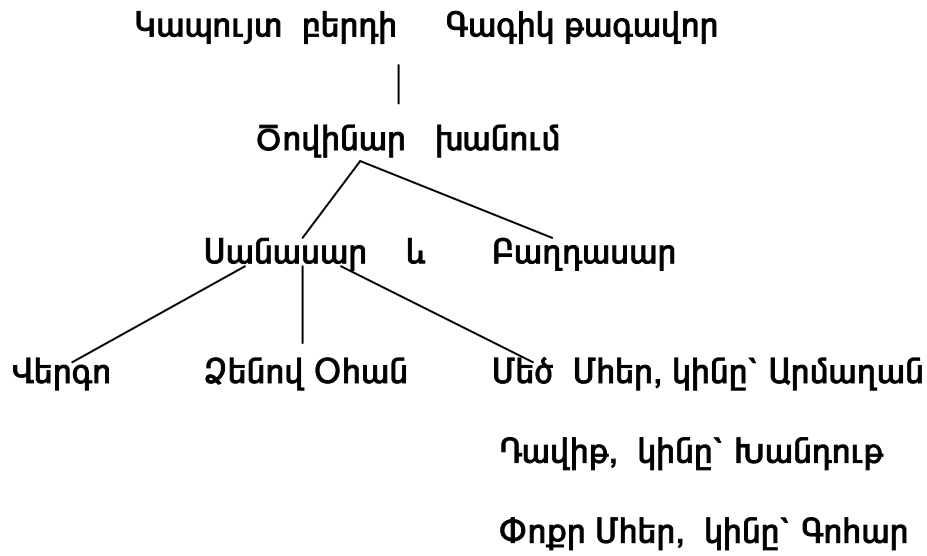
Էպոսում հանդես է գալիս ժողովուրդը՝ իր անասան ուժով, իմաստնությամբ, ստեղծարար աշխատանքով, լավատեսությամբ: Ժողովուրդը փորձով, խրատներով օգնում է Սասնա քաջերին, կանխում սխալները, ճիշտ ուղի ցույց տալիս: Եվ քաջերը լսում են ժողովրդի իմաստուն խոսքը:

Էպոսը ասվել-պատմվել է, իսկ որոշ հատվածներ երգվել են: «Սասնա ծռեր» էպոսում արտահայտված են ժողովրդի իղձերը՝ Սասնա տունը՝ Հայաստանը, տեսնել ազատ ու երջանիկ, խաղաղ ու ստեղծարար աշխատանքի լծված:

«Սասնա ծռեր» էպոսը բանասացների միջոցով սերնդեսերունդ հասել է մինչև մեր օրերը: Այն առաջին անգամ գրի է առել Գարեգին Սրվանձոտյանը և հրատարակել 1874թ: Մի ուրիշ տարբերակ գրի է առել և հրատարակել Մանուկ Աբեղյանը 1889թ-ին: 1939թ-ին, էպոսի ստեղծման հազարամյակի առիթով կազմվել է մի համահավաք բնագիր, որը 1964թ-ին մասնակցել է աշխարհի էպոսների միջազգային մրցույթին և շահել առաջին մրցանակ:

Իր գաղափարներով, հորինվածքով էպոսը լավագույններից է աշխարհում: Այն թարգմանված է չինարեն, պարսկերեն, անգլերեն, վրացերեն, լեհերեն լեզուներով: Էպոսի ամենահաջողված մշակումն է Հ.Թումանյանի «Սասունցի Դավիթ» պոեմը: Հիշենք նաև Եր. Քոչարի «Սասունցի Դավիթ» հոյակերտ արձանը, որը ազատության համար հայ ժողովրդի մղած պայքարի խորհրդանիշն է:

Էպոսի տոհմաճառը

Գրական արևելահայերեն. զարգացման արվյանական ուղղությունը

Արևելահայերենի մշակման և տարածման գործում մեծ է հայ նոր գրականության հիմնադիր, լուսավորիչ Խաչատուր Աբովյանի դերը: Նա իր հասարակական, քաղաքական գործունեությամբ դարձավ աշխարհաբարի մշակման, XIX դարի մշակույթի զարգացման սկզբնավորողը:

Դորպատի համալսարանից վերադառնալով կայուն գիտելիքներ ստացած (այնտեղ ուսումնասիրել էր տարբեր լեզուների զարգացման ընթացքը), համարում էր, որ գրաբարը մնում է «գրքի լեզու, այն պատճեն է, անհասկանալի ժողովրդի համար»:

Աբովյանական ուղղության կողմնակիցներն էին Ավ.Իսահակյանը, Յ.Թումանյանը, որոնք համարում էին, որ պետք է ստեղծագործել ժողովրդին հասկանալի լեզվով: Այս ուղղությանը հատուկ էր հարազատությունը ժողովրդական բարբառին, մտածողությանը, քերականական ձևերին: Ինքը՝ Խ.Աբովյանը, «Վերք Հայաստանին» գրել է Քանաքեռի բարբառով:

Ժողովրդին հասկանալի և նրա բախտի մասին Յ.Թումանյանը հյուսել է իր հիասքանչ պատմությունները և խոհական քառյակները այս ուղղությանը բնորոշ լեզվով: Նա երազում էր, որ մարդը լինի գեղեցիկ ու հավերժական, ինչպես բնությունը: Կյանքի վերջին օրերին Յ.Թումանյանը ամբողջացնում է կյանքից ստացած իր տպավորությունները, խոհերը, կենսափորձը, որից էլ ծնվում են նրա քառյակները՝ հոգու փոքրիկ պատմությունները:

Քառյակներ

*

* *

Ինչքա՛ն ցավ եմ տեսել ես,
Նենգ ու դավ եմ տեսել ես,
Տարել, ներել ու սիրել, -
Վատը՝ լավ եմ տեսել ես:

*

* *

Քանի՛ ձեռքից եմ վառվել,
Վառվել ու հուր եմ դառել,
Ջուր եմ դառել՝ լույս տրվել,
Լույս տալով եմ ըսպառվել:

*

* *

Լինե՛ր հեռու մի անկյուն,
Լինե՛ր մանկան արդար քուն,
Երազի մեջ երջանիկ,
Չաշտ ու խաղաղ մանկություն:

*

* *

Աղբյուրները հնչում են ու անց կենում,
Ծարավները տենչում են ու անց կենում,
Ու երջանիկ ակունքների՛ն երազում՝
Պոետները կանչում են ու անց կենում:

*

* *

- Էս է, որ կա... ճիշտ ես ասում. թասըդ բե՛ր:
Էս էլ կերթա՝ հանց երազում, թասըդ բե՛ր:
Կյանքն հոսում է տիեզերքում զընգալեն,
Մեկն ապրում է, մյուսն ըսպասում. թասըդ բե՛ր

*

* *

Չիմի բացե՛լ եմ հանդես
Երգիչները իմ անտես
Ջա՛ն, հայրենի՛ ծղրիղներ,
Ո՞վ է լսում հիմի ձեզ:

*
* *

Յե՛յ ճամփաներ, ճամփաներ.
Անդարձ ու հին ճամփաներ,
Ովքե՞ր անցան ձեզանով,
Ո՞ւր գընացին, ճամփաներ:

*
* *

Յին աշխարհքը ամեն օր
Յազար մարդ է մըտնում նոր,
Յազար տարվան փորձըն ու գործ
Ըսկսվում է ամեն օր:

Յայոց վիշտը

Յայոց վիշտը անհուն մի ծով,
Խավար մի ծով ահագին
Էն սև ծովում տառապելով
Լող է տալիս իմ հոգին:

Մերթ զայրացկոտ ծառս է լինում
Մինչև երկինք կապուտակ
Ու մերթ հոգնած սուզվում, իջնում
Դեպի խորքերն անհատակ:

Ու հատակն է գտնում անվերջ
Ու ոչ հասնում երկնքին...
Յայոց վշտի մեծ ծովի մեջ
Տառապում է իմ հոգին:

/Յովհ. Թումանյան/

*
* *

- Սիրտս երկինք է...
Ամեն արարած
Աստղ ունի այնտեղ –
Գահ ունի այնտեղ:

- Սիրտս երկինք է...
Բո՛ւյր կուտա ծաղկին
Սեր կուտա կույսին

Կյանք կուտա անկյանք,
Չոր անապատին –
Ամայի սրտին...
- Սիրտս երկինք է...

/Ավ. Իսահակյան/

Գրական արևելահայերենի զարգացման հյուսիսափայլյան ուղղությունը

Իր դարավոր գոյության ընթացքում հայերենը չնայած շփվել է բազմաթիվ լեզուների հետ, սակայն պահպանել է իր ինքնուրույնությունը: XIX դարում սկսվում է աշխարհաբարի տիրապետության շրջանը: Ստեղծվում են երկու խոշոր հայագիտական կենտրոնները՝ Մոսկվայում՝ Լազարյան ճեմարանը, Թիֆլիսում՝ Ներսիսյան դպրոցը: Աշխարհաբարի ձևավորման գործում, լեզվի մշակման և կանոնավորման առումով, նշանակալից է «Յուսիսափայլ» ամսագրի դերը, որը լույս է տեսել 1859թ. Մոսկվայում Ստեփանոս Նազարյանցի խմբագրությամբ, որը հանդիսանում էր լուսավորական շարժման կենտրոն:

IX դարի I կեսին ավարտվում է գրապայքարը՝ նոր գրական լեզվի կատարյալ հաղթանակով: XIX դարի II կեսին ստեղծագործող մի շարք անհատականությունների շնորհիվ՝ Մ.Նալբանդյան, Բաֆֆի, Ռ.Պատկանյան, գրական լեզուն նորմավորվում է, դուրս է մղվում բարբառայնությունը, հնաբանությունները, կանոնավորվում է քերականությունը: Ամսագրում թարգմանաբար ույս են տեսնում ռուս և եվրոպական հեղինակների ստեղծագործությունները (Մ.Լերմոնտով, Յայնե, Կարամզին):

1908թ. Վ. Տերյանը հրատարակեց իր «Մթնշաղի անուրջներ» ժողովածուն, որի լեզուն դարձավ 2 ուղղությունների յուրօրինակ սինթեզը՝ իրենով կանխորոշելով գրական արևելա- հայերենի հեռանկարները:

XX դարասկզբին գրական արևելահայերենը զարգացած ու շքեղ լեզու էր: Գրական ասպարեզում էին մեր նոր գրականության 4 գագաթները՝ Յ.Թումանյան, Իվ.Իսահակյան, Վ.Տերյան, Եղ.Չարենց: Ծաղկում էր արձակի ժանրը՝ Բաֆֆի, Ծերենց, Մուրացան, Նար-Դոս, Շիրվանզադե, Ստ.Զորյան, Դ.Դեմիճյան, Ակսել Բակունց:

XX դարի I քառորդից սկսած գրական ասպարեզ իջան Գուրգեն Մահարին, Վահան Թոթովենցը, Նաիրի Չարյանը. Յ.Շիրազը, Գևորգ Էմինը, Սիլվա Կապուտիկյանը, Յամո Սիյանը, Պարույր Սևակը, Ռազմիկ Դավոյանը, Յրանտ Մաթևոսյանը:

Գրական արևելահայերենը բացառիկ երջանիկ ճակատագիր ունեցավ. 1918թ. մինչև օրս այն Յայաստանի I, II, III հանրապետությունների պետական լեզուն է՝ դրանից բխող իրավասություններով: Լեզուն զարգանում է գործառական բոլոր ոճերի մեջ՝ վարչական, գեղարվեստական-հրապարակախոսական, գիտական: Պետական լեզուն պարտադիր հաղորդակցման միջոց է պետական, պաշտոնական բոլոր կառույցներում, ուսուցման լեզու՝ կրթական ողջ համակարգում:

*
* *
*

Այնպես անխինդ են և նրման լացին
Երգերն իմ երկրի, այնպես տխրագին.
Մեզ չի հասկանա օտարերկրացին:
Մեզ չի հասկանա սառն օտարուհին:

Այն մելամաղձիկ, լացող միալար
Ելևէջները ներդաշնակ այնպես
Եվ հարազատ են սրտին մեր մուլար,
Հոգուն մեր բեկված, ավերված, հրկեզ...

Տեսնում եմ ահա գյուղերը մեր խեղճ
Եվ թուխ դեմքերն այն տխրության սովոր,
Իմ ժողովուրդը անել վշտի մեջ,
Երկիրն իմ անբախտ և աղետավոր:

Թող հնչե երգն այդ դառն ու ցավածին,
Երգը հայրենի, ցավազար ու հին,
Մեզ չի հասկանա օտարերկրացին:
Մեզ չի հասկանա սառն օտարուհին...

/Վ.Տերյան/

Գրական արևմտահայերեն

Դեռևս 387թ-ից Հայաստանը բաժանվել էր երկու մասի՝ Պարսկաստանի և Բյուզանդիայի միջև: Այս բաժանումը ճակատագրական եղավ մաս լեզվական առումով: Աստիճանաբար խորացան տարբերությունները *արևելահայերենի* և *արևմտահայերենի* միջև: Արդյունքում աշխարհաբար լեզուն ծնունդ տվեց գրական արևելահայերեն և արևմտահայերեն լեզուներին:

Գրական արևմտահայերենը առաջացել է Թուրքահայաստանում, Պոլսի խոսակցական լեզվի հիման վրա և պատկանում է յ ճյուղին, իսկ արևելահայերենը՝ ռևմ ճյուղին: Այսինքն սահմանական եղանակը արևելահայերենում կազմվում է օժանդակ բայով. օրինակ՝ գրռւմ եմ, արևմտահայերենում՝ կգրեմ, գնռւմ եմ – կերթամ:

Երկու հայերենները իրենց վրա կրում են գրաբարի ազդեցությունը: Այն հատկապես ակնհայտ է արևմտահայերենում:

1918թ. արևելահայերենը դարձավ պետական լեզու, իսկ արևմտահայերենը ունեցավ դաժան ճակատագիր: 1915թ. եղեռնը արմատախիլ արեց ողջ հայությանը իր դարավոր բնօրրանից, սփռեց ամբողջ աշխարհով մեկ և առաջացավ սփյուռքը, իսկ լեզուն զրկվեց իր տոհմիկ արմատներից և կորցրեց զարգացման հեռանկարը: Այժմ էլ հայակական գաղթօջախներում ճիգեր են գործադրվում երիտասարդությանը հայեցի դաստիարակելու և կրթելու ուղղությամբ:

XIX դարի կեսերից և XX դարասկզբին փայլեցին բազմաթիվ արևմտահայ բանաստեղծներ՝ Եր.Օտյան, Մ.Մեծարենց, Ղ.Ալիշան, Պ.Դուրյան, Գ.Զոհրապ, Ռ.Սևակ, Սիամանթո, Վ.Թեքեյան, Շ.Շահնուր:

Ձոն

Եղեգնյա գրչով երգեցի փառքեր.
- Քեզի ընծա՛, **իմ հայրենիք** –
Սոսյաց անտառեն էի զայն կտրեր...
- Քեզի ընծա՛, **հին հայրենիք** –
Եղեգնյա գրչով երգեցի քուրմեր.
Ընդ եղեգան փող լնյս ելաներ:

Եղեգնյա գրչով երգեցի կարոտ,
- Ձեզի ընծա՛, **հայ պանդուխտներ** -
Ան տարաշխարհիկ բույսի մ'եր ծղոտ...
- Ձեզի ընծա՛, **հեք պանդուխտներ** -
Եղեգնյա գրչով երգեցի հարսեր.
Ընդ եղեգան փող ո՛ղբ ելաներ:

Եղեգնյա գրչով երգեցի արյուն.
- Ձեզի ընծա՛, **սուրի զոհեր** –
Ան ծլած էր մոխրի մեջ իբրև կնյուն...¹
- Ձեզի ընծա՛, **կրակի զոհեր** –
Եղեգնյա գրչով երգեցի վերքեր.
Ընդ եղեգան փող սի՛րտս ելաներ:

Եղեգնյա գրչով որբ տունս երգեցի.
- Քեզի ընծա՛, **հայր ալեհեր** -
Ցամքած աղբյուրեն մեր զայն հոտեցի²...
- Քեզի ընծա՛, **մայր կարեվեր**³ -
Եղեգնյա գրչով օջախս երգեցի.
Ընդ եղեգան փող ծո՛ւխ ելաներ:

Ու պայքա՛ր, պայքա՛ր, պայքա՛ր երգեցի.
- Ձեզի ընծա՛, **հայ մարտիկներ** -
Գրիչս եղավ անթրոց⁴ սըրտերու հնոցի...
- Ձեզի ընծա՛, **քաջ մարտիկներ** -
Եղեգնյա գրչով վրեժ երգեցի
Ընդ եղեգան փող բո՛ց ելաներ:

/Ռ.Վարուժան/

Քրիստոնեության մուտքը Հայաստան

Հայաստանում քրիստոնեության առաջին քարոզիչները հանդիսացան Հիսուսի 12 աշակերտներից Թադևոս և Բարդուղիմեոս առաքյալները, որոնք հանդիսանում են հայ եկեղեցու հիմնադիրները: Այստեղից էլ եկեղեցու անվանումը՝ Առաքելական:Ավանդության համաձայն, նրանք Հայաստան են բերել Տիրամոր պատկերը և Սուրբ գեղարդը:

Հեթանոս հայերը հալածում ու սպանում էին քրիստոնյաներին, սրանք էլ, իրենց հերթին,բարբարոսաբար ոչնչացնում էին հեթանոսական տաճարներն ու մեհենական գրքերը: Տրդատ Երրորդ թագավորը քրիստոնյաների պարագլուխ Գրիգորին նետում է Արտաշատի Խոր Վիրապ արգելոցը: Շուտով նա հանոզվում է, որ Հռոմը Հայաստանի նկատմամբ վարում է զավթողական քաղաքականություն և դադարեցնում է քրիստոնյաների հալածանքը:

¹ կնյուն- եղեգնախոտ, ուղիղ և ճկունբույս

² հոտել-կտրել

³ կարեվեր-ծանր վերք ունեցող

⁴ անթրոց- հնոցի կրակը խառնելու ձող

301թ. քրիստոնեությունը ընդունվեց որպես պետական կրոն և տարածվեց ժողովրդի մեջ:Գրիգորը օծվեց կաթողիկոս և ստացավ Լուսավորիչ անունը: 303 թ. նա կառուցեց Սուրբ Էջմիածնի վանքը, իսկ Արցախում՝ Ամարասի վանքը:

Եկեղեցին դարձավ այն համազգային հաստատությունը, որը դարեր շարունակ իրականացրեց պետական և քաղաքական մեծ գործունեություն, մասնակցեց ազգային-ազատագրական պայքարին, գիտության ու մշակույթի զարգացմանը,կատարեց ազգապահպան դեր: Եկեղեցականները բանավոր քարոզչության կողքին ստեղծել են հարուստ գիր ու գրականություն:

Յինգերորդ դարի պատմիչ Ագաթանգեղոսի «Հայոց պատմություն» մատյանում մեծարժեք տեղեկություններ կան կրոնի ընդունման և տարածման մասին:

Քրիստոնեության հիմքում ընկած է Մերձավոր արևելքի որոշ ժողովուրդների (հրեաների) և անտիկ փիլիսոփաների ուսմունքը: «Աստվածաշունչը» տարբեր ժամանակներում ստեղծված մեծարժեք գիրք է, որը թարգմանվեց Մեսրոպ Մաշտոցի և նրա աշակերտների կողմից և կոչվեց «թարգմանությունների թագուհի»:

Եկեղեցին Հայկական

Եկեղեցին Հայկական ծննդավայրն է հոգևոյս
Ինչպես քարայր մ'ընդարձակ, պարզ ու խորունկ, մութ ու լույս...
Իր գաւիթով հիւրընկալ, իր լայն բեմով ու հեռուն
Կանգնած իր լուռ խորանով, որ կարծես նաև մ'է ծրփուն...

Եկեղեցին Հայկական ես աչքս գոց կը տեսնեմ
Ու կը շնչեմ, կը լսեմ՝ իր Յիսուսով մանկադեմ
Իր սեղանեն մըխացող գուլայ-գուլայ խնկերով
Եւ իր պատերը ցնցող աղօթքներով ալեխռով...

Եկեղեցին Հայկական բարձր բերդն է հավատքին
Իմ պապերուս, որ հողեն զայն քար առ քար հանեցին
Եւ երկինքեն իջուցին զայն ցող առ ցող, ամպ առ ամպ
Ու թաղւեցան անոր մեջ հանդարտությամբ, հեզությամբ:

Եկեղեցին Հայկական մեծ վարագույր մ'է բանուած,
Որուն ետեւ, ըսկիհին մեջ կիջնէ ինքը Աստուած
Որուն առջեւ գլխահակ կու գայ իմ ազգս ամբողջ
Հաղորդվիլ Անցեալին հաց ու գինով կենսառողջ...

Եկեղեցին Հայկական ծովուն դիմաց ալեկոծ
Նաւանհանգիստ մ'է խաղաղ, ցուրտ գիշերին՝ հուր եւ բոց
Ու տօթակեզ ցերեկին անտառ մըն է ըստուերոտ
Ու շուշաններ կը ծաղկին Շարականի գետին մոտ...

Եկեղեցին Հայկական մեն մի քարին տակ գետնի
Դեպի երկինք բարձրացող գաղտնի ճամբայ մը ունի...
Եկեղեցին Հայկական հայ Հոգիին եւ Մարմնոյն
Ձըրահանդերձն է փայլուն, մինչ իր խաչերն են դաշոյն
Եւ զանգակներն են բոմբիւն, եւ երգն է միշտ յաղթութիւն...

/Վահան Թեքեյան/

գաւիթ-եկեղեցու նախամուտք
գոց-փակ
գուլայ-գուլայ-քուլա-քուլա
սկիհ-արծաթյա գավաթ սուրբ գինու համար
բոմբյուն-հզոր, ուժեղ
խորան- կամարակապ որմնախորշ
բանված-ասեղնագործված
զայն-այն
անոր-նրա

Օլիմպիական խաղերի պատմությունից

Օլիմպիական խաղերի վերաբերյալ հյուսվել են բազմաթիվ լեգենդներ: Դրանցից մեկում ասվում է, որ օլիմպիական խաղերը հիմնադրել է Հերակլեսը ի նշան Հելլադայի թագավոր Ավգիասի դեմ տարած հաղթանակի: Այն պատմում է, որ Հերակլեսը վազքի մրցումներ է կազմակերպում իր և եղբայրների միջև և հաղթողին պարգևատրում ձիթապտղի ճյուղով:

Մի ուրիշ լեգենդում ասվում է, որ օլիմպիական խաղերը հիմնադրել է Ջևսը՝ աշխարհը տիրելու և իր հոր՝ Քրոնոսի նկատմամբ հաղթանակ տանելու առիթով:

Մի ուրիշ լեգենդում պատմվում է, որ օլիմպիական խաղերը կապվում են Պելոպսի անվան հետ, որ սիրահարված էր պատերազմի աստված՝ Արեսի որդի Էնոմայոսի դստերը՝ գեղեցկուհի Հիպոդամիային:

Շատերն այն կարծիքին են, թե օլիմպիական խաղերը կայացել են Օլիմպոս լեռան շրջակայքում: Իրականում խաղերը տեղի են ունեցել Հունաստանի հարավում, Պելոպոնեսի արևմտյան մասում, Օլիմպոս փոքրիկ ավանում: Խաղերին մասնակցելու իրավունքը վերապահվում էր միայն Պելոպոնեսում բնակվողներին, հետագայում խաղերին սկսեցին մասնակցել հունական այլ ցեղեր, ավելի ուշ՝ Հռոդոսի, Սիցիլիացի, Կրետեի բնակիչները, Իտալիայի հույները, ապա Եգիպտոսի, Փոքր Ասիայի մարզիկները: Խաղերին մասնակցել են նաև հայերը:

Դեռևս 281թ. 265-րդ Օլիմպիական խաղերին հաղթող է հռչակվել, հետագայում հայոց թագավոր օձված Տրդատ Արշակունին:

104 տարի անց, 285թ. 291-րդ Օլիմպիական խաղերին հաղթել է Արշակունյաց տոհմի մեկ այլ ներկայացուցիչ՝ Վարազդատ Արշակունին:

Առաջին Օլիմպիական խաղերում, որոնք համարակալվել են մ.թ.ա. 776թ. մարզիկները մրցել են մեկ մարզածևում՝ վազքում: Մինչև 14-րդ Օլիմպիական խաղերը (724 մ.թ.ա.) մրցում էին միայն վազքածևից, որը կոչվում էր ստադոդրոն:

Օլիմպիական խաղերի ծրագիրը ընդլայնվում էր, վազքին գումարվում են սկավառակի, նիզակի, ըմբշամարտի, հեռացատկի, բռնցկամարտի մարզածևերը:

Մ.թ.ա. 708թ. 18-րդ Օլիմպիական խաղերի ծրագիրը կազմված էր հնգամարտից և ըմբշամարտից: Խաղերը կազմակերպվում էին մեկ օրում, ապա երեք օրում, իսկ տոնախմբությունների հետ՝ հինգ օրում:

Առաջին օրը հանդիսավոր արարողություններն էին՝ Ջևսին նվիրված զոհաբերությունը, ապա երդման արարողությունը, վիճակահանությունը, ընտրվում էին մրցող զույգերը և այլն:

Երկար ժամանակ խաղերին մասնակցում էին միայն տղամարդիկ, սակայն կա մի պատմություն, երբ 376թ. անցկացված 96-րդ Օլիմպիական խաղերին տղամարդու հագուստով ծալված, ներկա է գտնվել Յոթոս քաղաքի բնակչուհի Կալլիպատրիան: Երբ նրա որդին հաղթող է դառնում, նա չի կարողանում զսպել իր ուրախությունը, առաջ է նետվում, համբուրում է որդուն, որով և մատնում է իր կին լինելը: Հաշվի առնելով, որ նրա հայրը, ամուսինը և որդին օլիմպիական հաղթողներ էին, նրան ներում է շնորհվում:

Օլիմպիական առաջին չեմպիոնը եղել է Հելլադա քաղաքի բնակիչ, խոհարար Կորեբո Եղիոնացին: Հաղթողների անունները գրանցվում էին Օլիմպիա պատվո գրքում: Օլիմպիական խաղերը նպաստում են մարզիկների համակողմանի զարգացման և տարբեր քաղաքների և ազգերի միջև բարեկամության ամրապնդմանը: Մ.թ. ա. 9-րդ դարում Հելլադայի թագավոր Իֆիտը և Սպարտայի թագավոր Լիկուրգոսը պայման կապեցին օլիմպոսի անձեռնմխելիությունը: Այն համարվեց սրբավայր: Օլիմպիական խաղադրությունը տևում էր 3 ամիս, և կոչվում «սուրբ հաշտություն»: Այդ օրերին իրավունք չունեին զենք գործադրելու: Մուսուսները ողջ Հունաստանում հայտարարում էին խաղերի սկիզբը: Հռոմեական կայսրության քրիստոնեությունը ընդունելուց հետո խաղերը դիտվեցին հեթանոսական և 394թ. Հռոմի կայսեր Թեոդոս I-ը արգելեց Օլիմպիական խաղերի անցկացումը: Սակայն 1896թ. 1503 տարի ընդմիջումից հետո, Պիեռ դը Կուբերտենի ջանքերով խաղերը ստացան իրենց երկրորդ ծնունդը:

Օլիմպիական խաղերի նշանաբանն է՝

արագ, բարձր և ուժեղ:

Օլիմպիական օղակները խորհրդանշում են հինգ աշխարհամասերը՝

Հայկական սպորտի նվիրյալները

Օղակների արքան

Հայկական սպորտի փառապանծ դեմքերից մեկը Ալբերտ Ազարյանն է: 45 ոսկե, 42 արծաթե և 10 բրոնզե մեդալները չեն տեղավորվում նրա լայնահուն կրծքին: Նա փայլուն անհատականություն է, տաղանդավոր մարզիկ, Օլիմպիական խաղերի չեմպիոն:

Ալբերտ Ազարյանը ծնվել է 1929թ. Գանձակ քաղաքում: Երբ Ալբերտը դառնում է 11 տարեկան, նրանց ընտանիքը տեղափոխվում է Վանաձոր: Հոր մահից հետո Ալբերտ Ազարյանը աշխատում է որպես դարբին և սկսում է զբաղվել ծանրամարտով, ըմբշամարտով և բռնցքամարտով: Այնուհետև Ազարյանը հրապուրվում է մարմնամարզությամբ և 1949թ. ընդունվում է Ֆիզիկական կուլտուրայի տեխնիկում: Նրան սկսում է մարզել նշանավոր մարզիչ Սենյոն Ղարաբյոզյանը: Մեկ տարի անց նա դառնում է Հայաստանի հավաքականի անդամ: 1952թ. արդեն ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտի ուսանող Ա. Ազարյանը Սվերդլովսկ քաղաքում օղակների մրցումներում դառնում է Խորհրդային միության չեմպիոն:

Հավաքականի կազմում մշտական տեղ գրավելու համար դեռ շատ անելիքներ կային: Ցուցադրական ելույթների ծրագրում նախատեսված էր նոր ու շատ բարդ վարժություն օղակների վրա: Ամենավճռական պահին, երբ մեծ արագությամբ շրջադարձ էր կատարել ու գլխիվայր կախված՝ փորձում էր նորից բռնել օղակները, երբ դահլիճը քարացած հետևում

էր մարզիկի յուրաքանչյուր շարժումին, պոկվեց... ու գլխիվայր, ուժգնորեն տապալվեց գետնին...

Դահլիճը հառաչեց:

Հանդիսականներն ամենասարսափելին էին մտածում: Լավագույն դեպքում, եթե ողջ մնա, ընդմիջտ հրաժեշտ կտա սպորտին:

Իսկ կուլիսներում այլ պատկեր էր: Ալբերտ Ազարյանը մոլեգնած ոտքի էր կանգնել ու մարզիչի թույլտվությունն էր խնդրում՝ վարժությունը նորից կատարելու համար: Մարզիչը զարմացած նայում էր իր սանին. մարզական ու մարզչական կյանքում այդպիսի բան չէր տեսել: Հոգու խորքում ուրախանալով, որ չթողեց-չհեռացավ, նա թույլ տվեց:

Երբ Ալբերտ Ազարյանը նորից մոտեցավ օղակներին՝ դահլիճը որոտաց ծափերից: Այս անգամ նա վարժությունը կատարեց շատ վստահ, առանց կաշկանդվածության և մեծ հաջողությամբ:

Իսկ «Ազարյանական խաչ» վարժությունը ունի այսպիսի պատմություն:

1952թ. մայիսին, Լենինգրադում Հայաստանի հավաքականը մասնակցում էր համամիութենական մրցումներին: Դատավորներն առաջնորդվում էին այն ժամանակ գործող դաժան օրենքով. «Խաչի» կատարման ժամանակ հաշվում էին մինչև սահմանված թիվը և, եթե մարզիկը չէր կարողանում պահպանել նույն դիրքը, գրանցվում էր թերապահում և հեռացվում մրցումներից: Բոլոր թիմերն էլ, այդ թվում և Հայաստանի թիվը ծանր կորուստներ էին կրում: Բոլորը հուզված, զայրացած էին: Վերջում, թիմի կրած անհաջողությունից դառնացած, օղակներին է մոտենում Ազարյանը: Օղակների վրա «Խաչ» դիրքն ամուր պահպանելով, չարացած շրջվում է դեպի աջ կողմում նստած դատավորին ու հարցնում. «Կարելի՞ է շարունակել...»: Բայց քանի որ մյուս դատավորը չէր երևում, այս անգամ իրանի շրջադարձով թեքվում է դեպի ձախ ու նույն չարությամբ շարտում՝ «Կարելի՞ է...»: Նույն ճակատագրին է արժանանում նաև դիմացի դատավորը:

Դատավորներին անարգելու համար ցանկանում են թիմին ընդհանրապես զրկել այդ մրցումներից, իսկ հանդուգն Ազարյանին՝ ավելի խիստ պատժել և զրկել առաջիկա մի քանի խոշոր մրցումներից:

Ընդհանուր հիացմունքը մեղմացնում է խստասիրտ դատավորներին, և նրանք բավարարվում են նկատողությամբ:

Այդպես «Ազարյանական խաչ» տերմինը մտավ մարմնամարզության պատմության մեջ:

1954թ. Հոռնում կայացած աշխարհի առաջնությունում Ալբերտ Ազարյանը ոսկե մեդալ է շահում՝ ցույց տալով 9,95 արդյունք: 1956թ. Մելբուռնի 16-րդ Օլմպիական խաղերում նա նվաճում է 2 ոսկե մեդալ: 1960թ. Հոռնի 17-րդ Օլիմպիական խաղերում նվաճում է ևս 1 ոսկե մեդալ:

Այսօր Ալբերտ Ազարյանը Երևանի պատանի մարմնամարզիկների դպրոցի տնօրենն է: 1999 թ-ին Հայաստանը մեծ շուքով նշեց Ալբերտ Ազարյանի 70--ամյակը:

Հայկական սպորտի մեծ նահապետը

Հայկական մարզաշխարհի նահապետը՝ Հրանտ Համազասպի Շահինյանը, ծնվել է 1923թ. Լոռվա Գյուլագարակ գյուղում: Կազմությամբ վտիտ երեխա էր: 7 տարեկան հասակում ընտանիքը տեղափոխվում է Երևան, և Հրանտը հաճախում է Խ. Աբովյանի անվան միջնակարգ դպրոցը և զբաղվում երաժշտությամբ: Երրորդ դասարանից սկսում է հաճախել մարմնամարզության խմբակի պարապմունքներին:

1935թ. դպրոց են գալիս մի խումբ մարզաշխատողներ՝ Լուսավորության նախարարությունից Հայկ Փարսադանյանը (հետագայում՝ ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտի առաջին ռեկտորը), մարզադպրոցի տնօրեն Մուշեղ

Մամիկոնյանը և մարզիչ Հարություն Գարգալոյանը: Նրանք իսկույն նկատեցին շնորհալի երեխային և տեղափոխեցին մարզադպրոց:

Մեկ տարի անց Շահինյանը դարձավ հանրապետության չեմպիոն: 1939թ. Լենինգրադում կայացած 15-16տարեկան պատանիների առաջնությունում նվաճեց չեմպիոնի կոչումը:

1942թ. նա մեկնում է գործող ռազմաճակատ, ուր վիրավորվում է ոտքից և վերադառնում տուն: համառ մարզումներից հետո 1948 թ-ին նա դառնում է ԽՍՀՄ չեմպիոն: Սկսվում է Հրանտ Շահինյան հաղթարշավը 1952թ-ին Հելսինկիում կայացած 15-րդ Օլիմպիական խաղերին նա նվաճում չեմպիոնի կոչումը և վերադառնում 2 ոսկե, 2 արծաթե մեդալներով:

1954թ. Հռոմում կայացած աշխարհի առաջնությանը նվաճում է մեկ ոսկե մեդալ:

Հրանտ Շահինյանի մասին գրում են աշխարհի բազմաթիվ երկրների թերթերում, «Ֆիզկուլտուրա և սպորտ» ամսագրում:

35 տարեկանում նա թողնում է մեծ սպորտը և անցնում մանկավարժական գործունեության: Նրա ղեկավարած դպրոցում են մարզվել և հայտնի մարմնամարզիկներ են դարձել մի քանի սերունդ:

Շահինյանը վախճանվ է 1996թ.:

Այսօր նրա անունով է կոչվում Երևանի փողոցներից մեկը, մեր ինստիտուտի մարմնամարզության ամբիոնը, լավագույն ուսանողներն արժանանում են Հ.Շահինյանի անվան կրթաթոշակին:

Հայերենի բառապաշարը

Բառապաշարը որևէ լեզվի բառերի ամբողջությունն է: Այն տրոհվում է երկու հիմնական մասի:

Առաջինը կոչվում է բառային հիմնական ֆոնդ, որը կազմում են տվյալ լեզվով խոսող անհատների ամենօրյա հաղորդակցման անհրաժեշտ բառերը (հաց, ուտել, ես դու...), որոնք թեպետ քանակապես քիչ են, բայց խիստ դիմացկուն են:

Երկրորդ մասի մեջ մտնում են մնացած բոլոր բառերը, որոնք անընդհատ լրացվում են նորանոր բառերով:

Բառապաշարն արտացոլում է հասարակական կյանքի բոլոր փոփոխությունները, այդ պատճառով էլ ինքը ևս շարունակ փոփոխվում է ու զարգանում:

Լեզուների բառային կազմը համալրվում, հարստանում է համապատասխան բառակազմական (ածանցում, բառաբարդում) միջոցներով ու փոփոխությունների ճանապարհով:

Յուրաքանչյուր լեզվում բառապաշարն ըստ ծագման բաժանվում է բառային շերտերի: Հայերենում բուն բառաշերտերից բացի կան պարսկերենից, հունարենից, ասորերենից, արաբերենից և այլ լեզուներից փոխառնված բազմաթիվ բառեր:

Բառապաշարը կարող է բաժանվել նաև ըստ լեզվի պատմական շրջանների ու ճյուղավորումների. օրինակ՝ գրաբարի, միջին հայերենի, աշխարհաբարի: Բառապաշարի անվան տակ հասկացվում են նաև կենցաղային, գիտական, ռազմական, բարբառային, բանաստեղծական ստեղծագործություններում գործածված գրական, գրքային, հնացած, նորացված և այլ բառերի ամբողջությունը:

Բառապաշարի հարստությունը պայմանավորված է տվյալ լեզուն կրող ժողովրդի տնտեսական, հասարակական-քաղաքական կյանքի, մշակույթի զարգացման աստիճանով:

Մեզանում ամեն մեկն ունի իր բառապաշարը, բայց ոչ միանման ու միատարր, ոչ էլ հավասարապես հարուստ: Դա պայմանավորված է հազար ու մի հանգամանքով՝ մարդու

կրթության, ընտանեկան ու դպրոցական դաստիարակության աստիճանով, ապրած միջավայրով, մասնագիտության բնույթով և այլն, և այլն: Ինչ խոսք, կարդացած ու զարգացած մարդու բառապաշարն ավելի հարուստ կլինի:

Գոյություն ունի ակտիվ և պասիվ բառապաշար: Ակտիվ բառապաշարում տեղ ունեն այն բոլոր բառերը, որոնք մենք մշտապես գործածում ենք՝ ընկալելով դրանց իմաստը: Իսկ պասիվ բառապաշարի բառերը կարդալիս ու լսելիս լավ հասկանում ենք, բայց չենք գործադրում:

Բառարաններ, տեսակները

Բառարանագրությունը լեզվաբանության բաժին է, որը զբաղվում է բառարանների կազմմամբ և ուսումնասիրությամբ: Սերտորեն կապված է բառագիտության հետ և նույնպես ուսումնասիրում է լեզվի բառապաշարը: Սկզբնավորվել է հնագույն ժամանակներում, գրության ստեղծման ու զարգացման զուգընթաց, Միջագետքում՝ շումերների մոտ (մ.թ.ա III հազարամյակ):

Բառարանները մեկ կամ մեկից ավելի լեզուների ժողովածու է, որ կազմվում է հիմնականում այբբենական, երբեմն էլ՝ այլ եղանակով:

Բառարանները լինում են երկու տեսակ՝ **հանրագիտական և լեզվաբանական:**

Հանրագիտական բառարաններում (հանրագիտարաններում) նկարագրվում, պարզաբանվում են ոչ թե բառերը, այլ նրանցով նշանակվող առարկաները, երևույթնորը, դեպքերը, հասկացությունները: Հանրագիտական բառարաններից են «Սովետական մեծ հանրագիտարանը» (50 հատորով), «Հայկական սովետական հանրագիտարանը» (12 հատորով+1), մանկական «Ո՞վ է, ի՞նչ է» հանրագիտարանը (4 հատորով), «Ոսկեփորիկը» (4 հատորով) և այլն:

Աշխարհում բազմահատոր է ճանաչվել չինական հանրագիտարանը, որը ստեղծվել է 60 տարում, բաղկացած է 5130 հատորից: Այն անվանվում է «Տու – շու – ցզի – չեն»:

Ոճաբանություն

Հայերեն **ոճ** բառը համպատասխանում է հունարեն **ստիլոս** բառին, որը շատ լեզուների մեջ մտել է **ստիլ** ձևով: Հունարեն և հայերեն բառերն ունեցել են իմաստային գրեթե միևնույն զարգացումը: **Ոճ** բառը նախապես նշանակել է **ծղոտ, ցողուն**: Հին ժամանակներում իբրև գրիչ ծառայում էին ծղոտե սրածայր ձողիկներ, որոնցով գրում էին մոմապատ տախտակների վրա: Քանի որ տարբեր մարդիկ և տարբեր ձողիկներ միևնույն նշաններն արտահայտում էին իրարից փոքր-ինչ տարբեր ձևով, **ոճ** ասելով սկսեցին հասկանալ նախ գրության, ապա նաև ընդհանրապես խոսքի մի որոշակի ձև, տեսակ՝ տվյալ մարդուն, տվյալ բնագավառին, հատուկ արտահայտության եղանակների մի որոշակի ամբողջություն:

Ոճը մտքերն արտահայտելու համար ընտրվող լեզվական միջոցների ու եղանակների տարբերությունն է:

Լեզվաբանության այն ճյուղը, որն զբաղվում է ոճի ուսումնասիրությամբ, կոչվում է ոճաբանություն:

Ոճերը լինում են երեք տեսակ՝ **գոծառական, իրադրական և անհատական:**

Գոծառական ոճերը գրական լեզվի տարատեսակներ են, որոնք կապված են հասարակական կյանքի առանձին բնագավառների հետ:

Գործառական ոճերը լինում են՝ **առօրյա, խոսակցական, վարչագործարարական, գիտական, հրապակարախոսական, գեղարվեստական:**

Առօրյա խոսակցական ոճը հանդես է գալիս առօրյա կյանքում՝ սովորական խոսակցության մեջ, կենցաղային ոլորտում, առևտուր անելիս:

Առօրյա խոսակցական ոճի դրսևորման ձևը երկխոսությունն է: Այդ ոճին հատուկ են հուզականությունը, պատկերավորությունը, անմիջականությունը: Նրանում մեծ թիվ են կազմում հարցական, պատմողական և բացականչական նախադասությունները:

Վարչագործարարական ոճը հանդես է գալիս պետական գործունեության ոլորտում, պաշտոնական գրագրության մեջ և գործնական գրություններում՝ դիվանագիտական փաստաթղթերում, օրենքներում, հրամանագրերում, արձանագրություններում, դիմումներում:

Վարչագործարարական ոճն իր բնույթով գրեթե հակադրվում է առօրյա խոսակցականին: Այն զուրկ է հուզականությունից և պատկերավորությունից . բառերը գործածվում են ուղղակի իմաստով. խոսքը հակիրճ է ձևակերպումները՝ ճշգրիտ: Հաճախադեպ են գրաբարյան նախդիրները՝ **ի, առ, ընդ** (համապատասխան կառույցներով հանդերձ), ինչպես նաև **ենթարկվել, ունենալ, առնել**, բայերով կապակցությունները (պատասխանատվության ենթարկել, նկատի ունենալ, հաշվի առնել), **վերո-, ներքո-** կազմիչներով բաղադրությունները:

Գիտական ոճը հանդես է գալիս գիտական աշխատություններում, դասախոսություններում, զեկուցումներում և ելույթներում:

Գիտական ոճին հատուկ են վարչագործարարական ոճի այն բոլոր էական հատկությունները, որոնք վերջինս տարբերում են առօրյա խոսակցականից՝ հուզարտահայտչական միջոցների բացակայությունը, խոսքի հակիրճությունն ու կանոնավորությունը, ձևակերպումների ճգրտությունը: Սակայն գիտական ոճին բնորոշ է ավելի շատ դատողական, քան նկարագրական խոսքը:

Գիտական ոճին հատուկ են դատողական տիպի բառերն ու շաղկապները՝ **այսպիսով հետևաբար, ուրեմն, որովհետև, քանի որ, այսինքն, սրանով իսկ (դրանով իսկ)**:

Հրապարակախոսական ոճը հանդես է գալիս պարբերական մամուլում ու հրապարակային ելույթներում:

Հրապարակախոսական ոճը համատեղում է գիտական և գեղարվեստական խոսքի առանձնահատկությունները: Նրա նպատակն է ազդել ընթերցողի կամ ունկնդրի ոչ միայն մտքի ու դատողության, այլև կամքի, զգացումների և երևակայության վրա, նրան գործի մղել, հուզել:

Գեղարվեստական ոճը հանդես է գալիս գեղարվեստական գրականության մեջ՝ ինչպես արձակ, այնպես էլ չափածո խոսքում:

Գեղարվեստական ոճին հատուկ են պատկերավորությունը և հուզականությունը: Այս տեսակետից այն մոտենում է առօրյա խոսակցական ոճին և հակադրվում վարչագործարարական ու գիտական ոճերին:

Տերմին, տերմինաշինություն

V դարը հայ մատենագրության պատմության մեջ նշանավորվել է որպես մշակութային աննախընթաց ծաղկման, թարգմանչական ու ստեղծագործական բեղմնավոր աշխատանքի ժամանակաշրջան: Այդ բուռն վերելքը պայմանավորված էր V դարում Հայաստանի արտաքին քաղաքական և ներքին սոցիալական իրադրությամբ: Մեսրոպ Մաշտոցը և Սահակ Պարթևը խորապես գիտակցեցին, որ արևելքից պարսկական գրադաշտականության և արևմուտքից գերիշխանության ձգտող հունական քրիստոնեական ազդեցության դեմ պայքարելու միակ միջոցը ինքնուրույն գիր ու գրականություն ստեղծելն է:

Գրերի գյուտը հանդիսացավ այն հիմնական կռվանը, որը ծավալեց կրթական ու թարգմանչական մեծ գործունեություն: Մեծ ոգևորությամբ թարգմանվեցին հունարենից

քերականների, ճարտասանների, փիլիսոփաների արժեքավոր երկերը, որոնց թվում էին Դիոնիսոս Թրակացու, Փիլոն Եբրայեցու, Արիստոտելի. Պլատոնի, Պորփյուրի և այլոց երկերը: Թարգմանչական աշխատանքի ընթացքում թարգմանիչները նկատեցին, որ գիտական գրականությունը պահանջում է համապատասխան լեզու և գիտական կայուն տերմինաբանություն: Այս հանգամանքը ստիպեց նրանց հայերենը հարստացնել գիտական հասկացություններով ու տերմիններով, իսկ տերմինաբանության ստեղծման համար լեզուն հարստացնել նոր միջոցներով, կատարել բառակազմական անհրաժեշտ նորամուծություններ: Ստեղծեցին բազմաթիվ ածանցներ, որոնք հեշտացրին հայերենի տերմինաբանության մշակումը և հարստացրին մեր բառապաշարը:

Հունաբան դպրոցի դերը մեծ է եղել հայ մշակույթի պատմության մեջ: Դիոնիսոս Թրակացու «Քերականական արվեստ» աշխատության թարգմանությունը գործածվել է որպես դասագիրք:

Բազմավաստակ հայագետ Հր.Աճառյանը զբաղվել է հունաբան հայերենի լեզվական առանձնահատկությունների հետազոտմամբ և կարևոր կողմը համարել՝

ա/ հունարենից կերտված նախածանցները և նրանցով կազմված նոր բառերը;

բ/ բարդ բառերի կազմության նոր ձևերը՝ բառապատճենումներ, հայերենի կանոններից շեղվող բառեր և այլն: Օրինակ՝ телефон (հեռու + խոս), велосипед (հեծնել+անիվ):

Դ.Թրակացու (170-90թ.թ. մ.թ.ա) «Քերականության» հայերեն թարգմանությունը հրատարակվել է 1830թ. Փարիզում, Հակոբ Շահան Ջրպետյանի կողմից՝ հունարեն, հայերեն, ֆրանսերեն լեզուներով: Թարգմանության հեղինակը համարվում է մեկնիչ Դավիթ փիլիսոփան (Դ.Անհաղթը):

Տերմինաբանությունը բառային կազմի այն մասն է, որն ընդգրկում է մասնագիտական որոշակի բառապաշար:

Տերմինը բառից տարբերվում է իր դերով ու իմաստային առանձնահատկությամբ:

Հայերենի տերմինաշինության սկիզբը պետք է որոնել V դարում մաշտոցյան գրերի գյուտից անմիջապես հետո, երբ հսկայածավալ թարգմանչական գործունեություն էր սկսվել: Բազմաթիվ հունական, ասորական և եբրայական անվանումների դիմաց հարկ եղավ ստեղծել հայերեն անվանումներով տերմիններ, իսկ անհրաժեշտության դեպքում դրանք փոխարինել նորերով:

V դարում թարգմանվեցին հետևյալ տերմինները՝ ալգեբրա - հանրահաշիվ, արիֆմետիկա - թվաբանություն, գեոմետրիա - երկրաչափություն, բոտանիկա - բուսաբանություն, գրամատիկա - քերականություն, մորֆոլոգիա - ձևաբանություն:

Միջին դարերում մեր լեզու մտան և թարգմանվեցին ֆիզիկա, ֆիզկուլտուրա, քիմիա, ալքիմիա տերմինները:

Գիտության և տեխնիկայի, մշակույթի և սպորտի բուռն զարգացման ներկա փուլում ստեղծվել և ստեղծվում են նորանոր հայկական տերմիններ, ինչպես օրինակ՝ ձայներիզ, տեսաերիզ, սկավառակ, ձայնասկավառակ, հեռակառավարման վահանակ, բջջային հեռախոս, համակարգիչ, հաշվիչ կենտրոն, խոսափող, գերնոր աստղեր և այլն:

Ֆիզկուլտուրայի և սպորտի բուռն զարգացման ներկա փուլում հայտնի են հետևյալ մարզական տերմինները՝ մաքրքավազք, պարանամազլցում, վազեվազք, մեկնարկ, հեռացատկ, բարձրացատկ, մարզադաշտ, սկզբնահարված, մատուցում, կեցվածք, հանդբոլ, մրցակից, վազբուլի, ֆուտբոլ, աթլետիկա, բաղմինթոն և այլն:

Այնքան շատ են մարզական տերմինները, որ 1985թ. Կ.Բաբայանի կողմից ստեղծվել է «Մարմնամարզական տերմինների տեղեկատու բառարան»:

Մարզական տերմինաբանության ստեղծման պատմությունից

Մարզական տերմինաբանությունն ունի զարգացման շատ մեծ պատմություն, որը սերտորեն կապված է Եվրոպայում մարզական ազգային սիստեմների ստեղծման և զարգացման հետ (գերմանական, շվեդական, ֆրանսիական, չեխական, ռուսական): Սկզբնական շրջանում մարզական վարժություններն անվանվում էին, դրանք նմանեցնելով առարկաներին, նույնիսկ կենդանու շարժումներին: Օրինակ՝ գերմանական մարմնամարզության մեջ կիրառվում էին այնպիսի տերմիններ, ինչպես «առյուծի քայլ», «արջի գլուխկոնծի», «ոչխարի ցատկ» և այլն: Հետագայում (XIX դարի երկրորդ կեսին) չեխական սիստեմի հիմնադիրները ստեղծեցին տերմինաբանություն նոր սկզբունք՝ օգտագործելով միայն մայրենի լեզվի բառերը: Սակայն ստացվեց մի արհեստական տերմինաբանության, որը չէր իմաստավորում վարժության բովանդակությանն ու բնույթը: Օրինակ՝ մեկ բառի (տերմինի)միջոցով նշվում էր շարժման անունը, մարմնի շարժվող մասը և նրա ուղղությունը («ոտնել», «ձեռնել», «առաջոտնել», «ետձեռնել» և այլն): Տերմինաբանության ստեղծման նման սկզբունքը չէր կարող օրինակ ծառայել այլ ազգային սիստեմների համար, և այդ իսկ պատճառով թարգմանության փորձերը Ռուսաստանում հաջողություն չունեցավ: Այդ տերմինաբանությունը ևս գոյատևեց շատ կարճ:

Նման տարատեսակ և անսիստեմ տերմինաբանությունը խոչընդոտում էր մարզական համընդանուր զարգացմանը:

Մարզական վարժությունների կիրառումը դպրոցներում և բուհերում, գրեթե բոլոր մարզաձևերում, հատկապես սպորտային մարմնամարզության լայն տարածումը պատանիների ու աղջիկների շրջանում հնարավոր չէր առանց հստակ տերմինաբանության: Պետք է նշել, որ Հայաստանում դեռ երկար տարիներ կիրառվում էին ռուսերեն լեզվով դասակարգման և այլ ծրագրեր, մրցման կանոններ և այլն:

Շատ շուտով դրվատանքի արժանացան հայերեն տերմինաբանության ստեղծման առաջին փորձերը՝ ֆիզիկական կուլտուրայի ինստիտուտի հրատարակությամբ, որոնց ձեռնամուխ եղավ Ա.Մուսայեյանը («Ֆիզկուլտուրայի տերմիններ» Երևան, 1946թ., 16էջ): Կազմված փոքրածավալ պրակում մարզական տերմինները տրված էին ընդհանուրի հետ միասին, այբբենական կարգով: Հետագայում, մոտ 10 տարի անց, լույս տեսավ փոքրածավալ մեկ պրակ ևս («Ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի տերմիններ», Երևան, 1955թ., 58էջ), որտեղ մարզական տերմինները նույնպես շարադրված էին այբբենական կարգով:

Մեկ տարի անց հրատարակվեց «Ռուս-հայերեն սպորտային համառոտ բառարանը», որը կարրելի էր համարել մայրենի լեզվով ընդհանուր սպորտային տերմինների ստեղծման լուրջ փորձ / Ս.Ն. Հակոբյան, Երևան, 1956թ., 152էջ/

Հայերեն լեզվով մարզական տերմինների ամբողջական բառարանի ստեղծումը մեծ չափով նպաստում է մասնագիտական լեզվին տիրապետող որակյալ մարզիչ-մանկավարժների պատրաստմանը; ճշգրտորեն անվանվում են բոլոր մարզական վարժությունները:

Մարզական տերմինների հստակությունը

Ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի զարգացման ներկա փուլում, երբ ստեղծվում են նորանոր մարզաձևեր և կատարելագործվում և մշակվում են տեխնիկական հնարքներ, բնականաբար, ստեղծվում են մարզական նոր տերմիններ, բառակապակցություններ և դարձվածքներ: Այժմ առավել անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել մարզական տերմինաշինությանը:

Մեր նախնիները մշակել են մարզական շատ տերմիններ, որոնց զգալի մասը մտել և այժմ էլ գործածվում է մեր բառաշարքի մեջ: Ժամանակի ընթացքում որոշ տերմիններ

ենթարկվել են ճշգրտման և փոփոխության կամ փոխարինվել ավելի հաջող կազմված հայերեն նոր տերմիններով, որոնք այժմ նույնպես դարձել են գործածական:

Անհրաժեշտ է ստեղծել մարզական տերմինների ամփոփ աշխատություն, որը կօգներ վարժությունների ժամանակ ճիշտ տերմինների օգտագործման, մարզական տերմինների ստուգաբանման հարցում: Անհրաժեշտություն է նաև մարզական տերմինների բացատրական բառարանի ստեղծումը:

Մարզական տերմինաբանության գործում մեծ տեղ ունի մայրենի լեզվի հնուտ ուսուցիչը, որի օգնությամբ պետք է անընդհատ ուղղվեն մայրենի լեզվին անհարիր տերմիններ, /«թռիչք երկարություն», «մատուցում», «կանգեր», «պրիոմ», «պողպազ», «դվոյնոյ», «մագլցում պարանի վրայով» և այլն/: Դպրոցականները, ուսանողները, մարզիկները չեն կարող գիտակցել, հասկանալ և ճիշտ կատարել այն վարժությունները, որոնց բացատրությունը լսում են աղավաղված, անհասկանալի տերմիններով:

Անհանգստացնող է նաև այն ծայրահեղությունը, երբ առանձին մասնագետներ, լրատվական միջոցներ, հայերեն մաքրագերծելու մոլուցքով տարված, ստեղծում են մեր լեզվի զարգացման օրինաչափություններին հակասող տերմիններ: Նման դեպքերն են հուշել մեծ բանաստեղծ Յովհաննես Թումանյանին գրելու. «Եվ միշտ ավելի լավ է չունեցած բառը փոխարինել, քան ճգնել անպատճառ թարգմանել ու ֆրակը դարձնել պոչազգեստ, կոտլետը՝ կողիկներ կամ ռահատ-լոխումը՝ հանգստապատառ»:

Աշխարհի բոլոր լեզուները կատարում են փոխառություններ, օգտագործում միջազգային բառեր ու տերմիններ, որը տվյալ լեզվի հարստացման արտաքին միջոցներից մեկն է: Մարզական տերմինաբանությունը գործածում է նաև միջազգային ճանաչում ստացած բառեր և արտահայտություններ, ինչպիսիք են՝ սպորտ, տակտիկա, տեխնիկա, ֆուտբոլ, վոլեյբոլ, հանդբոլ, սպորտդպրոց, ֆիզիկական կուլտուրա, բաղմինթոն, ռեգբի, շախմատ, բարյերային վազք, էստաֆետա, կոմիտե, ստադիոն, ֆեդերացիա և տասնյակ այլ բառեր, որոնց «հայացումը մասնակի է արտացոլում հասկացության իմաստը և բովանդակությունը, երբեմն էլ դրանք դարձնում է տարտամ, անորոշ և անբարեհունչ» /ֆուտբոլ - ոտքով, բասկետբոլ - զամբյուղագնդակ, հանդբոլ - ձեռքի գնդակ/:

Մարզական տերմինաբանության զարգացումը առաջին հերթին պայմանավորված է նոր մարզաձևերի և վարժությունների ճշգրտման և հստակեցման անհրաժեշտությամբ: Մարզական ճիշտ տերմինաբանությունը նպաստում է տեսական գիտելիքների հարստացմանը, լեզվական բարեկրթությանը, լեզվաինացության զարգացմանը:

ՀՆՁՅՈՒՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հնչյուն, տառ, այբուբեն, տառերի թվային արժեքը:

Տողադարձ:

Յուրաքանչյուր տառ ունի իր թվային արժեքը՝

ա - 1	ժ - 10	ճ - 100	ռ - 1000
բ - 2	ի - 20	մ - 200	ւ - 2000
գ - 3	լ - 30	յ - 300	վ - 3000
դ - 4	խ - 40	ն - 400	տ - 4000
ե - 5	օ - 50	շ - 500	ր - 5000
զ - 6	կ - 60	ո - 600	ց - 6000
է - 7	հ - 70	չ - 700	ու - 7000
ը - 8	ձ - 80	պ - 800	փ - 8000
թ - 9	ղ - 90	ջ - 900	ք - 9000

^ բյուր - 10000

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՁԱՅՆԱՎՈՐՆԵՐԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Է - Ե

Վարժություն 1: Լրացրե՛ք բաց թողնված տառերը՝ կետերի փոխարեն գրելով է կամ ե.

դող...րոցք, ...ջանչան, գոմ...շ, վայր...ջք, ...ջմիածին, վեր...լք, ելև...ջ, ...րակ, առ...ջ, բազկ...րակ, ...ական, ...լակ, ամենա...ական, ամենա...րկար, էլեկտրա...ներգիա, ...լարան, վեր...լակ, հն...աբան, ան...րևակայելի, մանր...աբան, ...ակ, Սևանհ...կ, Վարդգ...ս, բազմ...րանգ, մանր..., ծով...գր, լայն...կրան, որևից..., ջ...կ, հր...շ, տի...զերք, մ...ջք, ...գիպտացորեն, ինչև...ողբ...րգակ, ինչևցի..., ամենա...ժան, երբև..., ...կեղեցի, եղեր...րգ, որև..., միջօր..., ան...րկբա, երբևից..., կիսա...փ, չ...իր, չ...ինք, չ...ր, ...րկյուղ, նոր...կ, ան...ական, հով...կ:

Օ-Ո

Վարժություններ 2: Լրացրե՛ք բաց թողնված տառերը՝ կետերի փոխարեն գրելով օ կամ ո.

ա. առ...րյա, թռչն...րս, ...դորկ, ան...րգանական, բար...րություն, բար...րակ, անդ...րություն, ան...րինակ, ան...րսալի, ան...գուտ, ...րբանոց, տափ...ղակ, փ...ղ, հայ...րոյի, ...վքեր, ...դանավ, սալոր...ղի, ան...գտակար, դեղնագ...ծ, ...րրան, մի...րինակ, ամենա...րակյալ, շտապ...գնություն, ջր...րինեք, այդ...րինակ, հ...գուտ (ի օգուտ), հ...գուղ(քո հոգու), ...վկիանոս, ան...գնական, հ...գս, բն...րրան, օր...րոց, փղ...սկր,

կրկն...րինակ, խաղաղ...վկիանոսյան, մեղմ...րոր, մեղմ...րեն, ոսկեզ...ծ, հ...ծ, հանր...գուտ, յուր...րինակ, ան...րակ, արագ...տն, առ...րեական, միջ...րե, միջ...րեական, բարձր...րակ, աշխ...ր, ...թյակ, կիրակն...րյա, վաղ...րոյան, ...րմիզդուխտ, օրըստ...րե, նախ...րոք, չ...գնել, չ...գևորել, գիշեր...թիկ, նորա...ճ, շաբաթ...րյակ, չ...գտվել, բ...դոքել, երկար...րյա, չար...րակ:

բ այս...ր, պարզ...րոշ, օրեց...ր, տար...րոշել, կես...ր, հանապազ...րյա, հանապազ...րոյ, ամեն...րյա, աման...րյա, ան...թևան, ան...թի, տ...թ, ...թոց, տն...րեն, քնք...րեն, փոխ...գնություն, չ...գտագործել, գանգ...սկր, հնա...ճ, ոսկե...դ, ճով...դյուն, ան...դոք, պնդ...դակ, ան...դ, ան...թ, վառ...դ, ընդ...րինակել, ...դապարիկ, ...վ, հ...դս ցնդել, հ...տնկայս, արփիագ...ծ, հիմն...վին, եղբոր...րդի, ...տանավոր, գ...ր ու գիշեր, արծաթագ...ծ, ան...ղնաշար, տար...րինակ, քեռ...րդի, նման...րինակ, նոր...րյա, սառն...րակ, տասն...րյակ, հատ...րյակ, հնգ...րյակ, երկվ...րյակ, հն...րյա, բաց...թյա, ապ...րինի, ...րոցք, ...թևան, ան...րեն, նախ...րե, թիկն...թոց, ...թել, վաղ...րոք, արջա...րս, սև...րակ, շ...րորալ, եռ...րյա, ականջ...դ:

Վարժություն 3: Լրացրե՛ք բացթողումները.

այժմ...ական, ան...անալ, արծաթագ...ծ, արջա...րս, ինժ...ներ, անդ...րր, ինչև..., հանապազ...րյա, արագ...տն, ելև...ջ, բազմ...րանգ, վաղ...րոք, մեղմ...րեն, Աման...ր, ինչևից..., մեծարգ..., հն...աբան, ան...թ, միջ...ր..., վայր...ջք, բազմ...տանի, գ...րուգիշեր, խաբ...ություն, բար...րություն:

Ը

Վարժություն 4: Կետերի փոխարեն ավելացրե՛ք ը տառը այն բառերում որոնց մեջ գրվում է:

հյուր...նկալ, անակ...նկալ, առ...նչվել, խոչ...նդոտ, ակ...նթարթ, դաս...նթաց, մթ...նկա, ան...նթեռնելի, խոյ...նթաց, չ...մբռնել, նախ...նտրել, սր...նթաց, խաղ...նկեր, ձեռն...տու, ...նպելիք, առ...նթեր, ակ...նդետ, դյուր...մբռնելի, չ...նկնել, ան...մբռնելի, դր...մբոց, օր...նդմեջ, այլ...նտրանք, ճեպ...նթաց, ան...նդունակ, ակ...նբախ, ...նթանալ, զուգ...նթաց, համ...նկնել, չ...նդդիմանալ, երկ...նտրանք, կոր...նթարդ, գահ...նկեց, գիրկ...նդխառն, զմ...նսել, ...նթերակա, ինքն...ստինքյան, չ...նկծվել, ամենա...նտիր, մթ...նշաղ, ան...նդունելի, ան...նդմեջ, որտ...նդոստ, ձկ...նկիթ, ամենա...նդունակ, հոտն...կայս, ան...նդիատ, չ...նդունել, ընկ...րկել, ...նչացք, մերթ...նդմերթ, գույն...զգույն, գործ...նկեր, դյուր...մբռնելի, հետ...զիետե, մեջ...նդմեջ, չ...մբոշխնել, վեր...նթաց, ...նծուխտ, մակ...նթացություն, օր...ստօրե, արագ...նթաց, դաս...նկեր, ամենա...նդունելի, լուս...նկա, վեր...նծյուղվել:

Վարժություն 5: Լրացրե՛ք բացթողումները, որտեղ անհրաժեշտ է.

գործ...նկեր, կ...կնի, գիրկ...նդխառն, նոր...նծա, հոտն...կայս, ակ...նդետ, խոչ...նդոտ, ձեռ...նհաս, ակ...նհայտ, կոր...նթարդ, ան...ստգյուտ, մթ...նկա, մեկ...նդմիշտ, գահ...նկեց, լուս...նկա, չ...նկատել, ինքն...ստինքյան, օր...ստօրե, ան...նդիատ, հյուր...նկալ, ակ...նկալել, հատ...նտիր, կ...նտրի:

Վարժություն 6: Դուրս գրեցե՛ք հետևյալ նախադասությունների մեջ եղած ձայնավորներն ու բաղաձայնները:

1. Հայ մարզիկները մասնակցում են աշխարհի տարբեր երկրներում տեղի ունեցող մրցաշարերի:
2. Եվ ահա նորից գարնան հետ ծիծեռնակը վերադարձել է իր բույնը:
3. Շատ տարիներ են անցել, բայց ես չեմ մոռանում այն գարնանային երեկոն:

Վարժություն 7: Այբբենական կարգով գրեցե՛ք ծանոթ մարզիկների անուններ:

Վարժություն 8: Արտագրեցե՛ք բնագիրը և ընդգծեցե՛ք այն բառերը, որոնց մեջ կա **օ** հնչյունը: Բացատրե՛ցե՛ք, թե ինչու դրանք **օ** կամ **ո** տառով են գրված:

Մենավոր զանգակատունը հեծկլտում էր իր անօգնական զանգերով: Որդերը լցվել էին ներս, իսկ դրսից օձերը փաթաթվել էին զանգակատան սյուներից, պատերին, քարերը չէին երևում, օձերը սողեսող մազլցում էին, խճճվել էին իրար մեջ, ու չարագույժ պսպղում էին նրանց կլոր, կանաչ աչքերը: Գյուղը վաղուց փախել էր ներքև, եկեղեցին հիմնահատակ էր եղել, և օձերը, կարիճներն ու որդերը խրախճանք էին սարքել այդ փլատակների վրա, իսկ նրբիրան զանգակատունն անօգնական դիմադրում էր, օլորվում, տարօրինակ ձևով տարուբերվում էր քանու բերանն ընկած մատղաշ բարդու պես, ճկվում էր եղեգի նման, բայց մնում էր ոտքի վրա, և խաչը մեկ փայլում, մեկ կորչում էր սև թանաքագույն ամպերի մեջ:

Ի՞նչ է, հիմա էլ ոչխարների հո՞տն է վեր մազլցում: Եկեղեցու փլատակներից բազմած չար ոգին՝ նա, որ նույն գիշերը հայտնվել էր բլրի երազներում, հռչում էր, քրքջում հրճվանքից:

Հին առասպելի արձագանքն էր, թե՞ տեսապատրանք, որ Սոնայի աչքերին երևաց, երբ հեռվում՝ ժայռի վրա, լուսնի մաքուր լույսի մեջ տեսավ հպարտ, անօգնական զանգակատունը:

(Ըստ Վ. Պետրոսյանի)

Վարժություն 9: Այբբենական կարգով դասավորեցե՛ք հետևյալ սպորտային տերմինները.

Ոստյուն, թաթաքայլ, զգաստ, եռաքայլ, բաց ցատկ, բալանս, անկյունագիծ, բազկամարտ, ելադիրք, անցում, զցում, թեքում, լարան, օձաշար, տողան, ուժավերելք, պտույտ, ուղիղ ցատկ, սողանց, շրջում, քայլանց, վերելք, նիստ, զսպաքայլ, գլորավազք, ետնահենում, առաջնագլոր:

Վարժություն 10: Գրեցե՛ք ը ձայնավորով սկսվող տասը բառ և դրանցով կազմել նախադասություններ:

Վարժություն 11: Տեքստից դուրս գրեցե՛ք ուղղագրական բարդություն ունեցող բառերը, տալ դրանց բացատրությունը, գտե՛ք հոմանիշները:

Կեսօրվա տապն արդեն նեղում էր ձիավորներին, որոնք համընթաց առաջանում էին օձագալար արահետով: Միջօրեի բարկ արևը կիզում էր անասելի դաժանությամբ: Օդ չկար շնչելու: Բնապատկերը միօրինակ էր, անօգուտ էր որևէ կանաչ օազիս որոնելը: Այդ ամենը տարօրինակ էր ճամփորդների համար, որոնք, անօրեն իշխանի ապօրինությունից

հուսահատ, թողել էին իրենց բնօրրանը: Վերելքներն ու վայրէջքները հոգնեցրել էին նույնիսկ արագոտն պատանիներին, որոնք քայլում էին ծանրորեն՝ ծուլորեն քարշ տալով դատարկ պարկերը: Հօդս էին ցնդել և անէացել նախօրոք մշակված ծրագրերը:

Օրըստօրե սպառվում էին սննդամթերքի պաշարները, ինքնըստինքյան հասկանալի էր, որ հանապազօրյա հացն անգամ երկար չէր բավարարի: Անորոշ մի թախիծ էր պարուրել բոլորին, անողոք ապագան պարզորոշ գծագրվում էր: Երբեմն- երբեմն արդարաոխ մի ցասում էր համակում փախստականներին, բայց դա էլ անօգուտ էր և ակնթարթներ էր տևում:

Բայց լուսնկա մի գիշեր անակնկալ մի հովիկ մեղմորեն շոյեց մարդկանց դեմքերը, առավոտյան մեղմօրոր ալիքվեցին ոսկեգօծ արտերը, իսկ հեռվում փայլփլեց ծովի կիսաողորկ հայելին: Մեջընդմեջ սկեցին երևալ կանաչ կղզյակներ: Ըղծալի մի զովություն կենդանացրեց մարդկանց թմրած մարմինները, որոնք երբևիցե իրենց այդքան երջանիկ չէին զգացել: Թվում էր՝ մոտ էր փրկության ափը, և ոչինչ չէր կարող խոչընդոտել նրանց իղձերի իրագործմանը:

ՀՆՅՈՒՆԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆ

Վարժություն 12: Գտե՛ք հետևյալ բառերի հնչյունափոխված մասը և վերականգնե՛ք անհնչյունափոխ ձևերը:

Վիպասան, գիտափորձ, հանդիպակաց, վիմագրություն, օրինավոր, վրիժառու, կիսաբաց, շինարարական, փոխարինաբար, միջազգային, հավիտենական.

Վարժություն 13: Տրված բառերով կազմեցե՛ք նոր բառեր՝ հնչյունափոխության ենթարկելով ի ձայնավորը:

Բարի, բաժին, պատիվ, թիվ, վերին, տարի, խիղճ, պատանի, ջիղ, խիստ, ուղի, հոգի, ընտանի, սին, միշտ, հաշիվ, ոսկի, որդի, կղզի, փոշի, գինի, կավիճ, գիծ, երաժիշտ, թշնամի, խնդիր:

Վարժություն 14: Տրված բառերով կազմեցե՛ք նոր բառեր՝ հնչյունափոխելով ու ձայնավորը:

Խորհուրդ, տուն, լուր, թուղթ, գարուն, հարուստ, նուռ, լրատու, նուրբ, սերունդ, սնունդ, խումբ, լուռ, գործազուրկ, թթու, առևտուր, կորուստ, օգուտ, գունդ, լեզու, անուն, ժողովուրդ:

Վարժություն 15: Գիշտ կարդացե՛ք հետևյալ բառերը:

ա. լիություն, հիանալ, վերարկուի, միաձայն, օրիորդ, միլիոն, հեքիաթ, վայրկյան, քվեարկել, Գերմանիա, մշակութային, ընկույզ, համբույր, հյութեղ, արտերկիր, անելանելի, տասներեք, օտարերկրյա, աներևակայելի, առերևույթ, բարձրորակ, անորակ, կողմնորոշվել, պարզորոշ, գույն, թույլ, գունավոր, վայկենաբար, իննսունական, դռնփակ, գտնվել, թաքնվել, ձեռնպահ, ձեռնտու, սքողել, այսինքն, առաջին, վերջին, առնվազն, ըստ երևույթին, մանրամասն, տարկետում, անձեռոցիկ, աղյուսակ, սյունակ, աղավնյակ,

պատկանելություն, ջղային, վերջիվերջո, հերյուրանք, Մարիամ, հմտանալ, ընկճվել, գյուտ, ապերջանիկ,

բ. հաշմանդամ, որպեսզի, հարավային, ախորժակ, բանալի, անալի, կամուրջ, բաշխել, ըմբռնել, մատյան, խոնարհ, շնորհել, խորհուրդ, համընդհանուր, թղթադրամ, ինքնուրույնություն, ճյուղային, աճուրդ, թուլտվություն, հավաքածուի:

Երկհնչյունների ուղղագրությունը

Վարժություն 16: Լրացրե՛ք բաց թողնված տառերը՝ ի, ե կամ յ:

ա. հետևյալ հայերեն կամ փոխառյալ բառերում.

մատ...ան, քվ...արկել, հեք...աթ, ատ...ան, լռել...այն, միլ...ոն, միմ...այն, միմ...անց, ակադեմ...ա, պա...ազատ, հր...ա, կր...ա, պատ...ան, օվկ...անոս, իշայծ...ամ, մարմար...ոն, քամել...ոն, իդ...ալական, խավ...ար, դղ...ակ, բամ...ա, պրեմ...եր, եղ...ամ, դաստ...արակ, ման...ակ, փաս...ան, ռադ...ո, մում...ա, խարտ...աշ, ...ասաման, ծ...ածան, թե...արան, ֆել...ետոն, քվ...ատուփ, Բյուզանդ...ոն, ամբ...ոն, ծովեզր...ա, Յա...ստան, պատան...ակ, հր...ական, էքսկուրս...ա, գո...ամիջոց, ...թաղան, կաթսա...տուն, միլից...ա, Լ...անա, շղթա...ձև, ոսպն...ակ, պրեմ...երա, կար...երա, շուրջերկր...ա, ժան...ակազարդ, բար...ացական, օր...որդ, միլ...արդ, դշխո...ական.

բ. անձնանուններում՝

Անան...ա, Ազար...ա, Ա...դա, Ամալ...ա, Ամաս...ա, Արաքս...ա, Արփ...ար, Աս...ա, Բուն...աթ, Բեն...ամին, Գաբր...ել, Դան...ել, Եղ...ա, Եղ...ազար, Երեմ...ա, Երմոն...ա, Զաքար...ա, Էմիլ...ա, Էլ...ա, Իլ...ա, Լիլ...ա, Լյուս...ա, Յրաչ...ա, Ման...ա, Մետաքս...ա, Մար...անա, Մար...ետա, Մար...ամ, Ջուլ...ետա, Սուք...աս, Սոֆ...ա, Սրապ...ոն, Վիկտոր...ա, Վոլոդ...ա, Տար...ել, Օֆել..., Նապոլ...ոն.

գ. տեղանուններում՝

Աս...ա, Ադր...ատիկ ծով, Անգլ...ա, Բյուզանդ...ա, Բուլղար...ա, Զապորոժ...ե, Մեծ Բրիտան...ա, Մոնղոլ...ա, Շոտլանդ...ա, Պոլդիժ...ե, Սոֆ...ա, Վ...ետնամ, Վիկտոր...ա:

Վարժություն 17: Կետերի փոխարեն ավելացրեք յ հնչյունը այն բառերում, որոնց մեջ գրվում է:

Վերարկու...ի, միջօրե...ի, վա...րկյան, Սերգե...ի, ճ...ուղ, թե...ի, շ...ուղ, Կարինե...ի, Կարո...ի, մրջ...ուն, տու...ժ, հեռակա...ել, Միքա...ել, լռել...այն, ջղա...ին, ատամնաբու...ժ, սկեսրա...ր, վիլա...եթ, աշխու...ժ, հա...ելազարդ, Ռաֆա...ել, շրջագա...ել, Անդրեա...ի, երկրպագու...ի, երեխա...ի, Քրիստինե...ի, մի...ակ, է...ական, Մարո...ի, հարսնացու...ից, հա...եցակետ, միա...նակ, խնա...ել, հա...ելի, լեզե...ոն, Նա...իրի, նա...իրյան, հմա...ել, այրուձի...ի, դիմակա...ել, հարյուր...ակ, սյուն...ակ, վաշխառու...ի, պայուս...ակ, Սոնա...ի, Անի...ի, սերմնացու...ով, ժողովածու...ում, զգու...շ, եղբո...ր, վա...ելուչ, մսացու...ից, վա...ելչագրություն, աղյուս...ակ, մարգարե...ություն, ձի...եր, հետի...ոտն, տի...եզերք, ըրպե...ական, արքա...որդի, գա...խոն, շառաչ...ուն (զոյ.), շառաչ...ուն (ած.), բու...ի:

Վարժություն 18: Հետևյալ բառերից յ-ի սղմամբ կամ երկհնչյունի հնչյունափոխմամբ կազմեցե՛ք նոր բառեր:

Ցույց, գրույց, եղբայր, երևույթ, մշակույթ, աշխույժ, համբույր, գույն, գործունյա, մատյան, վայրկյան, ատյան, պատյան, լույս, կույր, դաշույն, առօրյա, հույս, բույր, խարտյաշ, թույն, սառույց, գեկույց, հրապույր, կույտ, բույն, կյանք, ընկույզ, շահույթ, մտասույզ, պատանյակ:

Վարժություն 19: Լրացնե՛ք բացթողումները (անհրաժեշտության դեպքում՝ երկու տառով):

Անդր...աս, արծաթահնչ...ն, պրեմ...երա, հեք...աթ, բար...ացական, հր...ա, քամել...ոն, համբ...ր, կղզ...ակ, միմ...անց, ալելու...ա, եղ...ամ, Օֆել...ա, միլ...ոն, լեզ...ոն, Կիլիկ...ա, փաս...ան, ռադ...ո, Մար...ամ, կր...ա, դդ...ակ, լռել...այն, Նապոլ...ոն, Իտալ...ա, ալ...ակ, քվ...արկել, քաղցրահնչ...ոն:

Վարժություն 20: Տեքստից դուրս գրեցե՛ք ուղղագրական բարդություն ունեցող բառերը, տվե՛ք դրանց բացատրությունը, գտե՛ք հոմանիշները:

Ասյան Իսպանիայից մեկնեց Եդիայի, Արաքսյայի և Սուքիասի հետ: Գնացքում նրանք ծանոթացան մի հրեայի հետ, որը մեծ հաճույքով ինչ-որ հեքիաթ էր պատմում հռոմեական լեգեոնների մասին: Այնուհետև Սուքիասը հրեային խավիար հյուրասիրեց, իսկ Եդիան նրան հրավիրեց Հայաստան:

Երբ հասան Փարիզ, արդեն երեկոյանում էր: Կայարանում նրանց դիմավորեցին Մարիամը և Օֆելյան: Երկվորներն ու դիմավորողները գրկախառնվեցին ու համբուրվեցին: Մարիամը հաղորդեց, որ համբույրներ է բերել և Ջաքարիայից, որը չի կարողացել գալ իշիաս հիվանդության պատճառով: Խուճաբը որոշեց այցելել նրան: Ճանապարհին հյուրավի խնձորներ և հնդկական թեյախոտ գնեցին: Դուռը զգուշորեն բախեցին: Մի քանի վայրկյան անց դուռը ծանրորեն հետ գնաց, և բացվածքից երևաց Ջաքարիայի հարմարավետ բնակարանը: Շուտով տղամարդիկ սկսեցին զրուցել, իսկ կանայք, հայելու մեջ նայելով և իրենց հրապույրի թարմությունն ստուգելով, անցան խոհանոց, որի պատուհանից հիասքանչ տեսարան էր բացվում դեպի ընկուզենիների այգին: Այգուց եկող առվի խոխոջյունը գրավեց կանանց ուշադրությունը:

Բաղաձայնների ուղղագրություն

Բ - Պ - Փ

Վարժություն 21: Կետերի փոխարեն գրեցե՛ք բ, պ, կամ փ:

ա. գինար...ուք, աղ...ակույտ, ամ...ոփել, ամ...հովանի, երեսար...իչ, աղ...յուր, ս...րթնել, ս...րդել, թմ...լիկ, դրմ...ոց, թրմ...ալ, խա...կանք, անխա..., անխա...ան, անկա...տելի, կա...կպել, կա...կպփել, ձեր...ազատվել, դար...ին, ուր...աթ, համ...երություն, շամ...ուր, ծո...ավոր, Ծո...ք, սր...ապատկեր, ժայռակո..., կո..., նր...ահնչյուն, Ա...խազիա, Հակո...յան, ընդիու..., կող...ել, հար...ուխ, ըմ...ոշխնել, բամ..., բամ...ել, ամ...շող, հուսախա..., խծ...ծանք, ար...ենալ, Ար...ինե, դար...աս, սի...եխ,

ըմ...շամարտ, տրո...յուն, հ...անցիկ, ներ...ան, ներ...ողել, տար...ողել, ճողո...րել, պատշգամ..., տար...երություն, կո...վել, գրա...ար, որ...նայրի, ամ...արիշտ, եր...ենն, եր...նագույն, աղ...արկղ, թար..., ծովա..., ի...րև, եր..., փա...ագ, պա...ակ, ճամ...որդ, Յամ...արծունյան, թ...թ...ացնել, եր...եննի, եր...նէ.

բ. երկնահու..., թ...ուտ, ար...շիռ, ամ...արծիչ, հա...շտապ, հա...շտակել, խա...ել, խարխա...ել, համ...ույր, ա...շել, ներամ...ոփ, ա...ստամբել, Յոհ...սիմե, ձեր...ակալել, թմ...կաթաղանթ, եր...ներանգ, հու...տալ, վիրա..., լե...լեցուն, շեղ..., Ժ...տուն, ոսկեծու..., հա...ճեպ, ող...երգություն, դա...նի, ճե...ընթաց, Գա...րիել, շերե...ուկ, հ...վել, նր...անցք, թա...անցիկ, հար...եցող, պար...ակվել, փր...րադեզ, ա...սե, ա...սոսալ, Սերո..., խա...ե...ա, ճող...յուն, հենացու..., բոր..., համ...ակ, եղ...այր, թա...թ...ել, կառա...նարան, ջրար...ի, սրտատրո..., բամ...ասել, գամ...ռ, ճե...- ճերմակ, Քերո...յան, Ար...իար, սթա...վել, սր...ագան, սր...ագրիչ, շա...աթ, որ...անոց, խա...շիկ, ա...խագ, խո...ան, խո..., ծ...ծփալ, սարսա...ելի, սոսա...յուն, շե...որահար, սեր...ական, ծ...տուն, սե...տեմբեր, եր...կիցե, սա...որ, սա...րիչ:

Վարժություն 22: Լրացրե՛ք բացթողումները:

Ջրար...ի, հա...շտապ, եր...նավառ, թ...րտալ, աղ...յուր, թրմ...ոց, ուր...աթ, ա...խագ, ար...շիռ, եր...ենն, խա...ե...ա, հուսախա..., ա...շահար, հա...շտակել, ճամ...որդ, խա...ուսիկ. դրմ...ոց, գի...ս, եղ...այր, ար...եցուցիչ, որ..., ար...ի, դա...նի, շամ...ուր, ա...սե, բամ...ել, հար...ել:

Վարժություն 23: Տեքստից դու՛րս գրեցե՛ք ուղղագրական բարդություն ունեցող բառերը, տվե՛ք դրանց բացատրությունը, գտե՛ք հոմանիշները:

Շաբաթ օրը Գաբրիելն ու եղբայրը տանը մնացին, որովհետև սպասում էին իրենց աբխազ ընկերոջը, որի անունը, որքան էլ տարօրինակ է, Արփիար էր: Երբ նա եկավ, եղբայրները ջերմորեն դիմավորեցին, գրկեցին ու համբուրեցին նրան: Արփիարը խոշորամարմին էր, բայց նուրբ հոգի ուներ: Նա որք էր մեծացել, տեսել էր զրկանքներ, բայց միշտ էլ համբերատար է եղել, իր բախտը չէր անիծել: Իբրև լեռնական ժողովրդի զավակ՝ ազնիվ էր ու քաջ, երբեք չէր սիրել խաբեբաներին ու իրենց ճակատագիրը ողբացողներին: Ծովածին էր հասակ առել, հաճախ կռիվ տվել ըմբոստ ալիքների դեմ, խանձվել բարկ արևից ու համարյա խափշիկի գույն ստացել: Ձուկ էր որսացել թարփով, բայց և պատահաբար ափ նետված թալտացող ու շնչահեղձ ձկներին ջուրն էր նետել:

Սիրարբի դաշտերից արբեցուցիչ բույրով երփներանգ ծաղիկներ էր հավաքել ու նվիրել սիրած աղջկան ու, այդ սիրով արբշիռ, խենթություններ արել:

Արփիարը երբևիցե վախ չէր ունեցել խոչընդոտներից ու դժվարություններից: Նա սթափ մտածողություն ուներ: Փառքի դափնիներ չէր երագել և հաջողությունների համար թմբուկ չէր զարկել: Յանապագօրյա հացը վաստակել էր արդար աշխատանքով և ճակատի քրտինքը սրբել էր թևքով:

Գ - Կ - Ք

Վարժություն 24: Կետերի փոխարեն գրեցե՛ք գ, կ կամ ք:

Ա. զի...զա..., Վարդ...ես, արև...եզ, շողո...որթ, թան...ագին, թան...արան, մտահո...ություն, երկրապա...ել, դիր...որոշում, հո...եհմա, հմայ..., փափա...ել, կար..., փեղ..., փող..., Օ...սեն, ա...ցան, ձայնա...ցել, նախ...ին, նախ...ան, չո...ել, չօ...նել, ծե...,

հո...ալ, ճա...ել, ճ...վել, ճ...ճ...ան (ցուրտ), առած...ական, եզեր..., տա...դեղ, մեղ... (հանցանք), մեղ... (թուլամորթ, հեշտասեր), պատրույ..., վարա...ույր, արհավիր..., մակույ..., մար...արեություն, պար...ևատրել, առին...նել, պատարա..., եր...ել, եր...նել, երաշխի..., կարա..., նորո...ել, բազրի..., բող..., անօ...նական, ճտ...ավոր, անար...անք, անհար...ի, հաստի..., դրասան..., օրհներ..., արմուն..., սրն...ակալ, այ...եվետ, գո...նոց, վար...ուբար..., տարեր..., կողպե... ;

բ. գիր... (փափուկ), գիր... (գոգ), գիր..., պիր..., սու..., արտասուն..., սուն..., ծուն..., կար...ին (գծագրական գործիք), կար...ին, գինարբու...(խրախճանք), գինարբու...(բույս), թաղի..., թաղ...ել, բարա... (որսի շուն), բարա... (ժամանակավոր փայտե տուն), բար... (այրող), բար... (նիստուկաց, կացութաձև), վար... (հեղինակություն), վար... (վարվելակերպ), վար... (ծիու համաչափ վազք), վար...ագիծ, վար...աբեկել, Բա...րատ, Մար...արյան, ճրա...արան, ա...սորավայր, տա...նապալի, դե...երել, հավա...ույթ, մա...ուր, շո...ել, ի...ական, հօ...ուտ, ար...այական, սրտմաշու..., տրտմաշու..., արևայրու..., Սու...իաս, չմուշ..., վարա...իչ, հո...եվիճակ, թար...նանանություն, վեր..., շա...անակագույն, ճ...նակյաց, եզեր..., ուրա..., ո...եղեն, հրած...արան, ճան...ել, անհա..., գլխահա..., ստահա..., ձա...ուկ, մր...ատու, ճան...ռտել, շրջա...այել, շրջա...այք, ար...ահատանք, հե...իաթային, երկնա...եր, առևան...ել, գ...վել, շաղ...ամ, շաղ...ապ, ո...նորություն, շո...ե...արշ, Մար...արիտ, նավակատի..., կրուն..., դրույ..., թա...ուստ;

գ. հո...ատար, պա...սիմատ, պա...սել, աներձա..., փսփսու..., ձա...ար, շ...երթ, ար...անակ, բարեհո...ի, ստուգար..., դասակար..., կմախ..., լե...եոն, զու...որդել, Մի...այել, երախայրի..., գո...ավոր, գոր..., մարա..., ս...ազգեստ, հեռածի..., քու..., թա...ուհի, հա...նել, անդրավարտի..., հա...ուկապ, մանրու..., ծա...ել, հո...եվար..., հովվեր...ություն, սյու..., դողերոց..., կար...ադրություն, հոն..., թա...ակիր, ընդեր..., բար...ավաճել, խորա...նին, ...նացուցակ, պատշ...ամբ, սար...ավորում, փա...ցնել, Գրի...որ, ճրա...ալույց, մետա...սյա, հո...նակի, Մար...սյան, բացա...անչություն, մարդի..., մի...ապատ, ճրա...ու, հո...ոց, ձ...տուն, ձիր..., շեն..., ճ...նավոր, Միսա..., բերան...սիվայր, գ...եռ, ապա...ինվել, ամո...իչ, ար...ելք, շար...ային, հավա...ել, մու..., մու... (կրծող), ավա...անի, հո...նատանջ, հան... (բանաստեղծության չափ), հան..., սահնա..., սնան...:

Վարժություն 25: Լրացրե՛ք բացթողումները:

Ա...ցան, ծեծկռտու..., վար...աբեկել, ճրա..., սայթա...ել, տա...դեղ, փեղ..., ա...սոր, թա...ուհի, դիցու..., թա...ցնել, երեխայրի..., հա...նել, պատրույ..., փող..., հավա...ել, ճ...նավոր, պատարա..., ջրտու..., թան...ագին, շա...անակ, վարա...իչ, սրտմաշու..., քողտի..., հո...ս, ուղե...ցել, օ...տակար, մար...արիտ:

Վարժություն 26: Տեքստից դուրս գրեցե՛ք ուղղագրական բարդություն ունեցող բառերը, տվե՛ք դրանց բացատրությունը, գտե՛ք հոմանիշները:

Երգիչ Սարգիս Մարգարյանի համար այդ ամառը հոգսաշատ էր: Մի մրցույթում նա շահել էր գլխավոր պարգևը և այժմ պատրաստվում էր համերգներով հանդես գալ տարբեր վայրերում: Իր էությանը նա ազնիվ էր, կարգապահ և ձգտում էր հասնել այնպիսի վարպետության, որ հոգեկան բավականություն պատճառեր ունկնդիրներին: Նա շատ էր ճգնում, և կինը՝ Մարգարիտը, աշխատում էր օգնել նրան, ոգևորել: Ավագ ընկերները նույնպես իրենց օգտակար խորհուրդներով աջակցում էին երիտասարդին՝ հաղթահարելու խոչընդոտներն ու արգելքները:

Սարգիսը շատ ընկերասեր էր, մտահոգվում էր ընկերների դժվարություններով և միշտ աշխատում կիսել նրանց հոգսերը: Նա չէր խուսափում ընկերական հավաքություններից, որտեղ բոլորին վարակում էր ուրախ տրամադրությամբ՝ իր ձեռքը առատորեն շռայլելով:

Թվում էր՝ երգչի եռանդն անսպառ էր, բայց շոգ ամառվա երկարաձիգ համերգները ի վերջո վտանգեցին նրա առողջությունը, և ամառվա վերջում Սարգիսն արդեն հոգնատանջ տեսք ուներ: Մի անգամ էլ, երբ նա համերգից առաջ հագնում էր իր բեմական հագուստը, գլխապտույտ զգաց և ուշագնաց եղավ: Բժիշկները խորհուրդ տվեցին որոշ ժամանակ հանգստանալ և լավ սնվել, հատկապես շատ օգտագործել մեղր և կարագ, շատ զբոսնել մաքուր օդում:

Հետևելով այդ խորհուրդներին՝ Սարգիսն արագ ապաքինվեց և կրկին վերադարձավ համերգասրահ:

Դ - Տ - Թ

Վարժություն 27: Կետերի փոխարեն գրեցե՛ք դ, տ կամ թ:

Ա. ադո..., ադո...ք, անո..., անօ..., ար...ուկ, հար...ուկ, բր...ել (հրել), բր...ել, խր...նել, խր...ին, խր...վիլակ, խայ...ել, խայ...ալ, խոր...ուբոր..., խոր...ություն, խոր...կարան, խոր...ենի, եր...վել, եր...նեկություն, կարմրախայ..., խայ..., խայ...բղետ, որ... (ծիծու), որ... (խաղողի վազը), եր...իկ, եր...ուղի, զվար..., զար..., Ջվար...նոց, գիր... (կտրուկ), բիր..., գր...նակել, ան...ացուփ, ան...ամ, ան...ամալույծ, բաղ...ա...ել, Բաղդա..., որ...ի, որ...ատունկ, որ...ան կարմիր, կորընթար..., ակնթար..., ար...ուն, ար...ուզար..., Հար...ագողի ճանապարհ, հար...ավայր, փ...ել (մաշվել), փ...ել, տո..., օ...անցք, օ...ևան, հօ...ս ցնդել, այ... (ցուցական դերանուն), այ... (թուշ), այ...տեղ, այ...ուցվել, գ...ալ (խղճալ), գ...ալ, գ...ակ, վ...արանդի, վ...ակ, հար...արել, հար...աքանդակ, պայ...ար, վա...թար, կր...սեր, վառո..., անօ...ևան, անձրևոր..., ո...ել, առաջնոր..., վի...խարի, ար...արև, ևե..., Գեղար..., թար...իչ, Դեբե..., թեպե..., փու...կոտ, եր...մնագանց, լուր..., թր...ուր, պա...գարակ, կա...ողիկոս:

Բ. անհեթե...ություն, անհող...ող..., ար...առոց, զար...անիշ, զար...ուղի, զար...ուցիչ, թփու..., թպր...ալ, պայ...յուն, պայ...ել, պոր...աբույծ, ար...ևանունք, ար...մնի, անո...ի, բացօ...յա, գաղ...նի, պոռ...կալ, գաղ..., հոր...ուկ, հոր...ահոս, այ...ժամ, հայ...այ...ել, սպր...ել, սաղար..., սաղավար..., ար...ասուք, ար...իական, ըն...արմանալ, ըն...անալ, թուղ..., թախ..., մա...եմա...իկա, թա...երական, ոտնաթա..., մանրակրկի..., կնճի..., խրճի..., աճուր..., համույ..., բան...արկել, արքայոր...ի, վա...սուն, փ...ախտ, գմբեթար..., ար...նանալ, մար...ախույս, պա...ճեն, շփո...վել, ըն...ամենը, լաջվար..., խեն...նալ, կոկոր..., ակու..., Դավի..., խեղ...ուկ, դա...արել, պար...և, ար...յունաբերություն, վար...ապետ, բր...ուճ, վի..., վաղոր...յան, կար..., շր...ունք, Վար...ան, բար...ի, թաղան..., առհավա...յա, նյար...այնանալ, հեր...ապահ, հան...արտորեն, երիտասար..., խա...արել, թակար..., քր...մնջյուն, խլուր..., եր...վել, ճարման..., ճանապարհոր..., որսոր..., կոկոր...իլոս, պարապուր..., վարսան...;

Գ. վաղոր...այն, անջր...ի, ճ...քավոր, ապա...արց, ան...րադառնալ, խախու..., ըն...երակա, ընդ...անուր, Վար...իթեր, ար...արացի, քող...իկ, երրոր..., օրիոր..., ցա...կ, ար...են, շքեր..., դր...ապատճառ, հաշվեհար...ար, զար...ոնք, լախ..., հաղոր...ում, բար...ություն, փար...ամ, անձեռակեր..., բեր...աքաղաք, լյար..., կա...սա, ականակի..., հավկի..., լողոր..., չորրոր..., այգեկու..., անու..., աշխե..., ար...յոք, բր...եղեն, մ...նուլոր..., վար...աբույր, մար...կային, Նվար..., հուռ...ի, ձկնկի..., կեն...անի, ճկույ..., առվույ..., խար...իշահեր, Սե...րակ, առըն...եր, միլիար...ավոր, կար...ալ, մի...ք, շոր...ել, շողոքոր..., ան...ամակցել, որ...նել, բր...ոտ, օ...ոց, սե...նե...ել, սրըն...աց, վր...ոպել, գրե...ե, արծակուր..., թղ...ակից, բնոր...ուհի, խորանար..., մոր...ել, օ...ապարիկ, ճմռ...ել,

հաջոր...ել, մեր...ընդմեր..., վար...ագույն, մոր...ի, խորհուր..., շան...արկել, ջար...ուխուր..., որոգայ..., այ...օրինակ, այ...ամորուս, ճառագայ...ային, խեղ...ամահ, խեղան...ամ, Ալվար..., կան...եղ, Վար...ան, ժան..., ժայ...քել, ...արփ, ...արփածու, անհագուր..., խու..., ժան...աքիս:

Վարժություն 28: Լրացրե՛ք բացթողումները:

Վր...ովել, պա...գարակ, ճարճա...յուն, կա...սա, ժայ...քել, զար...ուղի, ան...ամ, ար...ուկ, բր...ուճ, ըն...երցել, որ...ի, կր...սեր, կեն...անի, վա...սուն, փար...ամ, փ...ախտ, խոր...ուբոր..., զվար..., գիր..., են...արկել, ակնթար..., կորնթար..., դ...ուն, աղը...ք, ար...մնի, ար...յունք, դր...ել:

Վարժություն 29: Տեքստից դուրս գրեցե՛ք ուղղագրական բարդություն ունեցող բառերը, տվե՛ք դրանց բացատրությունը, գտե՛ք հոմանիշները:

Հորդ անձրևը Վարդուհուն ստիպեց արագորեն վազել խորդուբորդ ճանապարհով: Երբ տուն հասավ, արդեն լրիվ թրջվել էր: Նուրբ մարմնի բոլոր անդամները դողում էին ցրտից: Վարդգեսն ընդհատեց ընթերցանությունը, ընդառաջ եկավ Վարդուհուն և խալաթը գցեց նրա ուսերին: Վարդուհին նստեց օջախի մոտ դրված բազկաթոռին: Քիչ հանգստանալուց հետո Վարդուհին անցավ որդու սենյակ: Վարդանը զվարթ տրամադրությամբ զարդանախշեր էր գծում թղթի վրա: Մայրը որոշեց որդուն խանգարել, անցավ լողասենյակ, հարդարեց իրեն, ապա Վարդգեսին խնդրեց նորոգել արդուկը: Արդյունքը դրական եղավ, և Վարդուհին անցավ գործի: Քիչ անց, երբ անձրևն արդեն դադարել էր, Վարդգեսը բացեց պատուհանը, և թարմ օդը ներխուժեց սենյակ: Ապա եկավ օրիորդ Ալվարդը, որ վարդերի մի փունջ էր բերել ընկերուհուն: Նրանք համբուրվեցին, և Ալվարդը չհամբերելով սկսեց պատմել փողոցային մի երթի մասին: Պատմելու ընթացքում նա երբեմն նյադայնանում էր, երբեմն պայծառանում. նույնիսկ արցունքներ երևացին աչքերում: Ալվարդին վրդովել էր ուստիկանի մի անմարդկային արարքը:

Ձ - Ծ - Ց

Վարժություն 30: Կետերի փոխարեն գրեցե՛ք ձ, ծ կամ ց:

ա. հն...ել, հուն...ել, լու...կի, լ...կան, ձվա...եղ, ձվա...և, խուր..., որ...աքար, որ...կալ, փղ...կալ, կ...կվել, կ...կտուր, խ...կվել, խոտհուն..., կաթնահուն..., ուր..., կուր...ք, ան...կալի, հար...ակում, առան...ք, առա...գական, ար...անագործ, ճրագալույ..., մանկաբար...ուհի, օ...ածև, ցն...ալ, ցն...վել, ցն...ուղ, ցն...ոտի, ատաղ...ագոր..., բա...ար...ակ, անե...ք, ար...ագանք, կառամատույ..., գլուխկոն...ի, բար...իթողի, լվա...ք, ա...խաթթու, մտա...մունք, մտա...ա...ին, ար...ակագիր, տողադար..., հանկար..., հանդիպակա..., աղան..., աղ...ան, գեղ..., փոր...անք, քաղ...րահնչյուն, նվագա...ություն, ողբասա...ություն, ակաղ...ուն, դյու...ագուն, հերար...ակ, սրդողա..., հինավուր..., հիա...ք, ասացվա...ք, կայ...քար, լա...ուկո..., գծու..., հար...ուփոր..., դեղ...ենի, փայ...աղ, մր...ասպարեզ, հայա...ք, գեղ...արար, հեղ...ուցիչ, մղ...ավանջային, ոսկեզօ...ել, դեղ...անիկ, ալեկո...ություն, թախ...ել, խե...գետին, բարյա...ական, դար...յալ, ար...վար...ան, թախան...ել, բռուն...ք, բո...կլտալ, արևահայա..., վաղան...ուկ:

բ. ար...ակուրդ, լի...ք, օ...իք, փո...խ, շին...ու, սիգապան..., գան...արան, մր...անակ, հոգա...ություն, բար...րուղեշ, անեղ..., տր...ակ, դար...վա...ք, կառու...ել, արևա-դար...ային, հաստո...աշինական, տարա...վել, փոր...ություն, այտու...վել, ակնա...անք,

հե...կլտոց, երկնաքեր..., անձեռո...իկ, ապաթար..., վար...ակալ, մածու...իկ, մեր...վոլգյան, աք...ան, դեր...ակ, խե...եգործ, հայե...ողություն, անբի..., պղ...ել, ամբար...իչ, մոլու...ք, առեղ...ված, վեր...նել, վեր...անել, նայվա...ք, ըն...եռել, դողերո...ք, թր...ել, ծա...կանուն, կայ...կլտալ, հոր...անուտ, դրմբո..., ընթա...ք, թխվա...ք, ընչաքաղ..., ծա...կոց, ռմբակո...ել, խ...բ...անք, ըն...ուղտ, քղան...ք, հասարակա...ային, ար...ունք, գլուխկոն...ի, բար...ունք, հո..., թյուրիմա...ություն, հանդեր...ապահ, կր...ել, հանդեր...յալ, ընթեր...արան, ծո...րակ, սլա...իկ, կեղ...ամ, լա...ակումա..., մա...ուկ, կաթվա...ահար, լռակյա..., արտառո..., ...ազար, բար...ել, կոր...նել, դեղ...ան, ան...ավ /քարայր/, ան...ավ /առանց ցավի/, թափան...իկ, դեղնու..., հեքիաթասա..., կա...ութածն, ողբասա...ություն, վեր...անել:

Վարժություն 31: Տեքստից դուրս գրեցեք ուղղագրական բարդություն ունեցող բառերը, տվեք դրանց բացատրությունը, գտեք հոմանիշները.

Համբարձումն ու Հակոբը ամառվա արձակուրդներին դարձյալ սար բարձրացան: Նրանք օգնում էին իրենց պապին, ինչ-որ չափով թեթևացնում նրա հոգսը: Պապը տղաներին սովորեցնում էր խոտ հնձել, խուրձ կապել և ներքուստ ցնծություն էր ապրում՝ տեսնելով պատանիների եռանդն ու օրեցօր ամրապնդող ուժը:

Ամառվա վերջում բավականին խոտ կուտակվեց, ու պապը շատ ուրախ էր, որ խոտքաղն ավարտվեց առանց փորձանքի: Իսկ փորձությունների նա շատ էր հանդիպել: Հատկապես շատ էր սիրում պատմել մի դեպքի մասին: Շատ տարիներ առաջ, երբ ինքը թոռների տարիքին էլ դեռ չկար, առավոտյան փոքրիկ տոպրակի մեջ խցկել էր մոր թխած կաթնահունց բլիթները, մի քանի դեղձ, նստել էր ձին, ձգել պախուրցն ու սլացել դաշտ՝ արտը հնձելու: Ձին կապել էր քիչ հեռվում, տոպրակը դրել արտի եզրին ու սկսել հունձը: Արտը ընդարձակ էր եղել, ինքն էլ տարվել էր հնձով ու մոռացել քաղցը: Երեկոյան կողմ միայն հիշել էր հացի մասին, բայց հանկարծ նկատել էր, որ տոպրակի շուրջ մի մեծ օձ էր գալարվել: Որոշել էր օձին ձեռք չտալ ու շարունակել էր հունձը: Ճրագալույցին, երբ ցանկացել էր բռնել տունդարձի ճամփան, տեսել էր, որ ո՛չ օձ կա, ո՛չ տոպրակը: Հուզված տուն էր հասել ու եղելությունը կցկտուր պատմել անդամալույծ հորը:

Ջ – Ճ – Չ

Վարժություն 32: Կետերի փոխարեն գրեցեք ջ, ճ կամ չ:

Ա. գի...ել, գղ...ալ, գեղ...ել, թր...ել, գա..., գա...ա..., առ...և, ար...ուկ, խառնի-ճաղան..., կապար..., խո...կոր, խո...ընդոտ, ո...խար, ո...իլ, կառ...ել, ակնակապի..., կապի... (կապող), կտրի...(քաջ), կտրի...(կտրող), սո...ի, Սո...ի, աղ...ամուղ..., անտերուն..., բարեհա..., հա...ողություն, աղ...իկ, առէ..., այծենակա..., առող...ություն, կո...կել, հառա...անք, այծեղ...յուր, վեր...ակետ, երկարա...իտ, լա...վարդ, շի...ուկ, ըն...ացք, ամբող..., Է...միածին, գո...ի, զոքան..., մի...օրե, քրքի..., թարթի..., պ...րանք, պ...նանք, անմի...ապես, եր...անկություն, հաղար..., փար..., քարա...իկ, դար...նագույն, ջախ...ախել, վայրէ... ք, ող...ույն, գաղ..., աղ...ատել, ճան..., գր...ատուփ, անգի...ում, մե...բերում, տարեվեր..., մի...ամտություն, սկեսրո..., մխր...վել, խր...իթ, ա...պարար, ա...ալուրջ, կ...ղակ.

բ. գեղ...ուկ, ող...ագուրվել, ալո...ենի, թռ...ուն, գաղթ...ախ, կնո..., թր...ոց, ծխամոր..., ի հե...ուկս, վեր...ին, ստեր..., ա...ափնյակ, հախ...ապակի, նկար...ական,

մին...և, մի...և, առա...նորդ, ի...նել, կռ...իկ, ուռ...ել, ուռ...անալ, հոր...որ...ել, հռ...ակավոր, վար...ական, առա...ին, եղ...երու, մա...կալ, բա...կոն, վեր...աբան, ա...քաբաց, առն...ություն, խռ...ակ, մի...աղեպ, մե...ք, քա...ք, մահ...ակալ, ճռն...յուն, հա...ել, հար..., մի...ավայր, լայնալի..., ար...աբույն, մի...օրեական, բվե..., մռն...յուն, կն...իթ, մի...ակ, անր...ել, վեր...իվեր...ո, փախ...ել, անա...առ, մի...ոց, մր...յուն, շուր...պար, կարի..., ճղ...իմ, չղ...իկ, քուր..., ան...րդի, շեղ..., քրո..., հաղար...ենի, մար...ան, կոր...ել, ամբող...ություն, ա...լիկ, առա...արկություն, մի...ատ, առա...նորդարան, ճո...ք, դար...վածք:

Վարժություն 33: Տեստից դուրս գրեցեք ուղղագրական բարդություն ունեցող բառերը, տվեք դրանց բացատրությունը, գտեք հոմանիշները:

Արջը այգի էր մտել մի շաբաթ առաջ, Վաչեին մոտեցել էր թիկունքից, ու վերջինս չէր նկատել նրան: Նա չէր էլ զգացել, թե ինչպես էր արջը մոտենում իրեն՝ աջ ու ձախ տորթելով խաղողի վազերը: Վաչեն մեջքին տաք շունչ էր զգացել ու շրջվել: Մի պահ գազանն ու մարդը նայել էին իրար աչքերի մեջ: Նա անգիտակցաբար ձեռքը մեկնել ու կառչել էր խաղողի մոտակա որթից: Արջը մի քանի վայրկյան հոտոտել էր Վաչեին ու հանգիստ թողել, հեռացել:

Այդ ամենը հեռվից տեսել էր Վաչեի աղջիկը, որ խելակորույս վազելով հասել էր և նրան ողջ ու առողջ գտնելով՝ գիտակցությունը կորցրել:

Երկու օր անց Վաչեն գյուղամիջում հավաքված մարդկանց պատմել էր այդ միջադեպի մասին: Շատերը չէին հավատացել նրան:

Ղ – Խ

Վարժություն 34: Կետերի փոխարեն գրեցե՛ք ղ կամ խ:

ա. ա...ցան, խա...տել, փո...նորդ, պ...պեղ, դա...ծ, բո...կ, դժ...են, կո...ք, ա...քատ, պ...պջակ, խրո...տ, ս...տոր, ե...երերգ, զո...տրիկ, դժո...ք, ծա...սել, Վա...թանգ, պ...տոր, ե...ջուր, հա...թանդամ, ժ...տել, խրա...ճանք, աշ...ղեկ, սրախո...խող, մառախու..., տա...տուկ, զե...չել, կ...տար, վ...տալ, հա...թանակ, գա...տագողի, վա...ճան, կա...աղան, կա...կանծել, տա...երգու, գ...ջալ, հա...թահարել, կմա...ք, շա...ա...ել, փայծա..., ընծու...տ, կո...կտրել, սիբե..., լեռնաշ...թա, ե...կելի, բա...ել, սանդու...ք, Սանդու...տ, հ...փանալ, ճո...փյուն, քա...քենի, սպանա..., բաբա...յուն, փե...կ, ու...տապան, ու...տադրույժ, ա...տահարվել, ա...տոտ, Ա...թամար կղզի, ա...ճատել, Շահանդու...տ, հա...ճապակի, հարբու..., ցողաթաթա..., խե...անդամ, ա...տ (կեղտ);

բ. ե...ծել, փ...ծկալ, թու...թ, շ...թայակապ, տառե..., Հայկանդու...տ, հ...կել, գա...տնի, փո...կապ, ապերա...տ, ծա...կանոց, անե...ծ, փո...հար, փոց..., նա...շուն, լ...պոր, ե...բայր, թ...թատար, նա...ատինք, պանդու...տ, փո...փո...ալ, ե...յամ, փո...ք, երա...այրիք, խե...կատակ, բքախե...դ, կե...ծավոր, քա...հան, աղե...արշ, թա...անծել, կո...պեք, կթ...ա(գավաթ), ճե...քվածք, ձա...կել, ձա...որդ, նա...շագարդել, նա...օրե, քա...ց, հե...գ (ծույլ), կե...տոտ, ճ...փալ, մանանե..., նշ...ար, քա...ցր, հե...ծուցիչ, բե..., խարիս..., մախա..., հե...հե...ուկ, ակնբա..., ծա...կատար, մե...կ, մե...ք, աշ...ետ, աշ...ուժորեն, բոցամու..., երկնամու..., լա...տ, ջա...ջա...ել, նա...կին, թա...տ, խի...ճ, պա...պաջուն, հորդաբու..., ճո...ոպրել:

գ. խե...դուկ, մթնշա..., բա...տ, մա...թանք, դշ...ուհի, մ...կտալ, երաշ...ավորել, ա...տեղություն, զմրու...տյա, վաշ...առու, ա...յուսակ, զե...ություն, շե...ք, բա...ծալի, Ջավա...ք, բա...ել, շա...գամ, ըմբռշ...նել, անհո...դո...դ, շե...ջակույտ, տա...տակամած,

ու...տատեղի, ատա...ծ, ո...կույզ, ժ...որ, չ...ջիկ, թա...իծ, բա...կացուցիչ, թ...ահեր, Գո...թան երգեր, թ...կենի, նո...կալի, ապու...տ, սե...մել, սե...միրան, թ...վածք, շա...կապ, ո...բերգակ, բա...տակ, ս...ոքել, թու...պ, նա...քան, տե...կոն, պո...պատ, ո...ջ, գա...թական, գ...տոր, ո...ջագուրվել, դե...ծ, ք...անցք, շո...ք, ամբո...ջովին, առո...ջություն, նա...շքար, նա...ճիր, դե...ծանիկ, ո...ջույն, քո...տիկ, Բարսե..., դրա...տային, ու...տափուշ, վա...կոտ, աղա...ին, միապա...ա..., գրատա...տակ, խե...աթյուրված, ա...անծ:

Վարժություն 35: Տեքստից դուրս գրեցեք ուղղագրական բարդություն ունեցող բառերը, տվեք դրանց բացատրությունը, գտեք հոմանիշները.

Արևի շողքն ընկավ Սաթենիկի դեմքին, ու նա արթնացավ: Դեռատի աղջիկը բացեց պատուհանի փեղկն ու հագեցավ դրախտային ծաղկանոցի արբեցուցիչ բույրով: Նա սուր քաղց զգաց ու մոտեցավ սեղանին, որի վրա դրված էին հախճապակե մի բաժակ, թեյաման, հաց ու պանիր և խաղողի մի ողկույզ: Աղքատիկ նախաճաշից հետո աղջիկը հավաքեց թղթերն ու դուրս եկավ պարտեզ : Նրա գալուստը խախտեց վախկոտ նապաստակների անդորրը, որոնք սկսեցին փախչել տարբեր ուղղություններով: Մի մեծ տախտակի վրա փռելով իր թղթերը՝ նա շարունակեց նախորդ օրվանից կիսատ մնացած նկարը: Աղջիկը նկարում էր գաղթի մի տեսարան, կմաղքացած մարդկանց, որոնք փախել էին դժոխային նախճիրից: Նրա թախճոտ հայացքը վկայում էր, որ ապրում է իր ստեղծագործությամբ, տառապում:

Ր - Ռ

Վարժություն 36: Կետերի փոխարեն գրեցե՛ք ը կամ ռ:

ա. կ...ունկ (թռչուն), կ...ունկ (գարշապար), ջե...ուցուն, ջե...մություն, ե...եսուն, ե...օրյա, դ...նապան, դ...կից, դ...ացի, ձե...ք, ձե...բակալել, ձե...բազատվել, տա...երք, տա...ասխալ, փ...փ...ալ (քամուց՝ վարագույրը, հագուստը, ձիու բաշը), փ...փ...ել, կ...թել, կ...թնել, զմ...սել, մ...սել, թ...թռալ, թ...վռալ, կա...չել, մ...մ...ալ (ձայն), մ...մ...ալ (վերքը, կտրվածքը), մ...թմ...թալ, եղե...ն, եղե...կան, թ...չել, թ...ջել, կա...գ, կա...ք, պատ...վակ, մատ...վակ, սա...սուռ, մա...նա..., կ...ճտացնել, կ...ճիկ, կայտա..., կապա..., փա...ապանծ, փա...թամ, խա...ույկ, խա...նուրդ, սպա...վել, պատսպա...վել, խա...կել, խա...նիճաղանջ, գ...գռել, գ...գռալ, պա...կ, պա...կել, կորնթա...դ, կա...թ, ու...կան, ու...ց, բա...բա...ոս, բա...բառ, կոխկ...տել, կ...ճատել, ախո...ապետ, ախո...ժակ, քաշկ...տել, ք...քաշ, ք...տնաջան, ք...թմնջյուն, խ...ճիթ, խ...թին, խ...չակ, ա...ագիլ, ա...ագաստ, զա...նվել, զա...իվեր, խոժո..., խոշո..., հրովա...տակ, ապա..., ապա...աժ, խժ...ել:

բ. կե...կե...ուն, վե...նագիր, Յ...փսիմե, կ...ակապաշտ, կ...ապաշտ, կ...ծել, կ...կ...ալ, վա...վ...ուն, կա...կա...ուն, կա...ամատույց, գանգու..., ախո...ժաբեր, անա...ժան, վագ..., բա...դի, ...ոպե, ատ...ուշան, լ...տես, կենսաթ...թիռ, կենտ...ոն, կտ...իծ, սա...ցակալել, թպ...տալ, ոսկո..., ո...կրանոլ, ճմ...թել, ատ...ճանակ, Բո...ժոմ, լպի...շ, գամփ..., ջ...իմուռ, կոկո...դ, ա...շալույս, ա...ջ, ճա...պ, սահմ...կել, ու...ճանալ, ճանապ...ուկ, կտ...վածք, կի...ճ, հ...թիռ, գոլո...շի, մա...ախուղ, խա...խափել, ագ...ավ, ծխանո...ճ, ճախ...անք, փնտ...ել, աշխարհահ...չակ, որմնախո...շ, անշա...ժ, խա...տոց, գո...շ, հանդու...ժել, երկպա...ակություն, արհամարիել, արյուն...ուշտ, ծեծկ...տուրք, թո...շոմել, կա...ծիք, դատարկապո...տ, ոստ...ե, զեփյու..., բա...նալ, ա...յուծ, իրարամե...ժ, հ...չակվել, մկ...ատ, խելագա...վել, հրավա...ություն, պ...ֆետր, շատ...վան, սավա...նել, ճա...ճատյուն, միահամու...

գ. ոսկ...ախտ, սաղավա...տ, մամ...ակալած, գզվ...տոց, ո...կոր, սաղա...թախիտ, աղեխա...2, գո...տ, բ...թել, բ...ոնգյա, ամպագո...գո..., անծե...ոցիկ, կիտ...ոն, կո...ծանվել, գո...գո...ալ, գ...տնակ, դա...չնագույն, թ...թու...ավոր, պո...թքալ, սրտաշա...ժ, մու...ճ, մե...ժելի, քա...որդ, շու...ումու..., կե...ոն, ծիաքա...2, խո...շակ, հա...աչանք, շա...ժառիթ, գո...2, քա...ասուն, շղա...շային, հ...հ...ալ, ինժեներ...ական, ընծե...ել, լպ...ծուն, հ...ճվանք, կա...կա...ել, ականջալու..., լու...ումունջ, հու...թի, մո...թի, ճանկ...ել, ճ...վողյուն, շ...շյուն, մանրակ...կիտ, ըմբ...նել, մո...թել, խ...խ...ալ, պատ...ույգ, ճ...ճ...ալ, սևե...ուն, փ...շտալ, շահագ...գ...ել, ջա...դվել, արևահա..., շա...աչյուն, ձիա...շավ, ու...չել, փ...թկացնել, ժխո..., ս...թս...թալ, ս...նքակալ, ս...տատրոփ, տա...եխ, դ...ժել, քու...ջ, ա...նետ, անկի...թ, ա...ծիվ, միա...ժամանակ, ճա...ագայթ, զա...թնել, ա...ծաթյա, ճա...ճատյուն, ճա...ախոս, կա...կամել, կ...պակ, բա...բա... :

Վարժություն 37: Տեքստից դուրս գրեցեք ուղղագրական բարդություն ունեցող բառերը, տալ դրանց բացատրությունը, գտնել հոմանիշները.

Առաքելը առավոտյան առաջինը արթնացավ և, երբ մյուսներն էլ զարթնեցին, առաջարկեց հեռանալ անտառից: Արծաթ արևն արդեն դուրս էր եկել գորշ սարերի հետևից: Հպարտ արծիվը հանգիստ սավառնում էր երկնքում: Երբ չորս ընկերներով դուրս եկան խրճիթից, հեռվում տեսան մի արջ: Արամը նշան բռնեց և պատրաստվում էր կրակել, երբ արցունքն աչքերին մոտ վազեց հարսը և խնդրեց նայել ծուռթաթին: Միառժամանակ Արամը զարմանքով նայեց հարսին, հետո հրացանի փողն իջեցրեց: Արջն էլ կարծես արհամարհանքով նայեց որսորդներին ու հեռացավ: Որսորդներն առաջ շարժվեցին: Առաքելի ոտքերի առջևից մի թռչուն թռավ: Առավոտվա ցողը թրջեց Արամի ոտքերը, ու սառնությունից մի սարսուռ անցավ նրա մարմնով: Կեսօրին որսորդներն արդեն դուրս էին եկել անտառից և անցնում էին հուռթի արտերի միջով: Շուտով նրանք մի հարմար վայր ընտրեցին ու նստեցին ճաշի: Թարմ լավաշ ու ոչխարի պանիր ճաշակելուց հետո նրանք պառկեցին հանգստանալու:

3

Վարժություն 38: Դուրս գրեցեք այն բառերը, որոնցում կետերի փոխարեն գրվում է հ տառը:

ընդ...անուր, հով...ար, հով...անոց, հայթա...այթել, հայ...ոյել, Հով...աննես, հեղ...եղատ, հեղ...եղուկ, խոր...ին, խոր...ել, օր...ներգ, հերթապա..., սուր...անդակ, դազգա..., ընդ...ակառակը, ընդ...ատել, մեղմասա..., հոգե...մա, ընդ...տակյա, աշխար...ագոր, համաշխար...ային, ընդ...ուպ, ընդ...առաջ, ար...ամար...ել, թիկնապա..., քամա...րել, ապաշխար...ել, խոր...ուրդ, ընդ...ամենը, խոր...րդակցել, ճանապար...ային, շնոր...ալի, նիր...ել, ճանապար...որդ, անշնոր...ք, ար...եստավոր, քաղ...ան, միր...ավ, զար...ուրելի, տարաշխար...իկ, առ...ավատչյա, չնաշխար...իկ, չնշկասա...ք, հազիվ...ազ, խոր...րդածություն, մա...ճակալ, ընդ...արձակ, որով...ետև, հոտ...ոտել, ամպ...ովանի, ողջախո..., օր...նանք, հուր...րալ, հրդե..., արգա...ատելի, արհավիր...ք, հրա...րել, հուր...րատել, Թե...րան, նշխար..., Բեթ...ովեն, Շապու..., խոնար...վել, հեղ...եղել, օր...ասական, թոհուբո..., անպատե..., հաղթա...արել, ճա...ճուտ, շնոր...ակալություն, քար...ատ, քար...անք, հեկ...եկալ, անհեթ...եթ, հետզ...ետե, հով...ար (զլխարկի առաջամասը), պարտամուր...ակ, ան...արգանք, հոպ...ոպ, ան...րաժեշտ, համ...արգ,

ընդ...ունակ, անհողդ...ողդ, ապաշնոր..., ընդ...արվել, խոտ...արք, ընդ...ունայն, ընթ...անալ:

Վարժություն 39: Տեքստից դուրս գրեցեք ուղղագրական բարդություն ունեցող բառերը, տեք դրանց բացատրությունը, գտեք հոմանիշները:

Թոհուբոհից հազիվհազ գլուխներն ազատած ու երկար ճանապարհ կտրած թխաիեր զանգվածները տոհմական հնամենի բանգդով խորհուրդ գումարեցին: Հաղթահարելով հրի ու սրի ճարակ դարձած իրենց հինավուրց հայրենիքի ահռելի ձորերն ու ամեհի ճահճուտները՝ նրանք հավաքվեցին իրենց չնաաշխարհիկ լեռնաշխարհից մնացած խորհրդային կոչվող Հայաստանի այս մի պատառիկ հողում:

Արհամարհելով ճամապարհի դժվարությունները նրանք ընդհուպ մոտեցան հրկիզված հայրենիքի սահմաններին: Եվ որովհետև գաղթական ընտանիքներից շատերը մեծ զոհեր էին տվել ծանր նահանջի ճամապարհին, նրանցից ոմանք գոհ էին և ապաշխարելու պես օրհնում էին այն մի պատառ հողը, որ ապաստան էր լինելու իրենց համար:

Առաջին եկվորները կորուսյալ հայրենիքի առաջին սուրհանդակներն էին, հրդեհի մատնված հյուղակների ու ընդարձակ արոտավայրերի երբեմնի տերերը, որոնք անհուն կսկիծով ու սահմըկեցուցիչ գույներով պատմում էին իրենց հող ու ջրի կորստյան մասին, իրենց համար գեհեն դարձած լեռնաշխարհի կործանման մասին:

Վ - Ֆ

Վարժություն 40: Կետերի փոխարեն գրեցե՛ք վ կամ ֆ:

Հա...ք, ա...ղան, գո...ք, Օ...սաննա, աս...ալտ, խռո...ք, փլա...քամիչ, հարա...ային, ա...տոմբեքնա, նա...թ, աղ...աններ, Ա...ղանստան, նա...թավառ, օ...կիանոս, հո...տաշուշան, թո...ել, զա...թել, Ա...րողիտե, Ա...րորա, թա...շյա, ա...տոմատ, զա...թիչ, հազի...հազ, ...շշոց (օձի), ...շշալ (ջուր), թո...ջանք, նզո...ք, տա...ղահար, արմա..., նա...թալին, որո...հետև, կաթ...ած, կաթ...ածահար, Եթո...պիա, ս...ինքս, Խոսրո...:

Վարժություն 41: Տեքստից դուրս գրեցեք ուղղագրական բարդություն ունեցող բառերը, տվեք դրանց բացատրությունը, գտեք հոմանիշները.

Արշավախումբը առաջանում էր դեպի հարավային ուղղությամբ: Բեռնատար ավտոմեքենայի թափքին դարսված էին աշխատանքային բազմապիսի պիտույքները, որոնք, սակայն, վազի հատիկների պես թափվել ու շաղ էին եկել այս ու այնտեղ: Աշխատանքի համար պետքական գործիքներից բացի արշավախմբի անդամները իրենց հետ վերցրել էին բազում գվարճանքի առարկաներ ու զանազան պիտույքներ՝ կարմրավուն տուփով մի պատեֆոն, Ֆրանսիայի ֆիզիկական քարտեզը՝ հավասարասրուն վեցանկյան տեսքով, որի ափերը ողողում էին երկու օվկիանոսների և Միջերկրական ծովի ջրերը: Ավտոմեքենայի կողային ապակուն փակցված էր Մարսելի ֆուտբոլային թիմի լուսանկարը՝ գավաթը թիմի ավագի ձեռքերում բարձր պահած:

Ավտոմեքենան անցավ հովտաշուշաններով բուրող հովիտը և կանգ առավ օվկիանոսի ավազուտ ափին, ուր առաջներում գինվորական պահակակետեր էին եղել՝ իրարից հավասար հեռավորության վրա: Նրանց շուրջբոլորը հավաքված տեղաբնակները դեռ հիշում էին, թե պատերազմի տարիներին գերմանացիների կողմից գրավված այդ տարածքներում ինչպիսի սարսափելի ոճիրներ էին նյութվել:

ԵՎ

Վարժություն 42: Կետերի փոխարեն գրեցե՛ք եվ կամ և.

եր...ույթ, այգ...ետ, կար...որ, կար...եր, պարգ...ել, ագ...ազ, ագ...որ, դափն...արդ, բ...եռ, ոսկ...ազ, ս...եռուն, ոսկ...առ, ար...առ, հ...ասպառ, ոսկ...արս, հետ...ակ, ուն...որ, վազ...ազ, ուղ...ճար, գին...ետ, սեթ...եթել, սերկ...իլ, հոգ...արք, հոգ...որ, ալ...որ, տար...երջ, ...եթ, գեր...արել, ...րոպա, ...րոպական, ...րոպացի, երթ...ելել, ...գինե, գոտ...որել, գին...աճառ, ոսկ...որված, ոսկ...աճառ, արևմտա...րոպական, երբ...է, ս...ակնած, ուղ...որվել, ոգ...որություն, թեթ...ոտն, Ս...ան, օթ...ան, հ...իհ..., թեթ...ամտություն:

Վարժություն 43: Տեքստից դու՛րս գրեցե՛ք ուղղագրական բարդություն ունեցող բառերը, տվե՛ք դրանց բացատրությունը, գտե՛ք հոմանիշները:

Երևանի փողոցներում քայլելիս հաճախակի կարող ես լսել Եվդոկիա, Եվգինե, Եվգենի անունները: Ջարմանում ես, թե ինչու, օրինակ, եվրոպական երկրներում շրջագայելիս երբևէ չես լսի, որ մի ժնկցի, ջենովացի կամ արևմտագերմանացի իր ազգակցին դիմի, ասենք, Լևոն, Գևորգ կամ Սևակ անուններով: Ավա՛ղ, մենք մեր միջից դեռևս արմատախիլ չենք արել օտարամոլության հատկանիշը:

Ու թեև մեզ գերեվարել ու ստրկացրել են իրենց հոգեվարքն ապրող պետական գործիչները, միևնույն է, հյուսիսային բևեռից փչող ցուրտ քամիները այլևս անկարող մեզ ստիպելու մնալ ուղևորը այն խորտակվող նավի, որ իր հետևորդներին այսուհետև էլ քամու թեթևասահ հեքից տերևի պես տարուբերելու է այս ու այն կողմ:

Մենք՝ հայերս, «բարև, կարմիր արև» վանկարկելով, մինչև տարեվերջ զատվելու ենք հոգեվարք ապրող այս երկրի հոգեսպան ճիրաններից և մեր կարեվեր հայրենիքի գի-նեվետ կենացներն ենք մաղթելու ազեվազի նման փախչող ուղևորներին:

Ն - Մ

Վարժություն 44: Կետերի փոխարեն գրեցե՛ք ն կամ մ:

Ռ...բակոծել, բ...բուլ, ա...բախտ, ա...բոխ, դա...բուլ, ա...բողջովին, դա...բարան, ա...պ, ա...բասիր, ա...բարիշտ, ա...բաստանել, ա...բարտավան, ա...բարտակ, ա...բիոն, ա...փոփել, ա...պագոռգոռ, թ...բուկ, ինքնա...փոփ, հա...բույր, ճա...փա, խ...բավորում, ը...պանակ, ա...ֆիթատրոն, ա...պիովանի, ա...բարձիչ, շի...պանգե, չե...պիոն, սուսա...բար, հա...բավ, վերա...բարձ, ը...բիշ, ա...բավ, ա...բար, բա...բ, ա...բիծ, թա...բ, ը...բոստ, փա...փուշտ, Դուշա...բե, թր...փալ, թ...բկաթաղանթ, ը...բռնել, ս...բուկ, բա...բեր, ա...պշող, ա...բարբառ, բա...բակ, գա...փռ, գա...բիկ, ը...բոշխնել, թու...բ, գա...բյուղ, կո...ֆետ, դր...բոց, խ...բակային, ա...պայման, Մա...վել, Սա...վել, ա...փույթ, ճա...բար, ա...բարյացական, ը...բշամարտ, թ...բիր, ճա...փորդ, ա...բերրի, բա...բասել, բա...սարկու, ս...բակ, բա...փել, բա...բիռ, թ...բլիկ, ճա...պրուկ, շա...բուտ, ա...պաճույճ, շա...փուր, տրա...վայ, տխուր-տրտու..., սի...ֆոնիա, բազու..., հա...բերություն, ա...բոխավար, ա...պատճառ, բա...վոր:

Վարժություն 45: Տեքստից դուրս գրեցեք ուղղագրական բարդություն ունեցող բառերը, տվեք դրանց բացատրությունը, գտեք հոմանիշները.

Նամակը ստանալուն պես Յամբարձունն ուշադրությամբ այն աչքի անցկացրեց, հետո մի փոքրիկ գրությամբ, պատասխանեց Սամվելին, վերջում՝ բարեմաղթություններ ու համբույրներ ուղարկեց նրան, ասաց՝ հունվար ամսին անպայման կայցելի նրան: Գրությունը նա ամփոփեց մի ճերմակ ծրարի մեջ, տվեց Սամվելի ձեռքը, որ տանի փոստատուն:

Ընկերական շրջապատում Յամբարձունը դեռևս անփորձ էր: Նրան բամբասել, ամբաստանել էին Սամվելի առաջ, և հիմա ինքը ճանապարհներ էր փնտրում՝ իր անբասիր վարկը վերականգնելու նպատակով:

Եկավ հունվար ամիսը: Սամվելի հրավերքով նրանք միասին գնացին որսի: Արձակուրդների ընթացքում ազատ լինելով ամբիոնի պարապունքներից՝ նրանք ճամպրուկները կապեցին, առան ատրճանակ ու փամփուշտ և ճամփա ընկան դեպի անտառ: Մեկ-երկու նապաստակ խփեցին, հետո համբերատար կերպով կրակ վառեցին ու ճյուղերից շամփուրներ պատրաստեցին: Սամվելն անվարժ ու անփույթ էր խորոված անելու գործում, ուստի Յամբարձունն ինքը միսը կտրատեց, շամփրեց ու խորովեց:

Ջ - Ս

Վարժություն 46: Կետերի փոխարեն գրեցե՛ք **զ** կամ **ս**:

Կենտրոնախույ..., քննախույ..., ալեհույ..., ծաղկահյու..., մտասույ..., խելակորույ..., պար...կա, պար...կական, թիֆլի..., թավրի..., Տավրո..., մար...ել, մար...վել, մար...պան, հար...նացու, համհար..., արևակե..., բա...կաթոռ, բա...կետրոլ, բա...կերակ, բա...պան, որպե...զի, որպի...ի, գույն...գույն, ինչպի...ի, հետ...հետե, տոթակե..., Վարգե..., հիպնո..., երկնասույ..., ընկույ..., ողկույ..., հրկի...ված, բ...կտել, ավտոբու..., մ...կիթ,մ...եղեն, ֆի...կուլտուրա, իշիա..., վա...ք, երա...կոտ, երա...խ, հիպնո..., նարզի..., հազիվհա..., հանկարծահա..., գ...վռտոց, Յա...կերտ, փրփրադե..., սիրակե..., բնա...դաբար, Մար...պետունի, տրոլեյբու..., ծխնելույ..., Չինգի... խան, Մանա..., Մանա...կերտ (տեղանուն), վ...կապ, սի...ավետ, սի...ախոտ:

Ժ – Շ

Վարժություն 47: Կետերի փոխարեն գրեցե՛ք **ժ**, **շ** կամ **ժշ**:

Յու...կու, բու...քույր, դ...խոյական, դ...խեն, ճ...գրիտ, ժու...կալ, գու...կան, գու...ակ, գ...տվել, ն...ար, ն...տար (վիրահատական սուր դանակ), պագ...ոտ (վավաշոտ, ցանկասեր) ու...գնորեն, ա...դահա, ա...տե (երկար կոթով նիզակ), վրե...խնդիր, հրե...ավոր, հրա...եշտ, հրա...եկ, հրու...ակագործ, հույ..., հու...արար, երա...տահավ, երա...տություն, գույ..., գահավե..., ապառա..., ատամնաբույ..., բու...ֆակ, անախոր..., խոր..., որմնախոր..., օ...տված, դ...խուհի, դ...կամ, հավեր..., պատ...գամբ, չարագույ..., ծիավար..., տույ..., մ...տնջենական, դ...բախտ, ն...խար, նաժի...տ, թե..., ախոր...ել, խոր...ել, խոր...ակ:

Վարժություն 48: Տեքստից դուրս գրեցեք ուղղագրական բարդություն ունեցող բառերը, տվեք դրանց բացատրությունը, գտեք հոմանիշները:

Վարդգեսի մեջքը ցավում էր: Առավոտյան նա վազքի մրցումների էր մասնակցել, հետո էլ՝ շատ էր վազվզել ֆուտբոլի գնդակի հետևից, քրտնել էր, տրոլեյբուսով տուն վերադառնալուց հետո թաց-թաց դուրս էր եկել պատշգամբ ու մրսել էր: Երեկոյան կողմ ջերմությունը սկսել էր բարձրանալ: Բազկաթռոժի միջից նրան տեղափոխեցին տաք անկողին: Ոչինչ չօգնեց: Վարդգեսը անկողնում զառանցում էր տենդի մեջ, ասես հիպնոսի տակ լիներ: Վարդգեսի հուժկու ու հաղթանդամ մարմինը թուլացել, կծկվել էր: Ու հիմա, չգիտես ինչու շարունակ միևնույն բառերն էր զառանցագին արտաբերում. «Մարզպան, Յազկերտ, Վարդան Մամիկոնյան, դշխուհի, գուժկան, կենտրոնախույս ուժեր...»: Մայրը դժկամությամբ ձեռքն առավ «Վարդանանքի» երկրորդ հատորը, որի շապիկին գույնզգույն տառերով դրոշմված էր Դերենիկ Դեմիրճյանի անունը: Նա հիշեց, որ նախորդ օրը, երբ որդին պատշգամբում պառկած, ողջ գիշերը կլանված ընթերցում էր վեպը, ինքը չկարողացավ ազդել նրա վրա, որպեսզի կտրվի ընթերցանությունից կամ գոնե խոհանոցում նստի, որովհետև դրսում սաստիկ քամի էր, օդն էլ՝ խոնավ: Ահա և հետևանքը:

Իսկ դուք գիտե՞ք, որ

Արարատ լեռան տարիքը:

Գիտնականների հաշվառումներով Արարատ լեռը մոտավորապես երեքուկես միլիոն տարեկան է: Մեծ ու Փոքր Մասիսները իրարից բաժանվում են երկրաբանական մի ամբողջ դարաշրջանով: Մեծ Մասիսը 3,5 միլիոն տարեկան է, իսկ Փոքր Մասիսը՝ ընդամենը 200 հազար տարեկան: Հետևաբար, Մեծ Մասիսը հազարամյակներ շարունակ եղել է միայնակ:

Բառագիություն Մենիմաստ բառեր

Վարժություն 49: Հետևյալ մարզական տերմինները գործածեցե՛ք նահադասությունների մեջ:

Կրոս, մատ, բիատլոն, պատ, դրիբլինգ, սալտո, ռևանշ, ստադիոն, պիռուետ, աթլետ, գոլ, օբերկոտ, ֆլեշ:

Վարժություն 50: Բերե՛ք մասնագիտական տարբեր ոլորտների վերաբերող տերմինների օրնակներ (մարզական, գրականագիտական, լեզվաբանական, երաժշտական, բժշկական, մաթեմատիկական, քիմիական, գյուղատնտեսական և այլն):

Վարժություն 51: Տեքստից դուրս գրեցե՛ք մարզական տերմիններ՝ տալով դրանց իմաստային բացատրությունները:

Բազմիմաստ բառեր

Վարժություն 52: Հետևյալ օրինակներում գտե՛ք փոխաբերական իմաստով գործածված բառերը:

Երբ վարդ ամպերի հրդեհն է դողում,
Իրիկնաժամին նստում են մենակ
Կանաչ առվի մոտ, ուռիների տակ,
Ու հոգնած սիրտս էլ չի դժգոհում:
Անցած օրերի հուշերն են թերթում,
Եվ խաղաղ սրտով, անխռով, մենակ
Քնքուշ երգերից հյուսում են մանյակ
Որ պճենեմ սիրով պատկերդ տրտում:

Վ. Տերյան

Վարժություն 53: Հետևյալ բանաստեղծություններում տեղադրեցե՛ք փոխաբերական իմաստ ունեցող բառերը:

Աստղերն են լուսեղեն նազով,
Խաղաղ դաշտերը մութն է :
/իջնել, համբուրել, լուսավորել, ժպտալ, պատմել/:

Այս գիշեր նորից էր քամին,
Իմ դռան առաջ, իմ պատերի տակ.....
/փչել, քշել, լալ/:

Կյանքը կռում է, աղմուկը.....,
Մի անծանոթ ձեռք նուրբ մթնշաղում
Անցյալն ու ներկան իրար են խառնում,
Իմ սրտում..... անձրև է / Վ. Տ./
/լռել, մեռնել, աշնան, ոսկե, թափվել, մաղել/

Ջրե՞րն են այսքան ու մոլեգին,
Թ՞ե գարնանային երկինքն է բաց
..... բարձրաբերձ լեռների գլխին
Եվ թավալվելով գալիս է ցած /Յ.Ս./:
/ահարկու, խենթ, փլվել, փռվել/:

Արմատ և ածանց

Վարժություն 54: Գտե՛ք հետևյալ բառերի արմատները և ածանցները:

Մերձարևադարձային, միլիոնանոց, դամբարան, Վարդանանք, անգրագետ, ներշնչել, ընդդիմադրություն, միավորում, արտասահման, հյուրանոց, սրճարան, արդյունաբերություն, տարածություն, նախատեսել, գերակատարել, ավտոմոբիլային, նախադարձական, արտապլանային, համամիութենական, հրաշալի, հեռավոր, վերանայել, համալսարան, վերասլաց, անհաղորդիչ, դիրք, տատանողական, առածգական, մագնիսացում:

Վարժություն 55: Հետևյալ ածանցներով կազմեցե՛ք նոր բառեր՝ օգտագործելով փակագծերում դրված բառերը. նկատի՛ ունեցեք, որ նախածանցների և վերջածանցների մեծ մասը արմատին կարող են միանալ ա ձայնավորով (հոդակապով):

- առ – (հավետ, ձեռն, անձնահատուկ, անձնապես, երես, երևույթ)
- արտ - (գաղթ, հոսք, սահման, զատել, մղել, հանել)
- բաց - (արձակ, երես, կանչել, ասել, կա, հայտ)
- հակ – (ազդել, ատոմային, գրոհ, հարված, կշիռ, դարձ, ճառել)
- Տար – (ժամ, բախտ, օրինակ, անցում, ձայն)
- անք – (աշխատել, տանջել, տառապել, վիրավորել, արհամարհել)
- արք – (գործ, ստուգել, լուծել)
- ված – (վածք) – (խոսել, պահել, կառուցել, շարել, հյուսել)
- ույթ – (ավանդ, ասել, տիրել, նոր, սովոր, հանել, շահ)
- ություն – (ուսանող, բարեկամ, երջանիկ, հայրենասեր)

Վարժություն 56: Տրված բառերով կազմեցե՛ք երկուական նախադասություններ և բացատրեցե՛ք նրանց գործունեության տարբերությունները:

- Պատճառով – շնորհիվ
- ցուցում – ցուցմունք
- հրատարակություն – հրատարակչություն
- կարկաչուն – կարկաչյուն
- լուծել – լուծարել
- հիմնել – հիմնավորել
- հասկացություն – հասկացողություն
- տեղի տալ – տեղիք տալ
- ապահովել - ապահովագրել
- հնչուն – հնչյուն
- հանձին – հանձինս
- պատրաստականություն – պատրաստականություն
- ընդմիջել – կասեցնել
- ծանր – ծանրակշիռ
- շառաչուն – շառաչյուն
- փոխարինել - փոխարկել
- մեկնել – մեկնարկել
- հանձն առնել – հանձնարարել
- սովորույթ – սովորություն
- ի դեմս – ի հեճուկս
- պաշտպանել – պահպանել
- ներմուծում - արտահանում
- բռնագանձել - բռնագրավել:

Վարժություն 57: Հետևյալ բառերը տեղաբաշխեցե՛ք ըստ կազմության:

Ավան, ջերմաէլեկտրակայան, ճարտարապետություն, ընկերակցություն, բնակարանային, աշակերտուհի, դեղատուն, հաց, մանկապարտեզ, երկաթուղային, հասցե, ընտանի, ժողովրդական, ազգամիջյան, հաղորդակցություն, մթերային, բնակարանամուտ, երիտասարդական, գիտահանրամատչելի, շրջան, մշակութային, ռադիոկայան, ծով, հայրանուն, ուղեծրային, իրավահավասարություն, ծննդյան, կենտրոնական, անտառ, տեղաբաշխում,

մարզ, հեռուստատեսային, աշխատավորություն, առաողջապահություն, գյուղ, ստուգատես, կրկես, հեռագրական, հյուրանոց, գիտատեխնիկական, ամսագիր:

Վարժություն 58: Արտագրեցե՛ք՝ կետերի փոխարեն ա հոդակապը գրելով կամ չգրելով:

Աչք...լույս, երկր...չափություն, աչք...բաց, խել...միտ, հանր...օգուտ, հանր...հաշիվ, ջր...հոր, աշխատ...վարձ, հր...ձիգ, քար...տաշ, դաս...գիրք, դաս...ընթաց, քար...հատ, սր...ընթած, պատվ...րժան, արժ...նպատիվ, մանր...ծախ, գյուղ...քաղաք, գր...տախտակ, օրին...չափություն, գծ...գրություն, պարտ...վճար, հող...գործ, սև...հող, քառ...ն-կյունի, մայր...ուղի, արագ...ցուցիչ, արագ...ընթաց, գագաթն...կետ, երկաթ...ուղի, լուս...մփոփ, խճ...նկար, խճ...ուղի, չորս...հարկանի, քառ...հարկ:

Վարժություն 59: Հետևյալ բառերից կազմե՛ցեք կրկնավոր բարդություններ, իսկ դրանցով՝ նախադասություններ:

Բյուր, հազար, շտապ, նոր, չար, շերտ, մերթ, ժամանակ:

Վարժություն 60: Հետևյալ ընդգծված բառերով կազմեցե՛ք հարադրավոր բարդություններ՝ օգտագործելով փակագծերում դրված բառերը:

- առաջ – (նայել, վազել, անցնել, խաղալ, գնալ, ընկնել)
- հետ – (մնալ, քաշել, բերել, դարձնել)
- վրա – (հասնել, բերել, պրծնել)
- մոտ – (գալ, բերել, քաշել, տանել)
- մեջ – (ընկնել, առնել, բերել, մտնել)
- դեմ – (առնել, գնալ, ընկնել)
- ներս – (մտնել, տանել, բերել)
- դուրս – (գալ, վազել, ցցվել, քաշել)

Վարժություն 61: Առանձին սյունակներում գրեցե՛ք կրկնավոր, հարադրավոր և կցական բարդությունները:

Լեփ-լեցուն, առևտուր, խաղ անել, կալվածատեր, օրեցօր, պար գալ, ելևէջ, պարապսարապ, մեկընդմեջ, մինուճար, շարք-շարք, հայր ու մայր, երթևեկ, բերնեբերան, քսանյոթ, երբեմն-երբեմն, աչքով տալ, գունդ-գունդ, ճեփ-ճերմակ, տող առ տող, շիփ-շիտակ, օրըստ-օրե, փշուր-փշուր, տուն առ տուն, մի-մի, նիստ ու կաց, մեկ առ մեկ, վա՛յ-վա՛յ, ձեն-ձուն, թև ու թիկունք:

Բառակազմություն Հապավում, համառոտագրություն

Վարժություն 62: Համառոտագրեցե՛ք հետևյալ բառերը:

Կիլոգրամ, ակադեմիկոս, դոցենտ, վայրկյան, հեկտար, դեցիմետր, միլիմետր, լիտր, միլիլիտր, գրամ, կիլոմետր, օրիորդ, դոկտոր, կոպեկ, ճարտարապետություն, քիմիա,

Ֆիզիկա, մաթեմատիկա, երկրաչափություն, փիլիսոփայություն, արվեստ, Արամ Խաչատրյան, Մարտիրոս Սարյան, Հովհաննես Թումանյան, Վիկտոր Համբարձումյան:

Վարժություն 63: Հետևյալ բառերից կազմեցե՛ք հապավումներ:

Երևանի պետական համալսարան, բարձրագույն ուսումնական հաստատություն, Գիտությունների ազգային ակադեմիա, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետություն, հակաօդային պաշտպանություն, ներքին գործերի նախարարություն, էլեկտրոնային հաշվիչ մեքենա, ուսանողական գիտական ընկերություն, ֆիզիկական պատրաստություն, զինվորական ուժ:

Վարժություն 64: Հետևյալ բառերից կազմեցե՛ք վանկային հապավումներ:

Առողջապահության բաժնի վարիչ, ուսումնական մասի վարիչ, աշխատանքի ղեկավար, զինված ուժեր, կուրսի ղեկավար, մարզային կոմիտե, զինվորական կոմիսար, Հայաստանի ճանապարհային տրանսպորտ, տնտեսական մասի վարիչ, սոցիալական ապահովագրություն:

Վարժություն 65: Հետևյալ բառերից կազմեցե՛ք խառը տիպի հապավումներ:

Պետական համալսարան, Երևանի քաղաքային խորհուրդ, բնակարանային վարձ, բանվորական ավան, ժողովրդական դատարան, առևտրի բաժին, գիտական աշխատող, պետական բանկ, քաղաքական բյուրո, ֆիզիկական կուլտուրա, գիտական խորհուրդ, քիմիական մաքրում, քննական շրջան, Մոսկվայի ֆիլմ, ավտոմեքենաների տեխնիկական սպասարկում, ֆիզիկական պատրաստություն:

Վարժություն 66: Հետևյալ հապավումները գրեցե՛ք ամբողջական բառերով:

1. Սպորտային հապավումներ.
ՖԻՍԱ, ՖԿՀՊԻ, ՄՕԿ:
2. Միջազգային կազմակերպություններ.
ՄԱԿ, ԵԱՀԿ, ԵԲ, ԵԽ, ԵԿԲ, ԵՏՄ, ԱՄՅ, ՀԲ, ՎՁԵԲ, ՄԾՏՀԲ:
3. Բուհերի անվանումներ.
ԵՊՀ, ԵԲՀ /ԵՊԲՀ/, ՀՊՀՄ, ԵՏՊԻ, ԵՃՇՊՀ, ԵՊԿ, ՀՊՃՀ, ԵՕԼՊԻ, ԵԳՊԻ, ՀԱՀ, ՍՀ, ՎՊՄԻ, ԳՊՄԻ, ՀԳԱ, ԵԳԹԻ, ԵԹԱՊԻ:
4. Կուսակցություններ.
ԱԺՄ, ԱԻՄ, ԱԺԴ, ԺԱԿ, ՀԴԿ, ՀԺԿ, ՀՅԴ, ՀՀՇ, ՀՈԱԿ /ԼԴ/, ՀՔԴՄ, ՍԻՄ, ՔԺԿ, ԱՄԿ, ՕԵԿ, ԵԿՄ:

Հոմանիշ, Հականիշ, Համանուն

Վարժություն 67: Գրեցե՛ք հետևյալ բառերի հոմանիշները:

Պատրանք, կասեցնել, նահատակ, ասուլայ, աննախադեպ, սատար, առաքինի, դեռատի, ամոքել, աներկբա, անշեջ, իրազեկ, անաղարտ, վտիտ, ըմբոստ, նզովել, անթաքույց:

Վարժություն 68: Բերված հոմանիշներով կազմեցե՞ք նախադասություններ, բացատրեցե՞ք նրանց ոճական տարբերությունները:

Ծիծաղել-խնդալ-հռհռալ-քրքջալ
մեռնել-վախճանվել-զոհվել-նահատկվել-սատկել
թախծել-տրտմել-վշտանալ-սրտնեղել
խմել-ըմպել-կոնծել

Վարժություն 69: Տրված բնագրում գտե՞ք ընգծված բառերի հոմանիշները:

Գիշերային խավարը բուրբուրվին թանձրագել էր:

Բանքերը զգուշորեն դուրս եկավ մի նեղ շավիղ` չիմանալով, թե ուր էր տանում այն: Խորանալով թավուտի մեջ` նա կանգ առավ, գոտու ոսկեգօծ ճարմանդն արձակեց, հանեց դաշույնը և չարչարված մարմնին, հատկապես ընդարմագած ոտքերին հանգստություն տալու համար պառնկեց հուռքի կանաչի վրա. մի քանի րոպե դիակի պես անշարժ պառնկած մնաց` ջանալով քուն բերել հոգնատանջ աչքերին: Ամբողջ օրը թափառել էր, չէր գտել յուրայիններին, և հիմա հայտնի չէր, թե ուր էր բերել նրան դժխեմ բախտը: Նա հայացքը հառեց աստղերով լեփ-լեցուն երկնքին:

... նրան տիրեց սահմնկեցուցիչ երկյուղը, որից սարսռաց մարմինը, արյունը սառեց երակներում: Հոգեկան տանջանքների մեջ դողերոցքով հիվանդի նման նա երկար չարչարվում էր:

Վարժություն 70: Ընգծված բառերը փոխարինեցե՞ք հոմանիշներով:

ա/ Առանց հավատի կյանքում դյուրին չէ մեռնելը:

Իսկ ապրելն արդեն անկարելի :

Գեղեցիկը և կատարյալը քո արարածների մեջ է:

Եվ հիացած ու նորից հիացած` նայում էր իր պատկերին և չէր հագնում:

Ադամը, անկարող լինելով խավարի մեջ գտնել դարձի արահետները, հոգնած քնեց մի ծառի տակ:

Եվ գամբյուղը թողնելով աղբյուրի մոտ, ուր Լիլիթի տաղավարն էր, գնաց որոնելու:

Սպասեց, մինչև Լիլիթը, ծաղիկներով պճմված, հազար նագանքներով երևագ:

- Ո՛հ, հոգի՛ս, ես գիտեմ եղենում այնպիսի վայրեր, ուր ստեղծողն անգամ տակավին ոտք չի դրել:

Ստեղծեց նրան, որ սքանչանա իր վեհ գործերի վրա և փառավորի աստվածային անունը:

Եվ բռնվեց դեպի վեր սուրագող կրակը և նրա բեկբեկուն, ճախրուն բոցերից ստեղծեց անդրանիկ կնոջը` Լիլիթին:

Փա՛ռք քեզ, Աստված, դու ստեղծեցիր ամենագեղեցիկը և կատարյալը քո արարածների մեջ:

Եվ փորձեց նորից գտնել Լիլիթին` մի անգամ էլ աղերսելու, որ իրեն չլքի:

Լիլիթը գոգել էր աչքերը, և հեզ էր, և խոնարհ ինչպես վիթերը, որ երկնչում են ծաղիկների սոսափյունից:

Արդեն հասել էր դրախտի սահմաններին, որտեղից այն կողմ ծավալվում էր ամայի ու խոպան երկիրը:

բ/ Աշնան արևը ջերմագնում էր նրան. ձորի խաղաղությունը դուրեկան էր: Ծառերին փաթաթված վագերն օրորվում էին քամուց: Դիլան դայու միտքն էլ տարուբեր էր լինում, ինչպես քամիների բերանն ընկած չոր տերև:

Եթե արևը չխոնարհվելը դեպի մայրամուտ, նա առանց հոգնության երկար կմնար այդ դիրքով և չէր հագեցնա մրգերը քաղած ու արդեն դեղնող ծառերի սոսափից:

Ներսը՝ քարե տաշտի մեջ, Դիլան դային ճմլում էր խաղողը, և արնագույն շիրան քարե տաշտից ծորում էր կավե կարասը:

Մի անհուն դառնություն ու կսկիծ ավերեց նրա չքնաղ օրը:

Երբ առավոտյան արևի շողը հնձանի դռնակի ճեղքով փայլեց ներսում, Դիլան դային գարթնեց, տրորեց աչքերը և աչքի տակ ցավ զգաց: Ուռուցքը չէր անցել:

Վարժություն 71: Գտե՛ք հետևյալ բառերի հականիշները և տրված բառերով կազմեցե՛ք նախադասություններ:

Կանխիկ, մանրածախ, կարճաժամկետ, մեծաքանակ, վճարունակ, արտահանում, իրական, հնարավոր, կանխատեսել:

Վարժույտյուն 72: Գրեցե՛ք տրված բառերի նույնարմատ հականիշները:

Համակրել, պատեհ, համաձայն, գեղեցիկ, որոշ, համակարծիք, շնչավոր, վեհերոտ, շատակեր, ժպտադեմ, երերուն, դյուրամարս, անփույթ, բացակա, արևածագ, ամրակազմ, այլածև, մերձակա, հնաոճ, անհրապույր, անաչառ, փոքրոգի, թևավոր, պոչավոր, շքեղ, զորեղ, դեռահաս:

Վարժություն 73: Գրեցե՛ք տրված բառերի նույնարմատ և տարարմատ հականիշները:

Գիտուն, երջանիկ, կուշտ, աղմկոտ, անխնա, վճարովի, զորեղ, մեծահոգի, վախկոտ, հրապուրիչ, կայուն, անվարժ, իրական, անշուք, ունևոր, բթամիտ, անստույգ, պտղաբեր, պարկեշտ, հնազանդ, անդուր, շտապ, կիզիչ, մեծատուն:

Օրինակ՝ խելոք - անխելք – հիմար:

Վարժություն 74: Խմբավորեցե՛ք հականիշները:

Գաղտնի, կողմնակի, ծավալուն, փոքրոգի, կեղտոտ, արտասվել, նպաստել, մաքուր, անհրապույր, խրթին, բարի, ուրախանալ, անգութ, ցնծալ, անբիծ, նահանջել, անարատ, անսիրտ, գրոհել, չար, բացեփբաց, հրճվել, հակիրճ, դաժան, հարձակվել, ի լուր ամենքի, ծիծաղելի, բացահայտ, անագորույն, վեհանձն, գեղատեսիլ, անաղարտ, դյուրին, վաստակել, ինքնական, հետ քաշվել, բռնի, վատնել, ուղղակի, սեղմ, ընդարձակ, խոչընդոտել:

Վարժություն 75: Գրեցե՛ք տրված բառերին իմաստով մոտ /հոմանիշ/ և հակառակ /հականիշ/ երկուական բառ:

1. Պատեհ, գովասանք, կորով, ըստ, խիտ:
2. Տկարանալ, քնքշանալ, ավերել, գովել, երևալ:
3. Հին, շիտակ, մռայլ, ուրախ, գիտուն:
4. Առատ, կայուն, համեստ, խելոք:
5. Լեցուն, ծածուկ, հիանալի, աչառու, խրթին:
6. Երբեմն, արգավանդ, փղձկալ, ջլատել, ցնծալ:

Վարժություն 76: Գրեցե՛ք տրված բառերին իմաստով հակառակ /հականիշ/ բառեր:

Ազգային, ակնհայտ, ավերել, արդիական, անտեղյակ, առատաձեռն, ազգայնացում, աղքատացում, առավելագույն, առկա, արդյունավետ, բազմատարր, բազմարժեք, գործադրելի, գնորդ, գերակշռել, երախտագետ, իրագործելի, խնայել, կեննտրոնաձիգ, հարկառու, հավասարակշիռ, շահախնդիր, շահութաբեր, տնտեսել, կամավոր, կարճատև, կուտակել, հապաղել, ձեռքբերում, օրինաչափ:

Վարժություն 77: Հետևյալ համանուններով կազմեցե՛ք նախադասություններ:

Պարեն, դատել, այր, թռուցիկ, հանդերձ, մթնոլորտ, ավելացնել:

Վարժություն 78: Տեքստում գտե՛ք համանունները և դուրս գրեցե՛ք դրանք:

Խաղաղ օր էր սպասվում. եղանակը հանդարտ էր: Գետի վրա անարգել օրորվում էր կանուրջը: Գետի աջ ափին բարձրացել էր բազմահարկ շենքը, որտեղ և գտնվում էր մեր տունը: Սենյակներից մեկում լսվում էր երաժշտության ծանոթ եղանակը, որը վաղուց այդ վայրի մարդկանց մեջ էր: Մի մարդ ուզեց վերհիշել երգի առաջին տունը, բայց չստացվեց: Հինգերեորդ հարկը հատկացված էր շենքի կանանց, որտեղ նրանք ամռան ընթացքում իրենց չիրն էին փռում՝ պատրաստված վայրի տանձից ու խնձորից և զանազան մրգերից:

Սենյակներից մեկի բաց պատուհանի մոտ կանգնել էր մեկը: Մարդը կարոտակեզ հայացքը հառել էր դիմացի լեռներին և մերթ ընդ մերթ նայում ձախ ձեռքի ափին, որն ամբողջովին վնասված էր:

Հարկ է նշել, որ շենքի բնակիչները ոգևորված էին այդ հրաշք կառույցով:

Վարժություն 79: Գտե՛ք այն բառերը, որոնք համանուն ունեն և այդ համանուններով նախադասություններ կազմեցե՛ք:

Փողային նվազախումբը կատարեց Հայաստանի Հանրապետության օրհներգը:

Ցուցարարներն անարգել հասան Ազատության հրապարակ:

Մեր սուրը փառքով դրեցինք պատյան:

Օրենքի վերջին կետը բազմաթիվ տարածայնությունների և շահարկումների տեղիք տվեց:

Փողն այն ամենն է, ինչ ծառայում է որպես հանրորեն ընդունված փոխանակման միջոց կամ վճարամիջոց:

Եթե իր վարկն ընկել է օրհորդի աչքում , մի՞թե վարկաբեկված պիտի մնա:

Բամբին էր հնչում Գողթան գավառի մարտ ու սեր երգող ձայնեղ գուսանների:

Անփորձ ու անգետ մի ճուտ հիմարիկ

Կտցահարում է, հա կտցահարում...

Վարժություն 80: Հետևյալ համանուններով կազմեցե՛ք նախադասություններ և բացատրեցե՛ք նրանց գործածության տարբերությունները:

աթռակից - աթռակից

ական - ական

աղոտ - աղոտ

անարգել - անարգել

այր - այր

այրի - այրի

անձուկ -անձուկ
անցավ - անցավ
բազուկ - բազուկ
բյուրակն - բյուրակն
բռնի - բռնի
բուք -բուք
բուն - բուն
գիտակից - գիտակից
գնային - գնային
գնում - գնում
գրավատուն - գրավատուն
դատել - դատել
դրամային - դրամային
եղանակ - եղանակ
դաս - դաս
դող - դող
խմբավորում – խմբավորում
կար – կար
կետ – կետ
հարկ – հարկ
հանդերձ – հանդերձ
հարել – հարել
մասնատեր – մասնատեր
մեկնել – մեկնել
ոսկրացավ – ոսկրացավ
վայրի – վայրի
վարել –վարել
վճարում – վճարում
տարեկան – տարեկան
փողային - փողային

Դարձվածքներ

Վարժություն 81: Հետևյալ դարձվածքներով կազմեցե՛ք նախադասություններ:

Երեսին ասել, ձեռք մեկնել, ոսկի ձեռքեր, ոտքերն ընկնել, ոտքի վրա, բերանը ջուր առնել, գլուխ բերել, թևաթափ լինել, սիրտ տալ, կրակի հետ խաղալ, ցավոտ տեղին դիպչել, ձեռք բերել, սիրտ առնել, երկու քարի արանքում մնալ:

Վարժություն 82: Կազմել հետևյալ դարձվածքների հոմանիշ դարձվածքները:

Ականջի ետևը գցել, բախտի քմահաճույքին մնալ, աշխարհով մեկ լինել, բերանը ծռել, բոլորն էլ մի խնորից են հուսնցած, գլխին նստեցնել, ընկած-ելած մարդ, լեզուն բռնվել, պատի գույն ստանալ, սիրտ գրավել, դարմանի տակ ջուր, երեսը պինդ:

Վարժություն 83: Կազմեցե՛ք հետևյալ դարձվածքների հականիշ դարձվածքները:

Աչքը կուշտ, աչքի լույս, աչքի վրա տեղ ունենալ, աչքը տանը, աստծո գառ, լեզուն կապ ընկնել, գործը գլուխ բերել, երկինք հանել, հացը կտրել, ոտքը թեթև, ջրի գինը, գրպանը լիքը, ձեռքը բաց, թև առնել, աստղը դուրս գալ, բարի աչքով նայել, լեզուն երկար, կրակի վրա յուղ լցնել, շունչը կտրել, թանկ նստել, ծուռ նստել:

Վարժություն 84: Հետևյալ բառերի իմաստները արտահայտեցե՛ք դարձվածքներով:

Լռել, խաբել, շփոթվել, համառել, հուզել, թափառել, հեղինակագրկվել, աղաչել, ներքուստ, վշտացնել, արագ:

Վարժություն 85: Հետևյալ դարձվածքների իմաստն արտահայտեցե՛ք մեկ բառով:

Հույսեր փայփայել, լեզվին ազատություն տալ, անկողնուն գամվել, անարգանքի սյունին գամել, աչքերը կապել, խելքին մոտ, երկու ոտքը մի մաշիկուն դնել, ասեղի ծակից անցնել, ծաղիկ հասակ, ականջի հետևը գցել, սուր ճոճել, քարը քարին չթողնել, ոտքի վրա, աչքի ընկնել, ականջը գցել, սրտի խորքից, աչքը լիանալ, քամուն տալ, Ադամի զգեստով, ականջը կախ, աշխարհի բերել, արյունը պղտորել, բաց ճակատով, բուրդը քամուն տալ, աստղը խավարել:

Վարժություն 86: Կազմեցե՛ք դարձվածքներ մարմնի մաս ցույց տվող բառերով:

Աչք, ականջ, սիրտ, ձեռք, բերան:

Վարժություն 87: Նշել հետևյալ դարձվածքների առաջացման աղբյուրները և կազմել նախադասություններ:

Ավետյաց երկիր, Նոյի ագռավ, անառակ որդի, բաբելոնյան աշտարակաշինություն, արգելված պտուղ, Սողոմ-Գոմոր, աստծո գառ, երեսուն արծաթ, Հուդայի համբույր, Գողգոթայի ճանապարհ, ձեռքերը լվանալ, փշե պսակ:

Վարժություն 88: Որոշեցե՛ք հետևյալ դարձվածքների ոճական նշանակությունները:

Գլխին նստել, լուն ուղտ շինել, աքիլլեսյան գարշապար, ոտքին տեղ անել, գլուխը պտտել, ավազի վրա տուն շինել, բաբելոնյան աշտարակաշինություն, կերածը քփից բերել, չվանին ալյուր փռել, սատանայից յոթ օր առաջ ծնված, Ամերիկա հայտնաբերել, փոթորիկ մի բաժակ ջրում, պոչ խաղացնել, ակն ընդ ակն, ատամն ընդ ատաման, առյուծի բաժին, աչքի գրող, սևն ու սպիտակը ջոկել, անկողին ընկնել, խելքի ծով, խոսքը կտուրը գցել, մեջք մեջքի տալ, աչքին թոզ փչել, քթի տակ, ձախորդ Փանոս, աչքը ծակ, բարձիթողի անել:

Վարժություն 89: Տրված դարձվածքներով կազմեցե՛ք նախադասություններ՝ ուշադրություն դարձնելով նրանց ոճական կիրառություններին:

Պարտքը սառեցնել, թափանցիկ ընտրություններ, թիվ կրակել, կլորիկ գունար, թանկ հաճույք, անմեղ գառնուկ, թանձր ստվերում թաքնվել, անարյուն ընտրվել, ուժի դիրքերից հանդես գալ, ժողովրդի վզին փաթաթել:

Հայոց տոհմիկ անունների խորհուրդը

Ականավոր հայագետ Հրաչյա Աճառյանն ասել է. «Ոչ մի բան այնքան հավատարիմ կերպով չի ներկայացնում մեր պատմական կյանքի ելևէջները և մեր ներքին ձգտումները, որքան հատուկ անունները»: Հայ անձնանունները, իրոք լինելով մեր ազգային արժեքների անբաժանելի մասը, մեծ խորհուրդ ունեն իրենց մեջ, քանզի ճշտորեն արտացոլում են մեր ժողովրդի անցած պատմական երկար ճանապարհի անցուդարձը, նրա բոլոր սրբություններն ու հիշատակները...

Եզնիկ, Գառնիկ, Այծեմնիկ, Արծվիկ, Հեղնար, Վարուժան, Սոսե... Անուններ, որոնց արմատները գալիս են կենդանիների ու բույսերի պաշտամունքի վաղնջական ժամանակներից:

Արեգ, Լույս, Հրայր, Հրանուշ, Հրարփի, Արևհատ, Արևշատ, Արշալույս... Կրակին, լույսին և արևին երկրպագող մեր նախնիների հին հավատքի նշխարներ:

Արամազդ, Անահիտ, Աստղիկ, Նանե, Վահագն, Տիրան, Տրդատ, Միրհան, Միրհրատ, Մերուժան, Նար, Նարե, Նարինե... Հայոց հեթանոսական դիցանուններ և նրանցից ծնված անձնանուններ:

Թորգոմ, Հայկ, Արմենակ, Գեղամ, Արամ, Արա, Շավարշ, Պերճ, Պարույր, Հրաչյա... Մեր նախահայրերի ու մեծերի նվիրական անունները:

Արարատ, Մասիս, Սիս, Արաքս, Սիփան, Վան, Սասուն, Տարոն, Վարագ, Անի... Մեր սրբազան լեռների ու գետերի, հնամյա քաղաքների անունները:

Մովսես, Եղիշե, Կորյուն, Ղևոնդ, Անանիա, Գրիգոր, Մխիթար... Մեր հնամյա պատմությունն անմահացնողների սրբություն դարձած անունները...

Եվ անունների այս աստղաբույլերի մեջ առավել շողշողուն ու հզոր` Հայկ, Տիգրան, Մեսրոպ, Վարդան, Դավիթ, Անդրանիկ... Ամեն մի անուն` իմաստավորված մեր ժողովրդի մի սքանչելի զավակի սիրանքով, մեր հնամյա պատմության հերոսական մի դրվագով, սրբագործված դարերի խորհրդով, ամեն մի անուն` հույզերի ու հույսերի թարգման ու խորհրդանիշ...

Իսկ որո՞նք են հայկական անձնանունները: Դրանք պայմանականորեն կարելի է երեք խմբի բաժանել.

ա) Բուն հայկական անձնանուններ, որոնք մեր ժողովուրդը կրել է անհիշելի ժամանակներից` Հայկ, Հայկանուշ, Պարույր, Գեղամ, Գառնիկ, Եզնիկ, Տաճատ, Վրույր և այլն: Նրանք հիմնականում կամ ստուգաբանվում են հին հայերենով, կամ էլ ընդհանրապես չեն ստուգաբանվում:

բ) Հին շրջանում, հիմնականում կրոնի ընդհանրության պատճառով, մեր հարևան ժողովուրդներից փոխառնված և վաղուց ի վեր հայացած անձնանուններ: Նրանցից են հունական ծագումով Գրիգոր (արթուն), Եվգինե (բարեճնունդ), Արսեն (առնական) անձնանունները, եբրայական ծագումով Աննա (շնորհալի, ողորմած), Սամվել (աստված լսեց), Թամար (արմավենի), իրանական ծագումով Բագրատ (աստվածատուր), Արշամ (արջի ուժ ունեցող), Խոսրով (բարեհամբավ), Խորեն (արևիկ) և այլ անձնանուններ: Ի դեպ, փոխառյալ որոշ անձնուններ հեռավոր աղբյուրներ ունեն հայոց հնագույն անունների հետ: Օրինակ` եբրայական ծագումով Եսթեր անձնանունը, որ բխում է ասորա-բաբելական Իշտար աստվածուհու անունից, փաստորեն մեր Աստղիկ անձնանվան մի տարբերակն է, քանի որ հայոց հեթանոսական Աստղիկ դիցուհին Իշտարի զուգահեռներից մեկն է եղել: Նվարդ անձնանունը համարվում է պարսկական փոխառություն` «նոր վարդ» նշանակությամբ, սակայն բացառված չէ նաև այս անձնանվան և մեր հնագույն առասպելի հերոսուհի Նուարդ անվան ուղղակի կապը: Կարեն անձնանունը նույնպես համարվում է պարսկական փոխառություն, սակայն հավանական է նաև նրա և Հայկական լեռնաշխարհի Հայասա հնագույն երկրի արքաներից մեկի` Կարաննիսի կամ Կարաննիսի անվան նույնությունը:

գ) Ուշ շրջանում հայերենի բառապաշարով և լեզվամտածողության օրենքներով ստեղծված անձնանունները՝ Լուսվարդ, Արփինե, Սիրարփի, Սերինե, Յայարփի, Նարինե, Արմինե, Նահրուհի և այլն:

Ցանկանք, որ դարերի խորքից եկող հայոց տոհմիկ անձնանունները հարատևեն ամեն մի հայ ընտանիքում:

/մամուլից/

Վարժություն 90: Արտագրեցե՛ք՝ գրելով մեծատառերը:

Էդուարդաս մեծելայտիսը կրկին այցելեց հայաստան: Բանաստեղծը եղավ գառնիում, գեղարդում, էջմիածնում, սարդարապատում: Թումանյանի շրջանում հանդիպումներ ունեցավ բանվոր - ծառայողների, արվեստագետների, գրողների, լրագրողների, ուսանողների հետ: Նրա հեղինակային երեկոները կազմակերպվեցին հայաստանի գրողների միության տանը, Երևանի համալսարանում, խնկո-ապոր անվան գրադարանում:

Բանաստեղծի համար նպաստավոր պայմաններ ստեղծվեցին հատկապես լոռիում՝ դեբեդի աջ ափին գտնվող անտառամերձ տնակում: Երևանում առաջին անգամ նա եղավ մատենադարանում: «Յայաստանը գրքի ու դպրության պաշտամունքի երկիր է, ես խոնարհվեցի մեսրոպ մաշտոցի գերեզմանի և մատենադարանի դիմաց դրված նրա արձանի առջև», - գրում է նա:

«Ինձ վրա անջնջելի տպավորություն թողեցին հաղպատը, սանահինը, սարդարապատը: Իսկ գեղարդը... Եթե աշխարհը ժամանակին իմանար, այն յոթ հրաշալիքներից մեկը կհամարեր»:

Էդուարդաս մեծելայտիսը լիտվիայի ընթերցողների սեղանի գիրքն է դարձրել նարեկացու, նահապետ քուչակի, թումանյանի, ավ. իսահակյանի, եղիշե չարենցի, պարույր սևակի ստեղծագործությունները:

/մամուլից/

Վարժություն 91: Կազմեցե՛ք նախադասություններ հետևյալ բառերով ու բառակապակցություններով:

Կովկաս, օգտակար հանածոներ, Յայոց համազգային շարժում, Յայաստանի Յանրապետության ազգային ժողով, ազգային մշակույթ, կրկես, խոսքի ազատություն:

Վարժություն 92: Պատասխանե՛լ հետևյալ հարցերին:

1. Ի՞նչ թատրոններ, կինոթատրոններ, համերգասրահներ գիտեք Երևանում: 2. Յայ ո՞ր գրողների արձանները կան Երևանում: 3. Յայաստանի ո՞ր քաղաքներում ու շրջաններում եք եղել: 4. Պարույր Սևակի ո՞ր ստեղծագործություններն են ձեզ ավելի դուր գալիս:

Վարժություն 93: Թվարկեցե՛ք եվրոպական պետությունները՝ նշելով յուրաքանչյուրի մայրաքաղաքը:

Վարժություն 94: Կազմեցե՛ք բառերի հոգնակին, բացատրեցե՛ք, թե ինչու են -եր կամ -ներ վերջավորություն ստանում:

Սարք, սահնակ, գնդակ, գիպս, գոլորշի, մարզիկ, հեռագիր, դասախոս, լուսաշերտ, ծառուղի, խողովակաշար, գիտափորձ, ծածկագիր, փորձակայան, մատիտ, լուր, շուրթ, երկիր, կայծ, արև, քար, արջ, օձ, ընկեր, բարեկամ, լիճ, ձմեռ, գետ, գետակ, ափ, հոնք, ոտք, առու, վանք, եկեղեցի, վանական, կոճ, կոճակ, կող, գյուղացի, թշնամի, թոռ, նուռ,

դուռ, վարդ, լեռ, սագ, փողոց, բարդի, պայթյուն, առյուծ, կառք, կարգ, միավոր, բուրգ, բազմություն, սալոր, քառակուսի, հավասարում:

Վարժություն 95: Առանձին սյունակներում գրեցե՛ք հնչյունափոխված և անհնչյունափոխ ձևերը՝ փակագծերում գրելով եզակին:

Դասագրքեր, մատենագիրներ, գրիչներ, անձրևաջրեր, մեծասիրտներ, արջամկներ, ժամացույցներ, ընդունակություններ, գրեր, լուրեր, ձիեր, գնդեր, գնդակներ, նյութեր, հետազոտություններ, միջուկներ, լճեր, ունկնդիրներ, խրճիթներ, վրձիններ, կղզիներ, ստեր, մտքեր, հանդիպումներ, բներ, թփեր, հիմքեր, գներ, ձկներ, տներ, կիրճեր, անուններ:

Վարժություն 96: Առանաձնացրե՛ք անեզական և անհոգնակի գոյականները:

Երիտասարդություն, մանկություն, Բալկաններ, ջրեր, լիմոնադ, Գրիգորենք, կոշկեղեն, ուսում, մեղր, ստրկություն, կաթ, միս, ճերմակություն, Կարպատներ, խմորեղեն:

Վարժություն 97: Կազմեցե՛ք հետևյալ գոյականների որոշյալ առունը:

Ուսուցչուհի, դերասան, մասնագետ, պատանի, փայտ, քլոր, թթվածին, գրքույկ, եռանկյունի, անկյուն, դաշնամուր, հանրահաշիվ, մեթոդ, գծագիր, նախագիծ, աշխատանք, երեխա, տարի, երեկո, մատանի, արքա, բազե, սար, տուն, տղա, աղջիկ, քամի, սասունցի, լոբի, Լաուրա, Տիգրան, Արա, Ռուզան, Լիանա, օպերա, կենտրոն, որդի, որսորդ, ոզնի, ջուր, ակադեմիա:

Վարժություն 98: Կազմեցե՛ք նախադասություններ՝ հետևյալ գոյականները գործածելով ուղղական, սեռական, հայցական, բացառական, գործիական, ներգոյական հոլովներով:

Քար, դարբին, գիտնական, ոսկերիչ, արծաթագործ, հուր, նախագահ, գոհար, մայր, օրհորդ, տիկին, պարոն, դաշտ, վազքուղի, մերսում, ամիս, տարի, այգի, սիրտ, երկինք, շաբաթ, լողորդ:

Վարժություն 99: Գրեցե՛ք բաղադրյալ հատուկ անուններ:

- ա/ որոնց բոլոր բաղադրիչները գրվում են մեծատառով,
- բ/ որոնց բաղադրիչներից միայն մեկն է գրվում մեծատառով:

Վարժություն 100: Գրեցե՛ք հատուկ անուններ /հայկական անձնանուններ/, որոնք առա- ջացել են՝

- ա/ հասարակ անուններից,
- բ/ ածականներից:

Վարժություն 101: Գրեցե՛ք թերթերի, մարզական ակումբների, թիմերի բաղադրյալ հատուկ անուններ:

Վարժություն 102: Արտագրեցե՛ք գրելով մեծատառերը:

Ա/ արաբական միացյալ էմիություններ, լեհական ժողովրդական հանրապետություն, մեծ բրիտանիայի միացյալ թագավորություն, բիրմայական միություն, փոքր

ասիա, արևմտյան բեռլին, տիգրան երկրորդ, նոր արեշ, պետրոս առաջին, վերին արտաշատ, ատլանտյան օվկիանոս, մեծ քարե կամուրջ, «խաչագողի հիշատակարան», «հուշարձան մայրիկիս», «նոր կյանք»;

բ/ «սուրբ մեսրոպ մաշտոց» շքանշան, հայրենական մեծ պատերազմ, հաղթանակի պողոտա, «մովսես խորենացի» շքանշան, սասունցի դավիթ, «անուշ» կարի արտադրական միավորում, «հայաստան» համահայկական հիմնադրամ, «օրինաց երկիր» կուսակցություն, «հաղթանակ» սպորտային կազմակերպություն, «դինամո» մարզական ակումբ, «երկրապահ» կամավորական ջոկատ, «աշխատանք» սպորտային ընկերություն, «կանաչ աշխարհ» միջազգային կազմակերպություն, «առողջ ապրելակերպ» միջազգային կազմակերպություն, «զատիկ» մանկան տուն:

Վարժություն 103: Անհրաժեշտ տեղում գրեցե՛ք մեծատառով:

«սևան» մարզական կամավոր ընկերություն, «դինամո» մարզական ակումբ, «հայկական ֆուտբոլ» պարբերական, մերձավոր արևելք, հյուսիսային սառուցյալ օվկիանոս, հայկական բարձրավանդակ, հրո երկիր, երևանի պետական համալսարան, փոքր մասիս, «գիտություն և տեխնիկա» ամսագիր, փոքր ասիա, մեծ արջի համաստեղություն, վերին թալին, պետական դումա, ֆրանսիայի ազգային ժողով, գյուղատնտեսական ակադեմիա, գիտության և կրթության նախարարություն, «գրական թերթ» լրագիր, լեոնարդո դա վինչի, հայկական պար լեռնաշղթա, ասեղի հրվանդան, իվան ահեղ, աշոտ երկաթ, լյուդվիգ վան բեթհովեն, հայաստանի հանրապետություն, անվտանգության խորհուրդ, փարիզյան կոմունա, միավորված ազգերի կազմակերպություն, «մայրական փառք» շքանշան, անգլիայի համայնքի պալատ, հայաստանի ազգային ժողով, աշուղ սայաթ-նովա:

Վարժություն 104: Բաց թողած բառերը լրացրեցե՛ք համապատասխան գոյականներով:

Սարսռում են
Հավվող-հավվող քո ...
Ու պաղ ...
Եվ այն ...
Թե կարող են քեզ կորցնել:

/միտք, հպում, քամի/

Թրթռում են
Բաց աչքերով ...
Փակ ...
Եվ այն ...
Որ կարող են շատ շոյելուց
... պես քեզ մեռցնել:

/թշնամի, խարխափում, թռչնակ, միտք/

Վարժություն 105: Հետևյալ անհոգնակի գոյականներով կազմեցե՛ք նախադասություններ:

Թթվածին, գինի, բենզին, մեղր, մածուկ, շաքարավազ, օդ:

**Վարժություն 106: Հետևյալ հավաքական գոյականներով կազմեցե՛ք նախադասու-
թյուններ:**

Ազգ, ժողովուրդ, երամակ, ուսանողություն, մտավորականություն, ավագանի,
ընտրանի, խնորեղեն, բանակ:

Վարժություն 107: Տրված բայերից կազմեցե՛ք գոյականներ:

Գանձել, գնել, ժառանգել, գործել, հոսել, տնտեսել, վարել, հարվածել, ծրագրավորել,
վաճառել, որոշել, կառուցել, ազդել, փորձել, անցնել, կանխատեսել, լճանալ, առաջադրել,
շահարկել, ուղեկցել, ծագել, բարենմաղթել, չարաշահել, ապրել, ձեռք բերել, ձեռք սեղմել,
մեջ բերել, թռչկոտել:

**Վարժություն 108: Հետևյալ նախադասություններից դու՛րս գրեցե՛ք գոյականները,
որոշեցե՛ք դրանց թիվը, հոլովը, հոլովումը:**

1. Անտառում բարձրաբերձ ժայռեր կային, որոնց անմատչելի բարձունքներում արծվի ու բազեի բներ էին:
2. Հարևան սենյակում հավաքված մերձավորները փսփսուքով խոսում էին միմյանց հետ՝ աշխատելով չաղմկել, պահպանել լարված ու խորախորհուրդ անդորրը:
3. Նա հանդարտվում է, պղտոր հայացքով նայում եկեղեցու կողմը, հետո կարծես ելնելով ընդարմացումից՝ քայլերն ուղղում դեպի գյուղ:
4. Թվում է կենդանի հեքիաթ, ինքնակերպ ռիթմով շնչում են նրանք, խոսում միալար, մեղմորեն ժպտում միմյանց հոգու գաղտնաթաքույց թրթիռով, ցուցլում են անշեջ, և նրանց լույս դողանջունը տարրալուծվում է անպարփակ տիեզերքում:
5. Կապուտակ բարձունքից զնայված նայում էին ուղևորներ, թուխպերի արանքում որոնում հարազատ հողը, նայում լուցկու տուփերի նմանվող շենքերին:
6. Օդում զգացվում էր գարնան բույրը, դաշտը հազարավոր ժպիտներով կանչում էր հացավանդիներին:

Վարժություն 109: Տրված գոյականները խմբավորեցե՛ք ըստ հոլովումների:

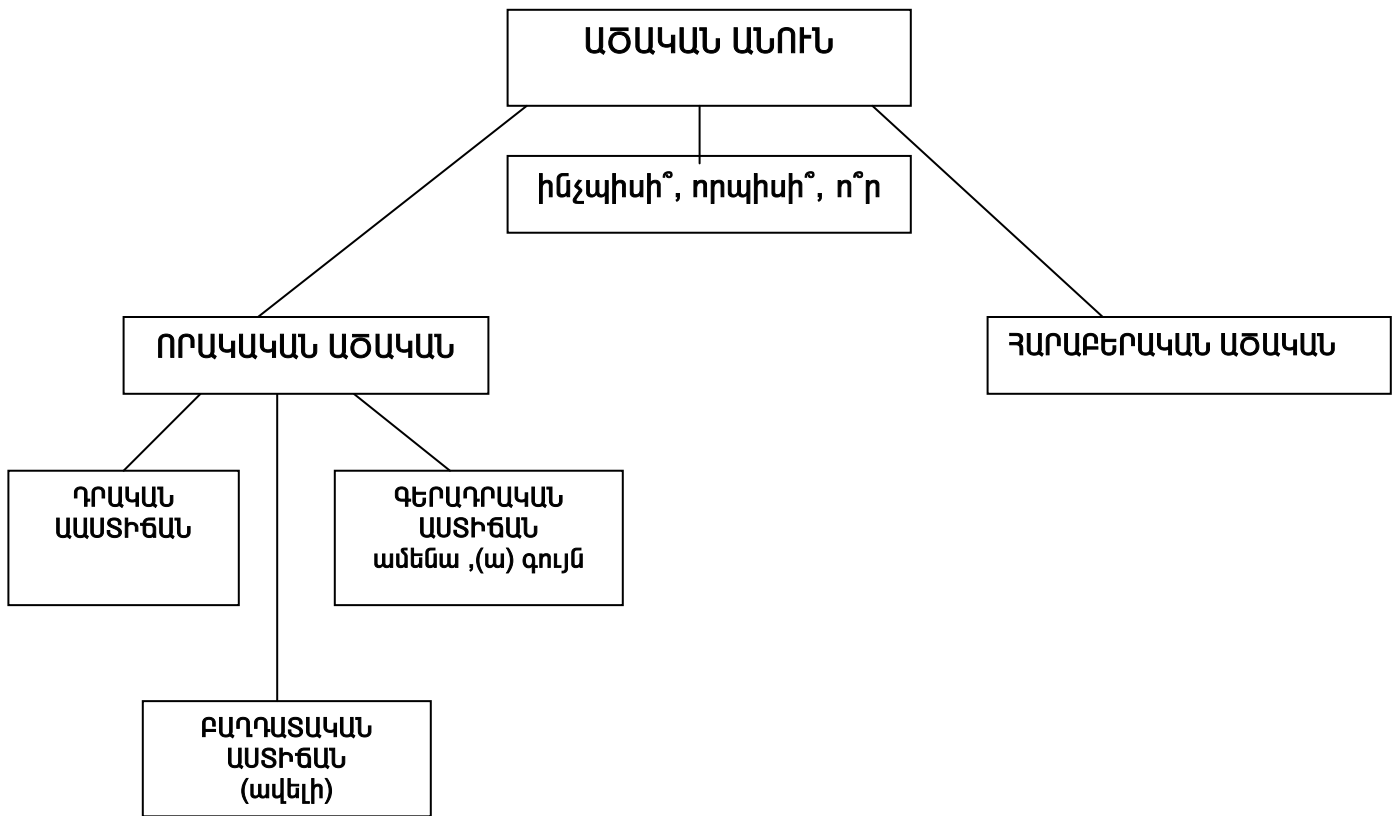
Պետություն, մենատեր, կնքահայր, տանտիկին, ծագում, շարասյուն, դար, մահ, դրամատուն, առավոտ, տարի, գործընկեր, շաբաթ, տնտեսություն, լուծում, սպառող, աշխատուժ, գոլորշի, առաջարկ, ըոպե, մրցակցություն, հարկ, կենդանի, ազարակ, մարդիկ, աշուն, ներդրում, հոգի, գին, հանգիստ, անուն, բյուջե, այգի, բանալի, օր, ժամ, պահանջարկ, տղամարդ, դուռ, Աստված:

Իսկ գիտե՞ք, որ...

Հայտնի են դեպքեր, երբ մարդիկ անսպասելի «նվերներ» են ստացել երկնքից: Դրանք մատուցել են ուժեղ քամիները, փոթորիկներն ու մրրիկները: Նորվեգիայի և Շոտլանդիայի բնակիչները, օրինակ, մեկ անգամ չէ, որ ականատես են եղել «ծովատառեխների անձրևի»:

Իսպանական մի գյուղի վրա 1904 թ. ամպերից հանկարծ հացահատիկ թափվեց: Պարզվեց, որ մրրիկն այն բերել է Միջերկրական ծովի վրայով, Մարոկկոյից, ուր ավերել են ցորենի պահեստները: Դեպքեր են եղել, երբ երկնքից վայր են ընկել նաև նարինջներ:

ԱԾԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆ

Բաբելոնի կախովի պարտեզները

Մեր թվարկությունից առաջ՝ 6-րդ դարում Միջագետքում տարածվում էր Բաբելոնը՝ բարձր բերդապարիսպներով, բրոնզագույն ութ դարպասներով, քաղաքը կիսող ոլոր-մոլոր Եփրատով, որի պաղապաջուն ջրերում խայտուն էին կարմրախայտի վտառները, վառ փիրուզագույն ու մուգ վարդագույն ջնարակված հախճասալավոր ուղղաձիգ փողոցներով, գլխավոր դարպասի առջև՝ դեղին կամ կարմրաշագանակագույն բաշերով առյուծների երթով, որոնք ասես ողջունում էին քաղաք մտնողներին: Եփրատի ափերին ձգվում էին փյունիկյան արմավենիների՝ քաղաքին հեքիաթային տեսք պարզևող հուռթի պուրակները: Դարպասից ներս՝ գետի բարձրադիր ափին, արքայական ուղղանկյուն պալատի՝ քաղաքի բոլոր կողմերից տեսանելի պարսպապատերն էին վեր կարկառում՝ գմբեթարդ աշտարակներով ասես իշխելով շրջակայքի վրա: Սակայն Բաբելոնի զարդը կախովի պարտեզներն էին, որ, ըստ հույն պատմիչ Հերոդոտոսի, հիմնվել էր Նաբուգոդոնոսոր թագավորի սիրելի կնոջ՝ մեդիացի թագուհու համար: Սովոր լինելով իր հայրենիքի կանաչագարդ լեռներին, փթթուն անտառներին, սառնորակ ջրերին ու շնկշնկան զեփյուռին՝ մեդիացի դշխուհին շոգ, տոթակեզ Բաբելոնում թախծում էր՝ կարոտելով ծննդավայրի՝ իր հոգուն այնքա՛ն սիրելի բնաշխարհը: Ձգտելով փարատել կնոջ թախիժը՝ Նաբուգոդոնոսորը որոշեց նրան անակնկալ մատուցել՝ նվիրելով մի բերրի օազիս՝ նման Մեդիայի ծառաստաններին:

Պարտեզներն ուղղակիորեն կախված էին օդում՝ տեղավորված լինելով չորս հարկաշերտերից բաղկացած աշտարակի վրա: Յուրաքանչյուր հարկ նստած էր աղյուսե կորնթարդ կամարներին, որոնք հենվում էին քառանկյուն մույթերին: Հարկաշարքերի հարթակները կառուցված էին խոշոր քարերով՝ ծածկված նախ՝ եղեգնի շերտով, ապա՝

ասֆալտի լցոնով, հետո՝ գիպսով շաղկապված աղյուսներով, վերջապես անագե քիթեղներով՝ վրան՝ բերրի հողի շերտ՝ այնքան հաստ, որ նրա մեջ արմատակալեին և աճեին անգամ հաստաբույն ծառերը: Պարտեզի հարկերը միմյանց կապում էին սանդուղքները՝ սարքված հարթ, հղկված սալերից, կողքերին՝ փայտյա դրվագազարդ ճաղեր:

Մեդիայի պատրանք ստեղծելու նպատակով թագավորը բերել տվեց հազվագյուտ տնկիներ: Բաղեղապատ սանդղահարթակից ուղեգորգի նման ճեմնուղու եզրերին բուրուն էին դրախտավարդը, խոլորձը, խորդենին, բրաբիոնը, երիցուկները, հիրիկները, կուսա-ծաղիկները, շքանարգիզը, եղրևանին: Քիչ այն կողմ հապալասի և հավամրգի թփերն էին, դրանց հետևում՝ խնկեղեգն ու գինեղեգը, ցախկեռասն ու քանու մեղմօրեր խշշյունի տակ մեղմորեն տարուբերվող վարսաթափ ծփիները: Այնքան զով էր արբեցնող բույրերով հագեցած տարաշխարհիկ բույսերի ու ծառերի այդ աշխարհում, որ միջօրեի կիզիչ տապին մինչևիսկ կարելի էր սրթսրթալ սարսռուն օդից: Անցան հարյուրամյակներ, և երբեմնի աշխույժ Բաբելոնը՝ որպես ասուպ, ժամանակի հետ անհետացավ պատմության զիզգագ կեռմաններում: Ջրհեղեղը քանդեց Նաբուգոդոնոսորի՝ կավից կառուցված պալատը (ի դեպ, Բաբելոնում բոլոր կառույցները կավից էին), աստիճանաբար՝ նաև պարտեզները: Անէացավ հեքիաթը՝ որպես հուշ ապրելով լոկ պատմության էջերում:

Վարժություն 110: Արտագրեցե՛ք հետևյալ առածներն ու ասացվածքները և ընդգծեցե՛ք որակական ածականները մեկ գծով, հարաբերականները՝ երկու գծով: Որոշեցե՛ք դրանց պաշտոնները նախադասության մեջ:

Անբանը հաց ուտելիս առողջ է, աշխատելիս՝ հիվանդ:
Անպտուղ ծառը կկտրեն, պտղատու ծառին քար կգցեն:
Անտեր ոչխարը գայլ կուտի:
Բաց բերանը ճանճ կմտնի:
Գիտուն աղվեսը երկու ոտքով է թակարդ ընկնում:
Ընկերովի մահը հարսանիք է:
Խելքը ոսկե թագ է, ամեն մարդու գլխին չի լինում:
Հերոսը մեկ անգամ է մեռնում, վախկոտը՝ հազար:
Սև հավն էլ է սպիտակ ձու ածում:
Արագ են քայլում, ասում են ծուռ է, կամաց են քայլում, ասում են՝ կույր է:

Վարժություն 111: Կազմեցե՛ք հետևյալ որակական ածականների հականիշները:

Լավ, բարի, մեծ, երկար, գեղեցիկ, հեշտ, տաք, ուժեղ, բարձր, բաց, դալար, քաղցր, հին, լայն, խոնավ, խիտ, վախկոտ, ծանր, կարծր, համեղ, հարթ, գլխավոր, մաքուր, մեղավոր, պարզ, սուր:

Վարժություն 112: Կազմեցե՛ք նախադասություններ՝ հետևյալ ածականների հետ գոյականների գործածելով:

Առատ, ծովային, կարճ, երկաթե, սպորտային, տուֆակերտ, հարթ, թեթև, կարմիր հարաբերական:

Վարժություն 113: Կազմեցե՛ք նախադասություններ՝ հետևյալ գոյականների հետ գործածելով ածականներ:

Գնդակ, մեծություն, մարմին, ալիք, շղթա, մարզիչ, վիճակ, հարված:

Վարժություն 114: Կազմեցե՛ք հետևյալ ածականների բաղդատական և գերադրական աստիճանները՝ դրանք գործածելով նախադասության մեջ:

Գեղեցիկ, հզոր, խիստ, հանգիստ, բարձր, լավ, սիրելի, մեծ, արժանի, հավատարիմ, բարի, հուզիչ, ծանր:

Վարժություն 115: Դու՛րս գրեցեք որակական և հարաբերական ածականները, կազմեցե՛ք որակական ածականների համեմատության աստիճանները:

Մորս համար գագել

Հիշում եմ դեմքը ծեր, մայր իմ անուշ ու անգին,
Լույս խորշոններ ու գծեր, մայր իմ անուշ ու անգին:

Ահա նստած ես տան դեմ ու կանաչած թթենին
Դեմքիդ ստվեր է գցել, մայր իմ անուշ ու անգին:

Նստել ես լուռ ու տխուր, հին օրերն ես հիշում այն,
Որ եկել եմ ու անցել, մայր իմ անուշ ու անգին:

Եվ հիշում ես քո որդուն, որ հեռացել է վաղուց, -
Ո՞ւր է արդյոք հեռացել, մայր իմ անուշ ու անգին:

Ո՞ւր է արդյոք հիմա նա, ո՞նջ է արդյոք թե մեռած,
Եվ ի՞նչ դռներ է ծեծել, մայր իմ անուշ ու անգին:

Եվ երբ հոգնած է եղել, և երբ խաբվել է սիրուց –
Ո՞ւմ գրկում է հեծեծել, մայր իմ անուշ ու անգին:

Մտորում ես դու տխուր, և օրորում է թթենին
Տխրությունը քո անձի, մայր իմ անուշ ու անգին:

Եվ արցունքներ դառնաղի ահա ընկնում եմ մեկ-մեկ
Քո ձեռքերի վրա ծեր, մայր իմ անուշ ու անգին...

/Ե. Չարենց/

Վարժություն 116: Հետևյալ գոյականների հետ գործածեցե՛ք համապատասխան ածականներ և բարձրաձայն կարդացե՛ք ստացված բառակապակցությունները. դրանցով կազմեցե՛ք նախադասություններ:

... մարդ, ... կայարան, ... կյանք, ... աշխատանք, ... գիրք, ... աշխատող, ... մասնագետ, ... միացում, ... եռանկյունի, ... գետ, ... տուֆ, ... ճաշ, ... կատու, ... ծառ, ... խնդիր, ... օվկիանոս, ... մեծություն, ... երևույթ, ... պատմվածք:

Վարժություն 117: Դուրս գրեցե՛ք բաղդատական և գերադրական աստիճան ունեցող ածականները, բացատրեցե՛ք դրանց կազմությունը:

1. Լինում են ընդհանուր, որ մարդ թշվառության, վտանգի և դառն պատահմունքների ամենասաստիկ հարվածների տակ ավելի քաջանում, ավելի տոկուն, անխորտակելի սիրտ է ստանում և ավելի հանգստանում: 2. Հայաստանի աստվածը տեսնում էր չարությունը, ավել վատթար, քան Սողոմոն մեջ անպատիժ էր թողնում չարագործին: 3. Մեր լեռներից ավելի շատ օգուտ են քաղել օտարները, քան մենք ինքներս: 4. Այդ կարելի է տեսնել ամենահասարակ մանրամասնությունների մեջ անգամ: 5. Սպահանի պաշարման ժամանակ ավելի սարսափելի վիճակի ենթարկվեցին Նոր Ջուղայի հայերը: 6. Ամենահին ժամանակներում այս կղզին Ռշտունյաց հզոր նախարարության գլխավոր ամրոցներից մեկն էր: 7. Մանվել ճարտարապետը սպառեց իր բոլոր արարչագործ տաղանդը այդ տաճարը ավելի մեծաշուք, ավելի փառավոր կառուցելու համար, քան մինչ այնօր եղածները Ռշտունյաց աշխարհում: 8. Շատ և շատ անգամ անտանելի նեղության մեջ չարչարված քրիստոնյաների լացը և բողոքը հասել են բարձրագույն կառավարությանը: - Այդ մարդիկ Վանի ամենահարուստ վաճառականներից էին: 9. Ավանց գյուղի այգիները ամենագեղեցիկներն են Վանի շրջակայքում: 10. Գիշերը ես քնեցի սովորականից ավելի վաղ, որովհետև սաստիկ հոգնած էի: 11. Ճառասիրության ցանկությունը ավելի զորեղ էր նրա մեջ, քան որդեսիրության զգացմունքը: 12. Այդ խայտառուկությունը ավելի սպանիչ էր, քան թե մահը այն մարդու համար, որ սովորել էր հեծնել ամենաընտիր մտուցների վրա... 13. Այդ ամենաթանկագին վարձատրությունն էր, որ ստացավ նա իր գիշերային այցելության համար: 14. Սերը ավելի բարձր է, քան հասարակության նախապաշարմունքը: 15. Եվ այդ սերը ավելի մեծ արժեք ուներ նրա համար գլխավորապես այն պատճառով, որ նազելի, իշխանական օրիորդը սիրեց նրան իր վիճակի ամենաթշվառ ժամանակում: 16. Նա կրում էր իր քրոջ սև, վառվռուն աչքերը, որոնք ուրախությունից ավելի անհանգիստ և ավելի շարժում էին այժմ: 17. Մի ուրիշը կբացեր նրա առջև իր հոգու ամենաջերմ զգացմունքները և մարդկային լեզվի ամենաբարձր, ամենավսեմ խոսքերով կհայտներ իր սրտի անսահման ուրախությունը... 18. Երբեմն մի ամենահասարակ հակադիպություն փարատում է մեր սրտից ամենածանր տարակուսանքներ: 19. Արևը նոր էր ծագել. նրա արշալույսը ավելի գեղեցիկ էր, քան վերջալույսը:

Վարժություն 118: Նշված բանաստեղծությունից գտե՛ք ածականները և առանձնացրե՛ք ըստ տեսակների:

Ա/ Ես սիրում եմ մթնշաղը նրբակերտ,
Երբ ամեն ինչ երագում է հոգու հետ,
Երբ ամեն ինչ, խորհրդավոր ու խոհուն,
Ցնորում է կապույտ մութի աշխարհում...
Չկա ոչ մի սահման դնող պայծառ շող,
Աղմուկի բեռ, մարդկային դեմք սիրտ մաշող
Հիվանդ սիրտդ չի տրտնջում, չի ցավում,
Որպես երագ մոռացումի անձավում.
Եվ թվում է, որ անեզր է ամեն ինչ,
Որ ողջ կյանքդ է մի անսահման քաղցր նինջ:

Բ/ Քո մազերի ցնորական փայլը պայծառ,⁴
Ժայռից իջնող ջրվեժի պես առատահոս.
Քո աչքերի խորությունը ոսկ,

Որ վառված են մութ ցանկության ջահեր անխոս.
Քո ժպիտը թունոտ ծաղկանց բույրի նման,
Որ տիրաբար արբեցնելով մահ է բերում,
Քո խենթ մարմնի սարսուռները երջանկության
Տխրաբորբոք արևներ են բոցավառում...
Թո՛ւյլ տուր սուզվում եմ քո աչքերի անդունդը մութ,
Բորբոքի՛ր ինձ քո հույզերով քաղցր ու անգութ,
Մարի՛ր իմ մեջ, մարի՛ր իմ մեջ ցնորք ու հուշ...

Վարժություն 119: Հետևյալ արմատներով կազմեցե՛ք ածականներ՝

ազն, ազատ, անձն, արդար, միտ(ք), գութ, խոսել

Վարժություն 120: Կազմեցե՛ք մարզական բառեր (ածականներ) հետևյալ ածանցներով՝

ային, ական, ավոր, ովի, եղեն, ուն, յալ, ելի, գեր

Վարժություն 121: Հետևյալ տեղանուններից -ական ածանցով կազմեցե՛ք ածականներ:

Աբխազ, Հայաստան, Կորեա, Բավարիա, Ալբանիա, Վրաստան, Անատոլիա, Եգիպտոս, Ֆրանսիա, Ֆինլանդիա, Բենգալիա, Կանադա, Պանամա, Ասիա, Եվրոպա, Լատվիա, Էստոնիա, Ավստրալիա, Հնդկաստան, Անգլիա, Աջարիա, Բյուզանդիա, Իռլանդիա, Լեհաստան, Հունաստան, Սիրիա, Ուրուգվայ, Շվեյցարիա:

Վարժություն 122: Կազմեցե՛ք ածականներ և գոյականներ հետևյալ ածանցներով՝ ական, ենի, իկ, իչ, ու, եղեն:

Վարժություն 123: Հետևյալ հատուկ անուններից ածականներ կազմեցե՛ք:

Արցախ, Հայաստան, Եգիպտոս, Նոյ, Արարատ, Ամերիկա, Կիլիկիա, Սյունիք, Շվեյցարիա, Ալպեր, Երևան, Բաբելոն, Հռենոս, Սլովակիա, Դնեպր, Խաղաղ օվկիանոս, Սև ծով, Հեռավոր Արևելք, Նոր Զելանդիա, Լոս Անջելես, Թուրքիա, Իսրայել, Պաղեստին, Բեյրութ, Աֆրիկա, Փարիզ, Թբիլիսի, Ջապորոժիե, Նաիրի, Սիբիր, Դամոկլես, Դայանոս, Տրոյա, Արևմտյան Եվրոպա:

Վարժություն 124: Հետևյալ բառակապակցություններից կազմեցե՛ք ածականներ և դրանք գործածել նախադասությունների մեջ:

Երախտիք մոռացող, տիեզերքը ցնցող, միշտ դալար, տիրոջը դավող, տոթից կիզված, մշտապես վառվող, ուխտը դրժող, հոգ տանող, վեհ ու պանծալի, եկամուտ բերող, հնում տպագրված, բազում շնորհներ ունեցող, մեղքերով լի, կյանքով խնդացող, ձեռքով կերտված, զարդերով նախշված, սյուններով զարդարված, մարդկանցից խուսափող, շահ բերող, սեր տենչացող, երկնքի մեջ սուզված, ահավոր ու զարհուրավոր, նրբահյուս:

Վարժություն 125: Հետևյալ արձատներով կազմել ածականներ և դրանցով՝ բառակապակցություններ:

Ազգ, բան, ամբողջ, անուն, իր, ուղիղ, հարկ, դաս, սահման, կանոն, շահ, հիմն, մաս, մեջ, գին, կանուխ, գլուխ, որակ, վստահ, դրամ, տեղ, վճար, ապրանք, շուկա:

Վարժություն 126: Հետևյալ բառերով կազմեցե՛ք ածականներ:

Ակնթարթ, ածանց, դրամատուն, հեռանկար, ժամկետ, տնտես, մենաշնորհ, խմբաշնորհ, մրցակից, տնօրեն, կառավարել, եկամուտ, շրջան:

Վարժություն 127: Կազմեցե՛ք ածականներ հետևյալ նախածանցներով /յուրաքանչյուրով չորս հատ/:

Ընդ, արտ/ա/, գեր, բաց, համ, հակ, ներ, վեր, ենթ, ստոր:

Վարժություն 128: Տվյալ բառերի վրա ավելացնելով ային, ենի, ավոր ածանցները՝ կազմեցե՛ք ածականներ:

Դրամ, առևտուր, տուն, գանձարան, փող, դաշտ, մրցակից, գին, եկամուտ, մենաշնորհ, խնձոր, մայր, քաղաք, բալ, տանձ, վայր, գույն, լույս, միտք, գոգ, հռչակ, հոգի, պատգամ, ուղի, հազար, հարյուր, բյուր, եղջերու, ձի, վանդակ, նշան, գլուխ, արժեք, գիր, հիմք:

Վարժություն 129: Որոշեցե՛ք հետևյալ ածականների կազմությունը /բարդ, ածանցավոր, պարզ/:

Ինքնաբուխ, շահամուլ, ադամանդե, նրբին, հեռանկարային, բազմահմուտ, բրոնզյա, ծիրանավոր, երեք հազարամյա, ստորգետնյա, սառուցյալ, վերահաս, ծախսածին, ինքնաշխատ, երկկողմանի, արդյունավետ, հարյուրհազարանոց, ապերախտ, մասնավոր, թափուր, խոնարհ, համեստ, հավասարաչափ, հավաստի, լուսավոր, հոյակապ, հանրային, աղյուսե, մրցակցային, համաժամանակյա, արտասովախառն, հակիրճ, հարմարավետ, օտարերկրյա, շռայլ:

Վարժություն 130: Կազմեցե՛ք հետևյալ ածականների հականիշները:

Կանխիկ, մեծածախ, շահաբեր, թեթևամիտ, այլախոհ, կողմնակալ, կայուն, կարճաժամկետ, ազգադավ, տխմար, երկչոտ, ծանր, գլխավոր:

Վարժություն 131: Կազմեցե՛ք հետևյալ ածականների նույնարմատ հականիշները:

Հասուն, կարճատև, ազգային, անաչառ, դյուրըմբռնելի, երախտագետ, տարաբախտ, հոգատար, հեռանկարային, արդյունավետ, միատարր, ամրակազմ, օգտակար, բնական, զինյալ, շահավետ, պիտանի:

Վարժություն 132: Գրեցե՛ք որակական ածականներ /հնարավորին չափ շատ/, որոնք արտահայտում են՝

- ա/ առարկանների ներքին ու արտաքին հատկանիշներ,
- բ/ մարդկանց ու կենդանիների բարոյական ու հոգեկան հատկանիշներ,
- գ/ գույներ:

Վարժություն 133: Գրեցե՛ք հարաբերական ածականներ /հնարավորին չափ շատ/, որոնք արտահայտում են՝

- ա/ տարածական հատկանիշ,
- բ/ նյութի ինչից լինելը ցույց տվող հատկանիշ,
- գ/ ժամանակային հատկանիշ
- դ/ վերաբերություն ցույց տվող:

Վարժություն 134: Տեքստում ընդգծված ածականները փոխարինեցե՛ք համապատասխան հոմանիշներով:

Արեգակը ծագեց, և նրա հրակարմիր շողերի տակ փայլփլեցին եղյամով պատած ընդարձակ դաշտերը:

Հալվում էին արծաթափայլ եղյամն ու մերկասառույցը, բուսագուրկ բլուրները պսպղում էին հազարերանգ. Կարծես ջարդված ապակիների միլիոնավոր կտորտանքներ էին շաղ տված հուռթի դաշտերի վրա ու փայլփլում էին գույնզգույն ծիածանի նուրբ գույներով:

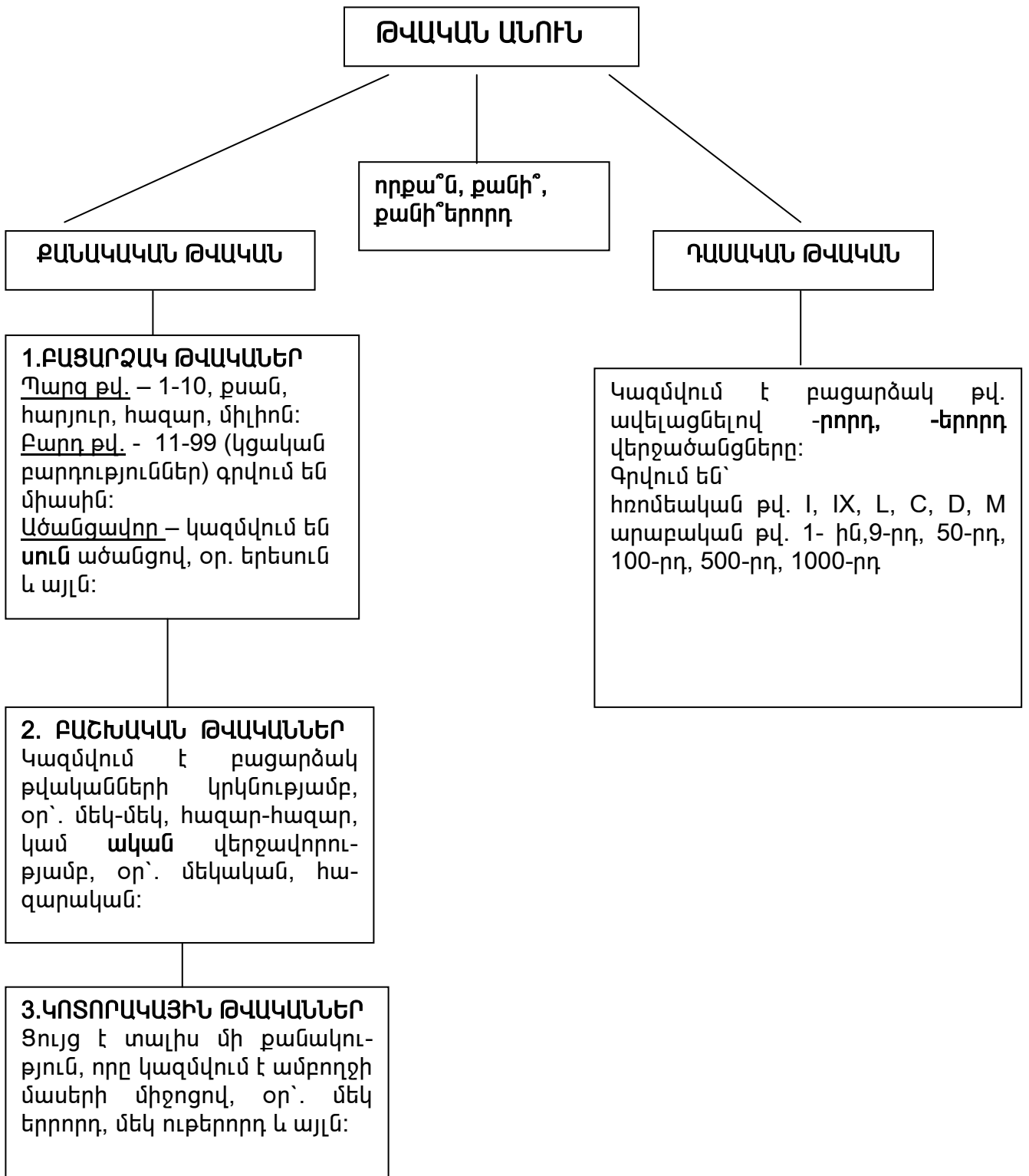
Լսվեց գունարտակի հրամանատարի որոտրնդոստ կանչը՝ օդանավե՛ր, օդանավե՛ր: Հոգնաբեկ մարտիկները վայրկենապես ձուլվեցին գետնին: Ջոհրապ Մեսրոպյանն առաջինը նկատեց դեղին, պտուտանման ծուխը և հողի վեր-վեր խոյացող սև շատրվանները: Հետո լսվեցին երկրորդ, երրորդ, չորրորդ պայթյունները՝ մեկը մյուսից խուլական, մեկը մյուսից ահասարսուռ, ու հանկարծ տիրեց մի անսովոր լռություն:

Իսկ գիտե՞ք, որ...

Համաշխարհային կերպարվեստի ո՞ր ստեղծագործությունն է ամենաթանկը. այդ հարցին պատասխանելը անհնարին է, քանի որ պատկերասրահի ամենահայտնի կտավները դժվար թե աճուրդով վաճառվեն: Սակայն կողմնակի գնահատումներ կարելի է անել: Լեոնարդո դա Վինչիի նշանավոր «Ջոկոնդան» Նյու-Յորքում և Վաշինգտոնում ցուցադրելու համար Լուվրից ժամանակավորապես տեղափոխելու կապակցությամբ, 1963թ., երբ որոշվեց այն ապահովագրել, այդ գլուխգործոցը գնահատվեց 100 մլն դոլար:

Հիշեցնենք, որ «Ջոկոնդան» Վերածնության դարաշրջանի մեծ նկարչի կողմից ավարտվել է 1507 թվականին և ֆրանսիական Ֆրանցիսկ Առաջին թագավորի կողմից ձեռք է բերվել 1517 թվականին չորս հազար ոսկե ֆլորինով: Այդ դիմանկարով ինքնակալը զարդարել էր... իր լողարանի սենյակը:

ԹՎԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆ

Մեծ Եղեռն

90 տարի առաջ Օսմանյան Թուրքիայում սկսվեց արևմտահայության զանգվածային կոտորածը և շարունակվեց մի քանի տարի: Այն կազմակերպել էին թուրքական կառավարողները՝ ձգտելով ոչ միայն պահպանել Օսմանյան կայսրությունը և բռնությամբ ոչնչացնել կամ ծուլել հպատակ ժողովուրդներին, այլև ստեղծել համաթուրանական տերություն, որի մեջ կմտնեին բոլոր մահմեդականները:

1894-1896թ.թ.-ին Թուրքիայում կազմակերպվեց ավելի քան 300 հազար հայերի կոտորածը: 1909թ. Ադանայում և նրա շրջակայքում սպանվեցին 30 հազար հայեր:

Առաջին համաշխարհային պատերազմը արձակեց բարբարոսների ձեռքերը: 1915թ. թուրքական կառավարությունը հրահանգ ուղղեց նահանգապետներին, որտեղ գրված էր. «Թեև հայկական տարրի ոչնչացման հարցը վաղուց էր վճռված, հանգամանքները թույլ չեն տվել իրականացնել այդ սրբազան գործը: Ներկայումս, երբ բոլոր խոչընդոտները վերացված են և վրա է հասել մեր հայրենիքի՝ այդ վտանգավոր տարրից ազատելու ժամանակը, հանձնարարվում է չենթարկվել խղճի խայթին, ոչնչացնել բոլորին և ամեն կերպ ձգտել վերացնելու «Չայաստան» իսկ անունը Թուրքիայում»: Այդ քաղաքականության հիմքում դրված էին շարժառիթ - «պատժառներ», յուրատեսակ տնտեսական և քաղաքական նկատառումներ: Թուրք բռնակալ կառավարողները չէին հանդուրժում, որ Օսմանյան կայսրությունում հպատակ քրիստոնյա ժողովուրդները, այդ թվում և հայերը, հանդիսանում էին քաղաքակրթության, տնտեսական ու մշակութային առաջընթացի կրողները, որ նրանք չէին հաշտվում իրենց անլուր ճնշման հետ և մղում էին ազատագրական պայքար, որ քրիստոնյա հայերը «սեպի» նման խրվել էին այսպես կոչված «Իսլամական համատարած գոտու» մեջ, ունեն ռուսական կողմնորոշում և խանգարում են իրենց համաթուրանական նկրտումների իրականացմանը:

1915թ. սկզբին գումարեցին գաղտնի խորհրդակցություն, որի ղեկավար՝ Թուրքիայի ներքին գործերի նախարարար Թալեթ փաշան, կատաղի ատելությամբ ազդարարեց, որ անհրաժեշտ ոչինչ չխնայել և համատարած բռնագաղթի ու ջարդերի կազմակերպման հրաման արձակեց, որը պիտի իրագործվեր ապրիլի 24-ի արևածագից սկսած:

1915թ. ապրիլի 24-ին բանտ նետվեց հայ մտավորականների առաջին խումբը, կարճ ժամանակում այդ թիվը հասավ 800-ի, որոնց մեջ կային գրողներ, գիտնականներ, արվեստագետներ, մանկավարժներ, հրապարակախոսներ, դերասաններ, բժիշկներ, հոգևորականներ, հասարակական գործիչներ, այդ թվում՝ թուրքական մեջլիսի հայ երեսփոխաններ: Չոկվածների մեջ էին Գրիգոր Չոհրապը, Սիամանթոն, Դանիել Վարուժանը, Ռուբեն Սևակը, Ռուբեն Ջարդարյանը և ուրիշներ: Նրանց բոլորին քշեցին Անատոլիայի խորքերը և գազանաբար սպանեցին: Ջարդերը կազմակերպվում էին գաղտնի, ծածուկ ձևով: Չորահավաքի և ճանապարհաշինարարական աշխատանքների պատրվակով իշխանությունները հավաքեցին 15-52 տարեկան հայ տղամարդկանց, զինաթափ արեցին և առանձին-առանձին խմբերով կոտորեցին, չէին խնայում նույնիսկ օրորոցի մանուկներին:

Պատերազմն անակնկալի բերեց արևմտահայությանը. նա պատրաստ չէր ինքնապաշտպանության: Այնուամենայնիվ, նա չէր կարող անմռունչ տանել թուրքական վայրագությունները և որտեղ հնարավոր էր՝ դիմեց անձնվեր գոյամարտի: Այդպիսի կռիվներ տեղի ունեցան Վանի նահանգի մի քանի վայրերում՝ Շատախում, Չայոց ձորում, Արճեշում, Թիմարում և այլուր:

Առավել նշանավոր էր Վանի ինքնապաշտպանությունը, որը տևեց 1915թ. ապրիլի 7-ից մինչև մայիսի 6-ը: Դյուցազնական էին Մուշի, Սասունի, Շապին Գարահիսարի, Մուսա Լեռան, Ուրֆայի հերոսամարտերը:

Օսմանյան կայսրության բոլոր հայաբնակ վայրերը դատարկվեցին, և եթե 1914թ. այնտեղ ապրում էր մոտ 3 մլն հայ, ապա նրանցից ավելի քան 1,5 մլն բնաջնջվեց, իսկ մնացածը տառապելով գաղթեց աշխարհի տարբեր կողմեր:

Ցեղասպանությունը ծայրագույն հանցագործություն է մարդկության դեմ, հետևապես նրա հանցավորների վրա չի կարող տարածվել վաղեմության իրավունք:

1921թ. մարտի 15-ին Շարլոտենբուրգի Հարդենբերգ փողոցում ատրճանակից արձակված մեկ գնդակով սպանվել է Թալեաթ փաշան, որ 3 անգամ պետությունների կողմից դատապարտված է եղել մահապատժի և 2 անգամ փախել: 3-րդ դատավճիռը ոչ մի պետության կողմից չէր, այլ մի անբողջ ժողովրդի դատավճիռ էր, որ կատարել էր ուսանող Սողոմոն Թեհլերյանը: Այն մարդը, որը չգիտեր, թե չպետք է սպանի, այլ գիտեր, որ պետք է սպանի բոլոր մարդակեր գազաններին, որը գիտեր պայքարել անմարդկային բոլոր սպանությունների դեմ, քանզի երդվել էր և ապացուցեց, որ հայը գիտե սրբազանորեն երդվել ու կատարել երդումը և, ով որ երդումը դրժում է՝ իրավունք չունի հայ կոչվելու:

Գերմանիայի դատավորները երբեք անպարտ չէին հռչակի Թեհլերյանին, եթե վստահ չլինեին, որ նա աշխարհը փրկել է հայ ժողովրդի ամենամեծ ոճրագործից՝ իր արյան կանչով:

Մեծ եղեռնի զոհերի հիշատակը հայ ժողովրդի չսպիացող վերքն է: Ապրիլի 24-ը դարձել է հայոց անմեղ զոհերի հիշատակի օրը, որն ամեն տարի նշվում է Մայր Հայաստանում և սփյուռքում: Ծիծեռնակաբերդի Մեծ եղեռնի հուշարձանը, որ կառուցվել է 1965-1967թ.թ.-ին, դարձել է ամենայն հայոց սրբավայրը:

Ամեն տարի ապրիլի 24-ին յուրաքանչյուր հայ ծաղիկ է դնում Եղեռնի հուշարձանին:

Ըստ Հանրագիտակ օրացույցի, Երևան – 1990

451թ. մայիսի 26-ին՝ Ավարայրի ճակատամարտը:

1918թ. մայիսի 22-28՝ Սարդարապատի ճակատամարտը:

1918թ. մայիսի 28-ին՝ Հայաստանի Հանրապետության անկախությունը:

Հայոց այբուբենի թվային արժեքները հետևյալն են՝

ա - 1	ժ - 10	ճ - 100	ռ - 1000
բ - 2	ի - 20	մ - 200	ւ - 2000
գ - 3	լ - 30	յ - 300	վ - 3000
դ - 4	խ - 40	ն - 400	տ - 4000
ե - 5	օ - 50	շ - 500	ր - 5000
զ - 6	կ - 60	ո - 600	ց - 6000
է - 7	հ - 70	չ - 700	ու - 7000
ը - 8	ձ - 80	պ - 800	փ - 8000
թ - 9	ղ - 90	ք - 900	ք - 9000

^ բյուր - 10000

Վարժություն 135: Առանձին սյունակներում գրեցե՛ք պարզ, ածանցավոր և բարդ թվականներ (հինգական):

Վարժություն 136: Բառերով գրեցե՛ք հետևյալ թվականները՝ որոշելով դրանց ուղղագրությունը:

18, 45, 56, 108, 10, 2457, 97, 846, 3954, 89, 120:

Վարժություն 137: Հետևյալ բացարձակ թվականներից կազմեցե՛ք բաշխական թվականներ **-ական** ածանցով՝ գրելով բառերով և թվանշաններով:

3, 45, 20, 100, 250, 500, 1000, 2500:

Վարժություն 138: Հետևյալ կոտորակային թվականները գրեցե՛ք բառերով:

$\frac{1}{8}$, $1\frac{3}{8}$, $\frac{5}{8}$, $\frac{7}{8}$:

Վարժություն 139: Հետևյալ բացարձակ թվականներից կազմեցե՛ք դասական թվականներ և դրանք գործածել նախադասության մեջ.

մեկ, երկու, երեք, չորս, հինգ, վեց, յոթ, ութ, ինը, տաս, տասնմեկ, տասնչորս, քառասունութ, վաթսունհինգ, հարյուր, հազար:

Վարժություն 140: Հետևյալ արաբական թվերն արտահայտեցե՛ք հայկական այբուբենի տառերով.

1, 45, 856, 9467, 34, 9, 12, 1828, 1986, 543, 100, 525:

Վարժություն 141: Հետևյալ դասական թվականները գրեցե՛ք հռոմեական թվանշաններով:

5-րդ, 18-րդ, 45-րդ, 100-րդ, 10-րդ, 156-րդ, 87-րդ, 99-րդ:

Վարժություն 142: Հետևյալ բառակապակցությունները արտահայտեցե՛ք մեկ բառով:

Չորս գագաթ ունեցող-
Երեք հարկ ունեցող-
Չորս տարեկան-
Հինգ հարկ ունեցող-
Հազար տարի-
Չորս ձայնից կազմված-
Չորս անգամ ավելի-
Չորս տողից բաղկացած-
Ութ տող ունեցող-
Որևէ բանի մեկ տասներորդ մասը-
Երեք գույն ունեցող-
Երեք նիշ ունեցող-

Երեք անգամ շատացնել-
Երկուսի միջև տեղի ունեցող խոսակցություն-
Երկու ամիս տևող-

Վարժություն 143: Դուրս գրեցե՞ք թվականները, արտահայտեցե՞ք այբուբենի տառերով:

Մեսրոպ Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի ինստիտուտը՝ Մատենադարանը, հիմնադրվել է 1959-ի մարտի 3-ին:

«Ալմաստ» օպերայի բեմադրությամբ 1933թ. բացվել է Երևանի օպերային թատրոնը:

1868թ. Տիգրան Չուխաջյանը ավարտեց «Արշակ Բ» օպերան:

1922թ. հունվարի 25-ին ստեղծվեց առաջին պետթատրոնը:

Հայկական առաջին հնչուն ֆիլմը՝ «Պեպոն», նկարահանվել է 1935թ.:

Երևանի պետական համալսարանը հիմնադրվել է 1919թ.:

Հայաստանի ԳԱ հիմնադրվել է 1943թ. նոյեմբերի 29-ին:

Հակոբ Մեղապարտը 1512թ. Վենետիկում տպագրում է «Ուրբաթագիրք» անունով ժողովածուն:

Հայերեն գրավոր հուշարձաններով ավանդված են մոտ 11 հազար արմատ: Ինչպես գրաբարյան հուշարձաններով վկայված, այնպես էլ բարբառներում պահպանված հնդեվրոպական ծագում ունեցող բառարմատների ընդհանուր թիվն անցնում է 1200-ից:

Իրանական փոխառությունները հայերենում կազմում են 1411 բառ, որից հին պարսկերենին և պահլավերենին են վերաբերում 966, նորպարսկերենին՝ 445: Իրանական լեզուներից կատարված փոխառություններից ժամանակակակից հայերենին են անցել մոտ 530 բառ:

Ասորական ազդեցությունը հայերենի վրա սկսվում է մ.թ.ա. 2-րդ դարից և շարունակվում է մինչև մ.թ. 5-6-րդ և հետագա դարերը:

Գրաբարի և միջին հայերենի կատարած 205 ասորական փոխառությունից գործածական պետք է համարել 95 բառ:

Գրաբարը հունարենից փոխառություններ է կատարել մ.թ. 3-4-րդ դարերից սկսած մինչև 10-11-րդ դարերը: 918 փոխառած բառերից գործածական պետք է համարել 130 բառ:

7-9-րդ դարերում և այնուհետև 12-16-րդ դարերում արաբերենից փոխառած ավելի քան 700 բառից ժամանակակից հայերենում գործածական են 60-ը:

Վարժություն 144: Տեքստում գործածված թվականները արտահայտեցե՞ք տառերով:

Հայ տպագրությունը կազմակերպվում է 1512թ.:

1621թ. Միլանում լույս է տեսնում Ֆրանչեսկո Ռիվոլայի «Հայերեն – լատիներեն բառարանը», որ պարունակում է շուրջ 10800 բառ և բառակապակցություն: Սույն բառարանը 1633թ. վերահրատարակվում է Փարիզում:

Նոր հայկազյան բառարանը կազմված է 2 հատորից, պարունակում է մոտ 51000 բառահոդված, լույս է տեսել Վենետիկում 1836-1837թթ.

Ստ. Մալխասյանի քառահատոր «Հայերեն բացատրական բառարանը» լույս է տեսել 1944-45 թթ. և պարունակում է մոտ 120000 բառ և դարձվածքային միավոր:

1969-1980 թթ. ընթացքում ԳԱԱ կողմից հրատարակվել է «Ժամանակակից հայոց լեզվի բացատրական բառարանը», որը պարունակում է արդի հայերեն գրական լեզվի մոտ 140000 բառ և դարձվածքային միավոր:

Էդուարդ Աղայանի «Արդի հայերենի բացատրական բառարանը» լույս է տեսել 1976թ. և պարունակում է մոտ 135000 բառ և 11000 դարձվածաբանական միավոր:

1967թ. լուս է տեսնում Ա. Սուքիասյանի «Հայոց լեզվի հոմանիշների բառարանը», որը պարունակում է 83000 հոմանիշ բառ և դարձվածքային միավոր:

Հր.Աճառյանի «Հայերենի արմատական բառարանը» ընդգրկում է մոտ 11000 /10998/ բառարմատ, որից 2221 արմատ անվավեր է համարվում. մնացած 8775 արմատից ստուգաբանվում է 5095-ը, որից 927-ը բնիկ /հնդեվրոպական/, 4015-ը փոխառյալ, 155-ը բնածայնական, 3680՝ դեռևս չստուգաբանված:

Հ.Բարսեղյանի «Հայերեն ուղղագրական-ուղղախոսական տերմինաբանական բառարանը» պարունակում է ժամանակակից հայ գրական լեզվի ավելի քան 152 բառ և տերմին:

Վարժություն 145: Հետևյալ առածներում վերականգնեցե՛ք թվականները:

... չափի՛ր, ... կտրի՛ր:

... խոսի՛ր, լսի՛ր:

...աղջիկը ... տղա արժե:

Մինչև չգա ետինը, չի հիշվի ... :

Գիտուն աղվեսը ... ոտքով է ընկնում թակարդը:

Հերոսը ... անգամ է մեռնում, վախկոտը`....:

Գիտունին, ... անգետին ... :

Իսկ գիտե՞ք, որ...

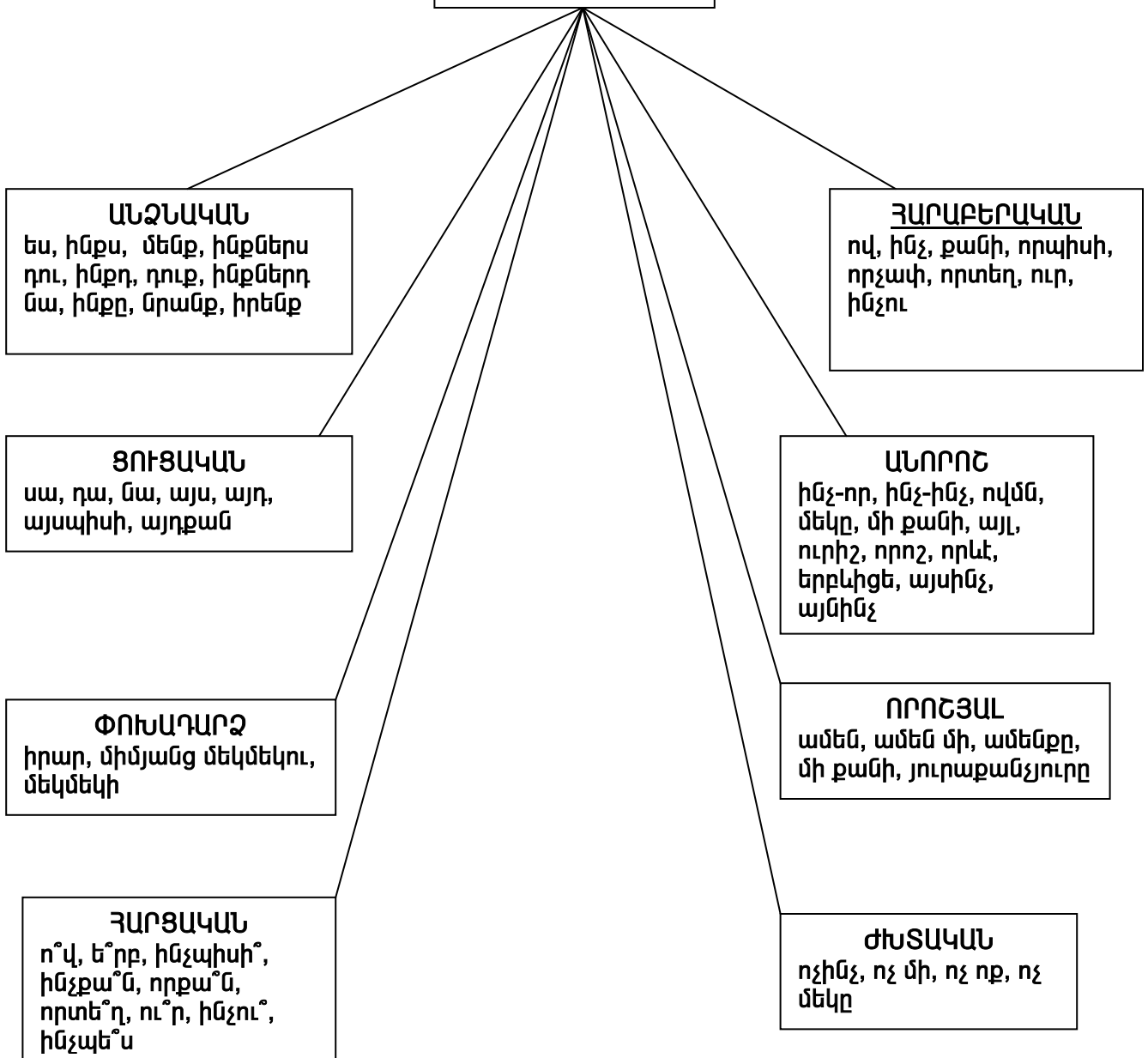
Երևի բոլորդ էլ տեսել եք, որ Իռլանդիայի գերբի վրա նկարված է մի կարմիր ձեռք: Դրա պատմությունը հետևյալն է՝ երեք հազար տարի առաջ Վիկինգների երկու առաջնորդներ՝ իրենց մարդկանցով, նավարկում էին դեպի Իռլանդիա: Նրանցից մեկը, որի անունը Հիրմոնն Օ՛Նիլ էր, ասաց, որ Իռլանդիայի թագավոր կդառնա իրենցից նա, որի ձեռքը առաջինը կդիպչի իռլանդական հողին:

Վերջապես նրանք մոտեցան ծովեզերքին: Հիրմոնն Օ՛Նիլի նավը մի փոքր ետ էր մյուսից: Երբ նավերն արդեն բոլորովի մոտ էին ցամաքին, Օ՛Նիլը կտրեց իր ձեռքը, նետեց դեպի ցամաք: Նրա ձեռքը առաջինը դիպավ իռլանդական հողին, և նա դարձավ Իռլանդիայի թագավոր: Այսպես է պատմում ավանդությունը:

Ահա թե ինչու Իռլանդիայի գերբի վրա ձեռք է նկարված:

ԴԵՐԱՆՈՒՆ

ԴԵՐԱՆՈՒՆ

Ես և Նա (հատված)

I

Վենեցիայում՝ ջրանցքների և գեղարվեստների այդ հրաշակերտ քաղաքում, մի հին ազնվական ընտանիքում ապրում էր ընտանիքի միակ զավակը՝ գեղեցիկ Ջուլետտան: Այնքան էր գեղեցիկ նա, որ թվում էր, թե հողեղեն չէ, այլ մի հավերժահարս, որ դուրս է եկել ծովի փրփուրներից: Աչքերը կապույտ էին, ինչպես Իտալիայի ջինջ երկինքը, հայացքը՝ զվարթ ու անհուն, ինչպես Ադրիատիկի հորիզոնները: Ոսկեգույն ծամերը սքանչելի գանգուրներով պսակում էին նրա փոքրիկ, սիրունիկ գլուխը: Երբ ժպտում էր (բայց ե՞րբ չէր ժպտում), նրա չքնաղ այտերի վրա մատնեհարներ էին գոյանում և փոքրիկ բերանի մեջ՝ վարդագույն շրթունքների տակ, շողշողում էին փղոսկրի պես սպիտակ ու ամուր մանրիկ ատամները: Միշտ զվարթ էր գարնան արևի պես, միշտ թրթռուն՝ թիթեռնիկի պես, միշտ չարածճի՝ կայտառ երեխայի պես: Երկու գույն էր սիրում՝ կարմիր ու սպիտակ, և նրա արդուզարդի ու կրծքի վրա միշտ անպակաս էին այդ երկու գույնի ծաղիկները՝ մեխակը ու շուշանը: Նա ինքը թարմ ու հոտավետ ծաղիկ էր՝ կարմիր կամ սպիտակ, նայած, թե ինչ գույնի հագուստ է հագնում՝ մեխակի պես կարմիր, թե՞ շուշանի պես սպիտակ:

II

Մի անգամ՝ գարնանային մի սքանչելի երեկո, որպիսին միայն Ադրիատիկի ափերումն էր լինում, երբ Ջուլիետտան իր հոր դոյակի վերին հարկի մի փոքրիկ սենյակում զբաղված էր իր սպիտակ հագուստով և կրծքին մեխակի կարմիր ծաղիկն էր ամրացնում, որ զբոսանքի դուրս գա Պոնտե Ռիալտոյի տակ Մեծ ջրանցքի վրա, դրսից ինչ-որ նվազածության ձայն լսեց: Մի հմուտ ձեռք սերեմադ էր նվագում ջութակով: Ջուլետտան վազեց դեպի բաց պատուհանը և ցած նայեց դեպի փողոց:

Նվագողը մի պատանի էր՝ իտալական լայնեզր գլխարկով: Այնքան մեղմանուշ, այնքան դյուբիչ էր նվագած եղանակը, որ Ջուլիետտան կարծում էր, թե իր սրտի լարերի վրա են նվագում: Նա մեքենայաբար կիսով չափ դուրս իջավ պատուհանից և լսում էր ամենայն ուշադրությամբ: Իր ամբողջ էությանը լսողություն դարձած՝ ազահորեն կլանում էր մարմինը փշաքաղող այն դյուբիչ ձայները, որ պատանի երաժիշտը հնչեցնում էր ջութակի լարերից, ինչպես աղբյուրի ակունքը դուրս է հոսեցնում իր քչքչան ականակիտ ջուրը՝ անբռնազբոսիկ ու սահուն: Շունչը պահել էր, որ ոչ մի հնչյուն չկորցնի: Աքանջացման արցունքը գոհարի պես խաղում էր նրա աչքերի մեջ:

Վերջապես լռեցին ջութակի հնչյունները, և այդ հնչյունների հետ կարծես ամեն ինչ լռեց բնության մեջ:

- Ո՞վ ես դու, նայիր վերև, պատանի՛ մաեստրո, - կանչեց բարձրից Ջուլիետտան:

Պատանի երաժիշտը նայեց վերև:

Պատանի արտիստը վերցրեց լայնեզր գլխարկը, երկայն մագերը գլխի մի շարժումով ետ գցեց ճակատից և նայեց վերև: Ի՞նչ հրաշալի աչքեր, բայց լուրջ ու խոհուն և թախծալի, ինչպես այն եղանակը, որ մի քիչ առաջ նվագում էր նա. ի՞նչ գրավիչ դեմք, բայց գունատ ու տխուր, ինչպես մարմարի մի անդրի. ի՞նչ բարձր ու հպարտ ճակատ, որի վրա փայլում էր ոչ երկրային մի վեհություն:

- Ի՞նչ է անունդ, - կանչեց Ջուլիետտան:

- Անտոնիո:

- Անտոնիո, նվագիր ինձ համար դարձյալ մի բան:

Ու նորից հնչեցին լարերն առաջվանից ավելի փաղաքուշ ու դյուրիչ, և Ջուլիետտան, պատուհանին գամված, չէր հագնում լսելուց, մինչև որ լարերն իրենց վերջին սիրակեզ հառաչանքն արձակեցին ու մարեցին:

Վարժություն 146: Կազմեցե՛ք նախադասություններ **ինչ-որ, ինչ որ** դերանուններով, բացատրեցե՛ք նրանց կիրառությունների տարբերությունները:

Վարժություն 147: Անձնական առաջին և երկրորդ դեմքի դերանուններով և **հետ, պես, համար, հանձինս, հանձին, ի դեմս, հանդեպ** կապերով կազմեցե՛ք նախադասություններ: Որոշեցե՛ք հոլովառությունը:

Վարժություն 148: Գրեցե՛ք **ես, դու, նա** անձնական դերանունների հոգնակի թիվը, կազմեցե՛ք մեկական նախադասություն և որոշեցե՛ք դրանց պաշտոնը նախադասության մեջ:

Վարժություն 149: Կազմեցե՛ք երկուական նախադասություն՝ օգտագործելով **այսպիսի, այդպիսի, այդպես, այսքան, այդքան, այնքան, այստեղ, այդտեղ, այնտեղ** դերանունները:

Վարժություն 150: Կազմեցե՛ք **իրար և միմյանց** փոխադարձ դերանուններով մեկական նախադասություններ:

Վարժություն 151: Շարունակեցե՛ք **ո՞վ և ի՞նչ** հարցերին պատասխանող բառերի շարքը և բացատրեցե՛ք այդ դերանունների իմաստները:

Ո՞վ - գիտնական, ֆիզիկոս, դերասան...

Ի՞նչ - գիտություն, ֆիզիկա, դեր...

Վարժություն 152: Ով, ինչ, որ հարցական-հարաբերական դերանուններով կազմեցե՛ք մեկական նախադասություն:

Վարժություն 153: Կազմեցե՛ք նախադասություններ՝ օգտագործելով **ամեն, ամեն մի, բոլոր, յուրաքանչյուր, յուրաքանչյուրը, ողջ, ամբողջ, համայն** որոշյալ դերանունները:

Վարժություն 154: Կազմեցե՛ք նախադասություններ՝ օգտագործելով **ինչ-որ, մեկը, մի քանի, մի քանիսը, ուրիշ, որոշ, որևէ, ինչ-ինչ, մեկն ու մեկը** անորոշ դերանունները:

Վարժություն 155: Ոչինչ, ոչ մի, ոչ ոք, ոչ մեկը ժխտական դերանունները օգտագործեցե՛ք նախադասությունների մեջ:

Վարժություն 156: Հարցական **/ի՞նչ, ինչպիսի՞, ինչքա՞ն, ինչպե՞ս, քանի՞/** դերանունները նախադասությունների մեջ գործածեցե՛ք բացականչական երանգով:

Իսկ գիտե՞ք, որ...

ԱՄՆ-ում ստեղծվել են այնպիսի ինքնահոսներ, որոնք լցվում են ջրով, բայց գրում են... թանաքով: Թանաքի պահամանը ներկող նյութից է, որ լուծվում է ջրի մեջ և գունավորում: Այդ ներկը բավականացնում է երկու տարի:

ԲԱՅ

Գարեջուրը հայտնագործություն է կատարում

Պատմում են, որ այսպես է եղել: Մի անգամ (դա պատահել է մեր դարասկզբին) գիմնագիտության մեկի ֆիզիկայի ուսուցիչ Լորանը, նստած իր աշխատասենյակում, շուտ-շուտ երեսը սրբում էր թաշկինակով: Շատ շոգ էր, տոթ. խմել էր ուզում և ցանկություն չունեի սկսել նավթի փորձերը, որ մտադրվել էր անցկացնել: Ուսուցիչը շարունակ նայում էր գարեջրի շշերին, որոնք բերել էր հետը: Նա բացեց շշերից մեկը և ձեռքը մեկնեց բաժակին, բայց փոշմանեց: Առջևում շատ ժամանակ կար, իսկ շշերն ընդամենը երկուսն էին: Ավելի լավ է հետո խմի:

Լորանը լուցկին վառեց, ծխախոտը կպցրեց և ցրված շարտեց... նավթով լցված դուլը: Դուլի մեջ ինչ-որ բան պայթեց, և վեր բարձրացավ ծխախառն կարմիր բոցը: Ուսուցիչն իրեն կորցրեց. նա լավ գիտեր, թե ինչ կարող է անել վառվող նավթը: Նա շատ անգամ էր վկա եղել նավթահորերի սարսափելի հրդեհների, որոնք համարյա ոչ մի անգամ չի հաջողվել հանգցնել: Մոլեգին, ալեկոծվող նավթը չէր նահանջում ո՛չ ջրի, ո՛չ ավազի առջև:

Լորանը տեղից վեր թռավ, արագ շուրջը նայեց. ձեռքի տակ համապատասխան ոչինչ չկար: Արագ-արագ, առանց մտածելու սեղանի վրայից վերցրեց բաց շիշը և թափահարելով /որպեսզի շուտ լինի/ սկսեց գարեջուրը թափել վառվող նավթի վրա: Եվ պատահեց անսպասելին: Կրակը բոցկլտաց մեկ - երկու անգամ, ամոթխածությամբ թաքնվեց դուլի մեջ և հանգավ: Ուսուցիչը թերահավատ նայեց դուլի մեջ: Կրակը կարծես չէր էլ եղել: Չէր երևում և նավթը: Դուլն ամբողջովին ծածկված էր գարեջրի թրթռուն փրփուրով: Հենց այդ փրփուրն էլ խեղդեց բոցը:

Մի քանի օր հետո ուսուցիչը հրշեջ մաս ներկայացավ: Այնտեղ նրա պնդմամբ հրդեհը գարեջրով մարելու փորձեր կատարեցին: Մինչ փոսի մեջ նավթ կլցնեին ու կվառեին, պնդակազմ հրշեջները բախում դես ու դեն էին գլորում գարեջրի տակառը, որպեսզի ավելի լավ փրփրի: Երբ նավթը ուժեղ բոցավառվեց, տակառը փոսի մոտ գլորեցին և խցանը հանեցին: Փրփուրի օձագալար շիթը սահեց ներքև ու սկսեց հոսել դեպի վառվող նավթը: Բոցը հնազադորեն սկսեց նահանջել պղպջակներից և դիմադրեց միայն ոչ մեծ սև կղզյակի վրա: Սակայն ահա փրփուրը հասավ և այնտեղ, ձգվեց, կարծես վկաց կղզյակը, դրա հետ էլ բոցի վերջին լեզուները:

Հրդեհը մի քանի վայրկյանում հանգավ:

Իհարկե, արտակարգ ոչինչ չէր պատահել: Վառվող նավթի, բենզինի, կերոսինի դեմ պայքարելիս դժվարությունն այն է, որ ջուրը, որով սովորաբար հանգցնում են կրակը, ծանր է վառվող հեղուկներից: Եվ ինչքան էլ ջուր լցնես, դրանք լողում են ջրի երեսին և շարունակում են այրվել: Ջրի հետ նավթը կամ կերոսինը ավելի արագ են տարբեր կողմեր գնում, հրդեհն ավելի ու ավելի մեծ տարածություն է գրավում:

Իսկ ավա՞զը: Ընդհանրապես նույն արդյունքն է ստացվում, ինչ որ ջրի հետ. ավազը ցած է իջնում, իսկ նավթը շարունակում է վառվել:

Երբ կերոսինը կամ նավթը քիչ է, ավելի լավ է կրակը հանգցնել վերմակով, գորգով. ծածկել կրակը և արգելել օդի մուտքը: Իսկ առանց օդի հրդեհը չի կարող շարունակվել: Գարեջրի փրփուրը վերմակի դեր կատարեց: Ծածկեց նավթը, թույլ չտվեց օդ թափանցի, և կրակը հանգավ:

Ավելի ուշ Լորանը ստեղծեց կրակմարիչը, որը նույն սկզբունքով էր գործում:

Վարժություն 157: «Գարեջուրը հայտնագործություն է կատարում» բնագրից դ՛ուրս գրեցեք 15 բայ և կազմեցե՛ք դրան դերբայական ձևերը:

Վարժություն 158: Համառոտ պատմեցե՛ք բնագիրը:

Վարժություն 159: Կազմեցե՛ք հետևյալ բայերի հոմանիշը և հականիշը:

Վաճառել, ազգայնացնել, փաստել, գովաբանել, ընծեռել, կենտրոնացնել, տեղեկացնել, բարելավել, լուծարվել, արժեզրկել, սատարել, նվազեցնել, սնանկանալ, ազդել, գոհացնել, իջնել, ցրել, առաքել, նպաստել, աճել, խրախուսել, ծագել, կուտակել, սպառել:

Օրինակ՝ վաճառել – ծախել - գնել

Վարժություն 160: Հետևյալ բայերով կազմեցե՛ք նախադասություններ:

Տեղեկացնել, հաղորդվել, հրաժարվել, սնանկանալ, զգուշանալ, կրել, զբաղվել, տեղեկանալ, սեփականացնել, պատրաստվել:

Վարժություն 161: Կազմեցե՛ք հետևյալ բայերի բազմապատկականի ձևերը:

Վազել, թռչել, դողալ, կապել, պոկել, տաշել, ծամել, ճաքել, պատռել, խաբել, ծախել, նստել, ծռել, քաշել, ցատկել, կտրել:

Վարժություն 162: Հետևյալ բայերին ավելացրե՛ք համապատասխան լրացումներ:

Պարտավորեցնել, բավարարել, դավանել, համարվել, կպչել, հսկել, հնազանդվել, բախվել, ենթարկել, հիշեցնել, սատարել, սիրահարվել, տեղեկացնել, ավանդել, աճել, ուսումնասիրել, ղեկավարել, խոչընդոտել, ազդվել, ծանոթանալ, պաշտպանվել, խրախուսել, բորբոքվել, զարմանալ, խթանել, ստեղծվել:

Վարժություն 163: Հետևյալ առածներում լրացրե՛ք բայական անդամները, որոշեցե՛ք դրանց ժամանակները և եղանակները:

Կարկուտը ... տեղն է ... :

Օձի ... լեզվի ... :

Ջուրը ... թրջվելուց ...:

Խոսք կա, որ մի փութ մեղրով ...:

Ամենալավ սովորությունը լեզուն ատամների հետև ... :

Ծածուկ բան չկա, որ ..., և գաղտնի բան ..., որ ի հայտ ... :

Յուրաքանչյուր ծառ իր պտղից ... :

Կաթի հետ ... հոգու հետ ... :

Ամառվա անձրևին, ձմեռվա արևին ...

Տուն ...՝ հիմքը խոր ... :

Հացահատիկն ... հողում, տաղանդը՝ ... :

Բարու համբավը հեռվից ... :

Իր աչքի գերանը ..., ուրիշի աչքի մազն ... :

Վարժություն 164: Պատրաստեցե՛ք հաղորդում հայտնի հայ մարզիկների, մարզական ակումբների մասին:

Վարժություն 165: Տեքստից դ՛րս գրեցեք ըղձական, պայմանական և հարկադրական եղանակներով գործածված բայերը:

Ճրագի առակը

Ոչ ոք ճրագ չի վառի և կարասի տակ չի թաքցնի կամ մահճի տակ չի դնի, այլ կղնի աշտանակի վրա, որպեսզի, ովքեր մտնեն, լույսը տեսնեն: Ծածուկ ոչինչ չկա, որ չհայտնվի, ոչ էլ գաղտնի բան, որ չիմացվի և ի հայտ չգա: Այսուհետև զգո՛ւյշ եղեք, թե ինչպես եք դուք լսում, որովհետև ով որ ունի, նրան կտրվի, իսկ ով որ չունի, և այն, ինչ որ նա կարծում է, թե ունի, կվերցվի նրանից:

«Այն ամենը ինչ կկամենաք, որ մարդիկ ձեզ անեն, այդպես էլ դուք արեք նրանց»:

/Մարկոս Է/

Քեզ ուրիշը թող գովի, ոչ թե քո բերանը:

Հիմարին իր հիմարության համեմատ պատասխան տո՛ւր, որպեսզի ինքզինքը իմաստուն չկարծի:

Վաղվա համար մի՛ պարծեցիր, որովհետև չգիտես, թե օրը ինչ կծնի:

/Առակաց/

Անօրինություն գործողներին մի՛ նախանձիր, որովհետև նրանք խոտի պես շուտով պիտի կտրվեն ու կանաչ խոտի պես պիտի չորանան:

/Սաղմոս 36/

... այն չափով, որով չափում եք, նույն չափով պիտի չափվի ձեզ համար:

/Դուկաս Զ/

Վարժություն 166: Բանաստեղծության մեջ կետերը լրացրե՛ք ըղձական եղանակով դրված բայերով:

ա/... ... խորքերն անտառի,
... մեռնող տերևների մեջ,
Գլուխս ... մամռած մի քարի,
Մի պահ ... աղաղակ ու վեճ:
Բույն ... սրտիս մեջ փնտրող հավքին,
Ննջած անտառի ականջը,
Շնչառությունը ... մեղմագին,
Տերևների տակ խոր քնած գարնան:
/Դառնալ, լսել, գնալ, մոլորվել, մխրճվել, մոռանալ, տալ/:

բ/ ... չոբան սարերում հեռու,
..., ... վրանիս մոտով,

Քնքուշ ... հանկարծ իրարու:
... աղբյուրն ու ետ ...,
Թեթև, որպես վիթ, ... ձորից,
Մի ջուր ... ինձ քո լի սափորից
Ու վրանիս մոտ /Վ.Տերյան/:

Վարժություն 167: Կազմեցե՛ք նախադասություններ, որոնցում բայերը դրված լինեն ըղձական, ենթադրական, հարկադրական, հրամայական եղանակներով:

Վարժություն 168: Տրված բայերին համատասխան՝ պատասխանեցե՛ք հետևյալ հարցերին:

Ո՞ւմ, ի՞նչ(ը):

Կտակել, դավանել, բավարարել, հսկել, ղեկավարել, խրախուսել, մասնակցել, նվազել, ծանոթանալ, դավաճանել, պատհել, սատարել, սիրահարվել, շնորհակալություն հայտնել:

Ումի՞ց, ինչի՞ց

Խուսափել, ներողություն խնդրել, տառապել, զարմանալ, շնորհակալ լինել:

Ումո՞վ, ինչո՞վ

Համակվել, տարվել, հետաքրքրվել, կերակրվել:

Վարժություն 169: Հետևյալ գոյականներին ավելացրե՛ք բայական լրացումներ, որոնք պատասխեն ինչպիսի՞ հարցին և կազմեցե՛ք նախադասություններ:

Օրինակ՝ ապրանք - արտահանվող:

Ապրանք, գին, ծախս, շուկա, գործոն, առաջարկ, գործարք, հարկում, բանավեճ, համակարգ, գնաճ, աշխատանք, արժանապատվություն:

Բայի անդեմ ձևեր

Բայի անդեմ ձևերը

ԱՆԿԱՆ ԴԵՐՔՆԵՐ

1. անորոշ – հաղթել, բարձրանալ
2. ենթակայական – հաղթող, բարձրացող
3. հարակատար – հաղթած, բարձրացած
4. համակատար – հաղթելիս, բարձրանալիս

ԿԱԽՅԱԼ ԴԵՐՔՆԵՐ

1. անկատար – հաղթում, բարձրանում
2. վաղակատար – հաղթել, բարձրացել
3. ապակատար – հաղթելու, բարձրանալու
4. ժխտական – (չեն)հաղթի, (չեն)բարձրանա

Վարժություն 170: Բայերի հետևյալ շարքերը լրացրե՛ք մարզական օրինակներով.

խոսել, գծել, բերել ...
հազալ, աղալ, հավատալ ...
հիանալ, լիանալ, միանալ ...
վախենալ, կամենալ.....
փախչել, կորչել, դիպչել ...

Վարժություն 171: Հետևյալ առած-ասացվածքներում գտե՛ք անորոշ դերբայները.

Լավ է կանգնած մեռնել, քան ծնկաչոք ապրել / հայկական /:
Մեռնելը հեշտ է, ապրելը՝ դժվար / հնդկական /:
Ամենալավ սովորությունը լեզուն ատամների հետևը պահելն է / արաբական/:
Ճշմարտության լույսը հանգցնել չես կարող / արաբական /:
Ապրելով խաղաղության մեջ՝ պատերազմի մասին մի՛ մոռացիր /ճապոնական/:

Վարժություն 172: Կազմեցե՛ք հետևյալ բայերի ենթակայական դերբայները և օգտագործեցե՛ք նախադասությունների մեջ տարբեր պաշտոններով:

Հնարել, հանդիսանալ, որոտալ, գոռալ, հաղորդել, հակազդել, հանգցնել, զգալ, լողալ, հնչել, հարստանալ, փայլել, սողալ, լողացնել, մեծացնել, մեռցնել, հիվանդանալ, առողջանալ:

Վարժություն 173: Հետևյալ առած-ասացվածքներում գտե՛ք հարակատար դերբայները և որոշեցե՛ք նրանց պաշտոնները.

Աչքի տեսածը հաստատ է, քան ականջի լսածը / հայկական /:
Դառնություն չճաշակած՝ քաղցրության արժեքը չես հասկանա / հայկական /:
Երբ հանդգնած չես, որ խոսքդ բանի տեղ կանցնի, լավ է չխոսես /հայկական/:
Ժողովուրդը քնած առյուծ է, որ արթնացավ, էլ չի քնի / հայկական /:
Կաթի հետ մտածը հոգու հետ դուրս կգա / հայկական /:
Ջուրը չտեսած՝ ոտքերդ մի հանիր / հնդկական /:

Վարժություն 174: Կազմեցե՛ք հետևյալ բայերի հարակատար դերբայները.

ծգել, հալվել, գտնվել, եռալ, ջանալ, գոլորշիանալ, ունենալ, գոլորշիացնել, կարծրանալ, առաջանալ, առաջացնել, միանալ, միացնել, ավելանալ, ավելացնել, շողալ, կապոտել, քննարկել, շիկանալ, շիկացնել, մեծանալ, եռացնել, պարզել, որոշել, վնասվել, մոլորվել, մոլորեցնել, գտնել, դիտարկել, տեսնել, իմանալ, մոռացվել:

Վարժություն 175: Կազմեցե՛ք արտահայտել,ավարտել, բարևել, ներարկել, պրպտել, պայքարել բայերի համակատար դերբայները, դրանք օգտագործեցե՛ք նախադասությունների մեջ:

Վարժություն 176: Քառյակից դո՛ւրս գրեցեք վաղակատար դերբայները, դրանցով կազմեցե՛ք նախադասություններ.

Քանի՛ ձեռքից եմ վառվել,
Վառվել ու հուր եմ դառել,
Հուր եմ դառել՝ լույս տվել,
Լույս տալով եմ սպառվել:

/ Հովհաննես Թումանյան /

Վարժություն 177: Դո՛ւրս գրեցեք բայերը, կազմեցե՛ք վաղակատար դերբայներ.

ՔԻՉ ԵՆՔ, ԲԱՅՑ ՀԱՅ ԵՆՔ

Մենք քիչ ենք, սակայն մեզ հայ են ասում:

Մենք մեզ ո՛չ ոքից չենք գերադասում:
Պարզապես մենք էլ պիտի ընդունենք,
Որ մե՛նք, միայն մե՛նք Արարատ ունենք,
Եվ որ այստեղ է՝ բարձրիկ Սևանում,
Երկինքը իր ճիշտ պատճենը հանում:
Պարզապես Դավիթն այստեղ է կռվել:
Պարզապես Նարեկն այստեղ է գրվել:
Պարզապես գիտենք ժայռից վանք կերտել,
Քարից շինել ձուկ, և թռչուն՝ կավից,
Ուսուցմա՛ն համար և աշակերտե՛լ
Գեղեցիկի՛ն,
Բարու՛ն,
Վսեմի՛ն,
Լավի՛ն...

Մենք քիչ ենք, սակայն մեզ հայ են ասում:

Մենք մեզ ոչ մեկից չենք գերադասում:
Պարզապես մեր բախտն ուրիշ է եղել,-
Պարզապես շատ ենք մենք արյուն հեղել.
Պարզապես մենք մեր դարավոր կյանքում,
Երբ եղել ենք շատ
Ու եղել կանգուն,
Դարձյա՛լ չենք ճնշել մեկ ուրիշ ազգի,
Ո՛չ ոք չի տուժել զարկից մեր բազկի:
Եթե գերել ենք՝
Լոկ մեր գրքերով.
Եթե տիրել ենք՝
Լոկ մեր ձիրքերով...
Պարզապես մահն էր մեզ սիրահարվել,
Իսկ մենք ինքնակամ նրան չենք տրվել:
Ու երբ ճարահատ մեր հողն ենք թողել՝

Ու՛ր էլ որ հասել, որտեղ էլ եղել,
Ջանացել ենք մենք ամենքի՛ համար.
Շինել ենք կամուրջ,
Կապել ենք կամար,
Ամե՛ն տեղ հերկել,
Հասցրել բերքեր,
Ամենքի՛ն տվել մի՛ տք, առա՛ ծ, երգե՛ր՝
Պաշտպանել նրանց հոգևոր ցրտից,-
Ամե՛ն տեղ թողել մեր աչքից՝ ցուանք,
Մեր հոգուց՝ մասունք,
Եվ նշխար՝ սրտից...

Մենք քիչ ենք, այո՛, բայց կոչվում ենք հայ-
Գիտենք դեռ չանցած վերքերից տնքալ,
Բայց նոր խնդությամբ ցնծալ ու հրճվել.
Գիտենք թշնամու կողը մխրճվել
Ու բարեկամին դառնալ աջակից.
Դուրս գալ մեզ արված բարության տակից՝
Մեկի փոխարեն տասն հատուցելով...
Հօգուտ արդարի և արեգակի
Գիտենք քվեարկել մեր կյանքով նաև...
Բայց թե կամենան մեզ բռնի վառել՝
Մենք գիտենք մխա՛լ- և կրա՛կ մարել.
Իսկ եթե պետք է խավարը ցրել՝
Գիտենք մոխրանալ որպես վառ կերոն.
Եվ գիտենք նաև մեզ կրքոտ սիրել,
Բայց ուրիշներին մի՛շտ էլ հարգելով...

Մենք մեզ ոչ մեկից չենք գերադասում,
Բայց մեզ էլ գիտենք-
Մեզ հա՛յ են ասում:
Եվ ինչու՞ պիտի չհպարտանանք...

Կա՛ նք: Պիտի լինե՛ք: Ու դեռ – շատանա՛նք:

/ Պարույր Սևակ /

Վարժություն 178: Կազմեցե՛ք հետևյալ բայերի ապակատար դերբայները և դրանցից 10-ն օգտագործեցե՛ք նախադասությունների մեջ:

Խորանալ, գալ, տաքացնել, հիշել, ելնել, դիպչել, հագնել, հիշեցնել, ցնծալ, ամրանալ, ավելացնել, խաղալ, հիշել, կրճատել, բերել, հասնել, մոռցալ, զարգացնել, հաղթել, դիպչել, ունենալ, ջարդոտել, ժպտալ, շրջապատել, մեծանալ, հարվածել, պարզել, հեռանալ, լսել, արտահայտվել:

Չայոց մայրաքաղաքը գրկաբաց է ընդունում իր զավակներին

Ծերունագարդ, բայց հավերժ երիտասարդ մայրաքաղաք Երևանն իր գոյության ընթացքում ականատես է եղել բազում իրադարձությունների: Այստեղ իրենց ունակություններն են դրսևորել նաև օլիմպիական, բարի կամքի խաղերի, աշխարհի և Եվրոպայի բազմաթիվ հաղթողներ, մրցանակակիրներ...

Մեր հինավուրց մայրաքաղաքը մի առանձին սիրով է երազել դառնալ Չայրենիքում և Սփյուռքում բնակվող հայ մարզիկների համատեղ մրցելույթների ասպարեզ: Այդ նվիրական երազանքը իրականացվեց.

1999 թվականի օգոստոսի 28-ին Չրազդան մարզադաշտում տրվեց Չամահայկական առաջին խաղերի մեկնարկը:

... Տոնականորեն զարդարված մայրաքաղաքը մի առանձին սիրով ու գրկաբաց ընդունեց Սփյուռքի իր երիտասարդ զավակներին՝ նրանց տեղավորելով հարմարավետ ու նորոգ հյուրանոցներում, իսկ մրցելույթները անցկացվեցին թարմ տեսք ստացած մարզական շինություններում ու հրապարակներում: Կանոնակարգված էր խաղերի մասնակիցների առօրյան: Մրցումների օրերին անխափան էին գործում բուժսպասարկման ծառայությունները, տրանսպորտը, փոստային, հեռախոսային, էլեկտրակապի միջոցները և այլն: Չարուստ էր էքսկուրսիոն և մշակութային ծրագիրը: Խաղերի ընթացքը պատշաճ ձևով լուսաբանելու համար հավատարմագրվել էին Չայաստանի և Սփյուռքի 190 լրագրողներ:

Մրցումների օրերին մրցասպարեզ ելան 1141 մարզիկներ, որոնք ներկայացնում էին աշխարհի 62 քաղաքներ:

Չաճելի է նկատել, որ խաղերի ծրագրով աթլետների մրցաշարն անցկացվեց հայոց հնագույն մայրաքաղաք Արտաշատում:

Խաղերի գլխավոր արդյունքը դարձավ Չայաստանի և Սփյուռքի մարզիկների միավորումն ու միաբանությունը, և նրանք բաժանվեցին 2001 թվականին Չամահայկական երկրորդ խաղերին վերստին Երևանում հանդիպելու բուռն ցանկությամբ:

/«Չամայկական առաջին խաղեր», Մ.Իսպիրյան/

Վարժություն 179: Չայկական հետևյալ առած-ասացվածքներում գտե՛ք ժխտական դերբայները, որոշեցե՛ք դրանց կազմությունը, բացատրեցե՛ք առածների այլաբանական նշանակությունը.

Ամեն անգամ գետը գերան չի բերի:

Ամեն փայտ շերեփ չի լինի, ամեն սար՝ Մասիս:

Աչքն ինչքան բարձրանա, հոնքից վերև չի բարձրանա:

Գայլից վախեցողը ոչխար չի պահի:

Խնձորը իր ծառից հեռու չի ընկնի:

Ծառի տակ պառկելով՝ բերանդ տանձ չի ընկնի:

Մի ծաղկով գարուն չի գա:

Ոտքով ընկածը կբարձրանա, լեզվով ընկածը չի բարձրանա:

Ջուրն ընկածը անձրևից չի վախենա:

Սարը սարին չի հանդիպի, մարդը մարդուն կհանդիպի:

Օձի կծածը կլավանա, լեզվի կծածը չի լավանա:

Օձն իր շապիկը կփոխի, բնավորությունը չի փոխի:

Վարժություն 180: Կազմեցե՛ք նվաճել, հաղթել, ավելանալ, ավելացնել, լողալ, պարտվել, հասնել բայերի ժխտական դերբայները և դրանք օգտագործեցե՛ք նախադասությունների մեջ:

Վարժություն 181: Գտե՛ք դերբայները, որոշեցե՛ք դրանց տեսակը և բացատրեցե՛ք կազմությունը:

Մոր ձեռքերը

Այս ձեռքերը՝ մո՛ր ձեռքերը,
Հինավուրց ու նոր ձեռքերը...

Ինչե՛ր ասես, որ չեն արել այս ձեռքերը...
Պսակվելիս ո՛նց են պարել այս ձեռքերը՝
Ինչ նազանքով:
Երազանքով:

Ինչե՛ր ասես, որ չեն արել այս ձեռքերը...
Լույսը մինչև լույս չեն մարել այս ձեռքերը,
Առաջնեկն է երբ որ ծնվել,
Նրա արդար կաթով սնվել:

Ինչե՛ր ասես, որ չեն արել այս ձեռքերը...
Ջրկանք կրել, հոգս են տարել այս ձեռքերը
Ծով լռությամբ,
Համբերությամբ:

Ինչե՛ր ասես, որ չեն արել այս ձեռքերը...
Երկինք պարզված սյուն են դառել այս ձեռքերը,
Որ չփլվի իր տան սյունը՝
Որդին կովից դառնա տունը:

Ինչե՛ր ասես, որ չեն արել այս ձեռքերը՝
Մինչև տատի ձեռք են դառել այս ձեռքերը,

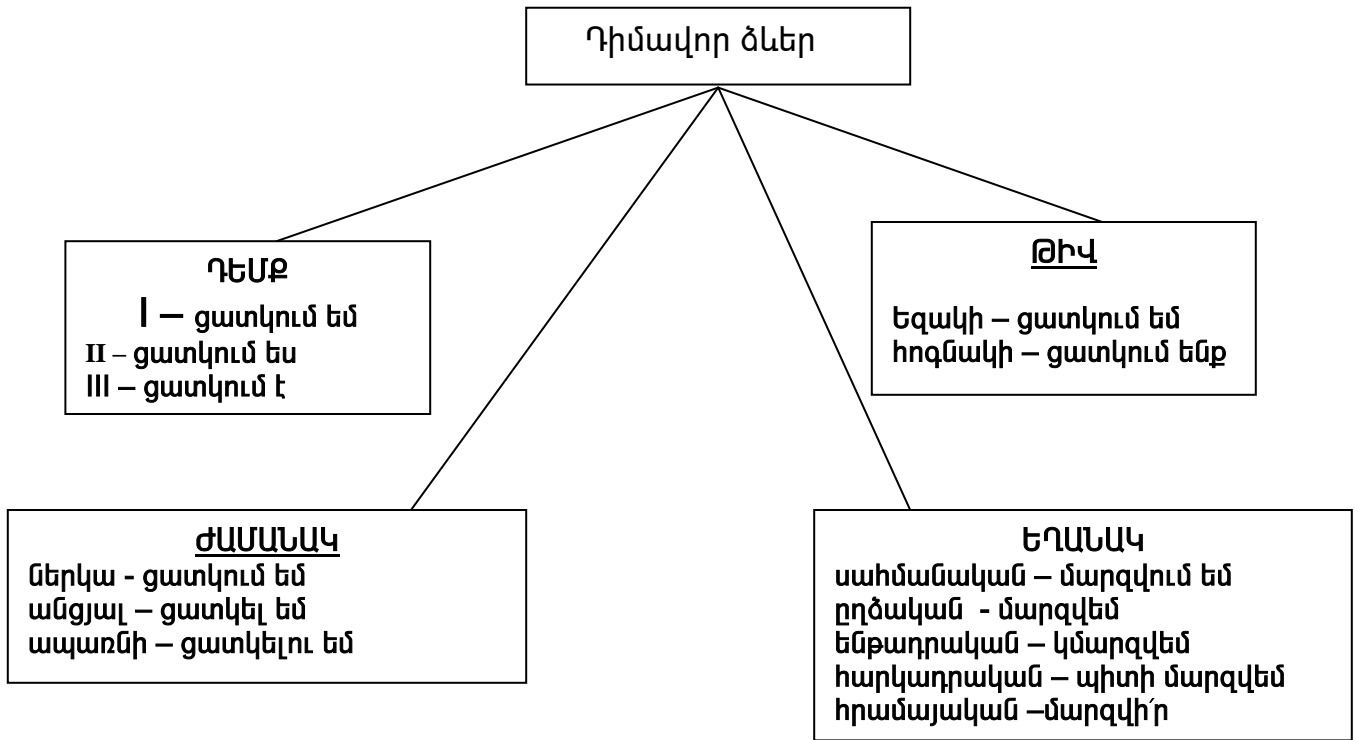
Այս ձեռքերը՝ ուժը հատած,
Բայց թռռան հետ նոր ուժ գտած...

Քարն են շրջել, սար են շարժել այս ձեռքերը...
Ինչե՛ր, ինչե՛ր, ինչե՛ր չարժեն այս ձեռքերը՝
Նուրբ ձեռքերը,
Սուրբ ձեռքերը:

... Եկեք այսօր մենք համբուրենք որդիաբար
Մեզ աշխարհում ծնած- սնած,
Մեզ աշխարհում շահած- պահած,
Մեզնից երբեք չկշտացած,
Փռչի սրբող, լվացք անող,
Անվերջ դատող, անվերջ բանող
Այս ձեռքերը,
Թող որ ճաքած ու կոշտացած,
Բայց մեզ համար մետաքսի պես
Խա՛ն ձեռքերը... / Պարույր Սևակ /

Վարժություն 182: Անգիր սովորեցե՛ք ուտանավորը: Գրեցե՛ք ստեղծագործական շարադրություն «Մայր իմ անուշ ու անզին» թեմայով:

Բայի դիմավոր ձևեր

Վարժություն 183: Գտե՛ք բայի դիմավոր ձևերը և որոշեցե՛ք դրանց դեմքն ու թիվը:

Հինգ ամիս էր ընդամենը՝ Օդեսայում էի, չորրորդ անգամ փոխեցի բնակարանս... Այս անգամ պիտի բնակվեի քաղաքի աղմկալի փողոցներից մեկում՝ հինգհարկանի մի տան երրորդ հարկում...

Հենց առաջին օրը ծանոթացա հարևաններիս հետ: Այդ ինձ համար նոր և բավական հետաքրքրական շրջան էր... Կենտրոնը կազմում էր տանտիրուհու դուստրը՝ շիկահեր, փղոսկրի պես փայլուն, մաքուր ատամներով և գեղեցիկ աչքերով Լուիզան: Նա երգում էր. ուներ գունեղ ու անուշ ձայն, պատրաստվում էր բեմին նվիրվելու: Գիտեր նվագել դաշնամուր, երաժշտության դասեր էր տալիս, փող ժողովում, որ գնա Իտալիա՝ ձայնը մշակելու:

Առաջին օրը անծանոթ շրջանում զգացի սովորական անհարմարություն, երկրորդ օրն ընտելացա, իսկ մի շաբաթ անցած՝ բավական բարեկամացա բոլորի հետ: Մենք ճաշում էինք միևնույն սենյակում, միաժամանակ՝ միևնույն սեղանի մոտ... Երեկոյան ծիծաղ, երգ, նվագ, պար ու սրախոսություններ խառնվում էին միմյանց և ջերմացնում տարբեր ազգերի ու դավանությունների պատկանող մարդկանց բարեկամական մթնոլորտը:

Մի օր ճաշից հետո Լուիզան նստեց դաշնամուրի մոտ և սկսեց նվագել ինչ-որ վալս: Չելլիին գրկեց Լուկրեցիա Կաֆարելլին ու սկսեց պարել: Բարձրացավ ընդհանուր ծիծաղ, որովհետև, իրավ որ, այդ մի գվարճալի զույգ էր...

Զվարճության այդ տաք միջոցին դռների մեջ նկարվեց ինձ համար մի անծանոթ կերպարանք: Ես դիտեցի նրան... Դա այն երջանիկ դեմքերից էր, որոնք հենց առաջին հայացքով մարդու սրտում շարժում են համակրության զգացում...

/ Ըստ Ալ. Շիրվանզադեի /

Վարժություն 184: Գտե՛ք բայերը, որոշեցե՛ք արտահայտած ժամանակը:

Դու անհոգ նայեցիր իմ վրա
Դու անցար քո խաղով
կանացի.
Ես քեզնից դառնացած
հեռացա,
Ես քեզնից հեռացա ու լացի...
/ Վ. Տերյան /

Թափառում եմք փողոցներում՝
Ես քո սիրով, դու՝ ուրիշի,
Այրվում ենք մենք
հրդեհներում՝
Ես քո սիրով, դու՝ ուրիշի:

Կարոտում ենք, խնդում,
տխրում
Ես քո խոսքով, դու՝ ուրիշի,
Սուզվում քաղցր երազներում՝
Ես քո տեսքով, դու՝ ուրիշի:

Էհ, ի՞նչ արած, բախտը խռով
Թող աշխարհում մեզ չհիշի,
Միայն ապրենք մենք սիրելով՝
Թեկուզ ես՝ քեզ, դու՝ ուրիշի...

/ Ս. Կապուտիկյան /

Վարժություն 185: Գտե՛ք բայերը, որոշեցե՛ք դրանց եղանակը, ժամանակը, դեմքը և թիվը:

Կարծում եմ՝ աշխարհում եղել է երկու քրիստոնյա. մեկը ինքը՝ Քրիստոսը՝ հրեա, մյուսը՝ մայրս՝ հայ:

Մայրս միմիայն մի գիրք էր կարդում՝ Ավետարանը, և հավատարիմ նրա պատվիրաններին՝ անտերունջ աղքատներին էր օգնում, հորիցս գաղտնի բարերարություններ անում՝ սատար լինելով դժբախտներին, անօթևան որբերին, սովալլուկ ու կեղեքված մարդկանց: Գիշեր-ցերեկ աղոթում էր՝ մագաղաթյա սրբապատկերները

սեղմելով լուսե երեսին, խոնարհվում Աստծո զորության առջև՝ մինչև ուղնուծուծը համակված հոգեկան անդորրությամբ:

Աղոթում էր հորս հոգու, երկվորյակ պանդուխտ եղբայրներիս, աշխարհի համար, և արցունքները գլորվում էին մարմարյա այտերով:

Անփարատելի թախիծն է ողողում էությունս, երբ հիշում եմ այն աղեկեզ արտասուքները, որ կաթկթել են մորս աչքերից իմ պատճառով, և չի դադարում մրմռացնող ողբն իմ որբացած հոգում:

Կոծում են մրկաբեր հողմերը, և ցուրտ է աշխարհը. ճամփորդ է մայրս, գնում է ծուլվելու արևին՝ տաք, ոսկեգօծ...

Ու արևի բորբ միջուկից, թվում է, լսում եմ նրա քաղցրահնչյուն ձայնի քնքուշ ելևէջները. « Մանուկ իմ, տուն՝ թախիծդ ինձ, ցնծա՛, գարուն իմ սրտի: Իմ եղնիկ թեթևասույր, սուրա՛ փրփրադեզ ալիքների վրայով: Ջերմագին է աշխարհը, իմ զավակ, իմ սեր...»:

Թևածում է տիեզերական ցնծությունը՝ սփռելով ոսկեվառ արևի՝ մորս մազերն հիշեցնող շողերը՝ բարկ, ոսկեշող:

Արևն ինքը մայր է՝ խարոյաշ, ոսկեվարս, հակինթյա սրինգով, ոսկեհնչյուն ելևէջներով:

Խավարչտին գիշերն անէանում է, տարրալուծվում, ողջ դալարն է սարսռում, և ըմպում են վարդերի բույրը՝ կենարար, արբեցնող, թանձր...

/ Ըստ Վ.Թորվենցի/

Մեսրոպ Մաշտոցի անունը կրող պողոտայի՝ բարձունքում ավարտվող սարահարթի լանջին խոյանում է յուրօրինակ մի շինություն՝ նման միջնադարյան բերդ-ամրոցներին:

Խոսքը, ինքնըստինքյան հասկանալի է, աշխարհում հայտնի մեր Մատենադարանի մասին է, ուր ամփոփված են հայոց ազնվագարնության վկայագրերը՝ խորախորհուրդ մագաղաթները, ծաղկած մատյանները՝ զարդանախշված որդան կարմրով, դեղձան պես-պես նրբերանգներով, նրբաճաշակ կենդանագրերով, ալեվետ ծաղկանկարներով:

Հայ նորօրյա ճարտարապետության կարկառուն վարպետներից մեկը՝ Մարկ Գրիգորյանն է նախագծել շենքը և ստեղծել անըստօրուտ կոթող՝ կորնթարդ կամարներով ու որմնախորշերով:

Խորհուրդ կա Մատենադարանի դիրքի ընտրության մեջ. այո՛, ազգային մեծությունների հետ առնչվելու համար մենք՝ սովորական մահկանացուներս, պիտի բարձրանանք հայացքներս հառած վեր՝ բերդանման տաճարի շքեղաշուք մուտքին:

Այնտեղ՝ բարձունքում, մեր անցյալն է՝ վիշտը, ցնծությունը, հաղթանակներն ու պարտությունները, իսկ ավելի ճիշտ՝ հայկական անմեռ ոգին:

Սհա հաղթահարեցիր վերելքը և հասար սանդղահարթակին, որտեղ աշակերտներով շրջապատված՝ բազմած է ազգային հանճարը՝ աստվածընտրյալ Մեսրոպ Մաշտոցը:

Շենքի ճակատային պատի որմնախորշերում քերթողահայր Մովսես Խորենացին, մանրանկարիչ Թորոս Ռոսլինը, փիլիսոփա Գրիգոր Տաթևացին, մաթեմաթիկոս Անանիա Շիրակացին, առակագիր և օրենսգետ Մխիթար Գոշը, աշխարհի անարդարությունների դեմ ըմբոստացած Ֆրիկը՝ միջնադարի մեծ գանգատավորը, ասես համրորեն բարբառում են մի մեծ խորհուրդ՝ « ճանաչել զիմաստութիւն և զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ »:

Մատենադարանի սրահներում, մոռացած աշխարհը, առօրեական հոգսերդ, անէանում ես՝ զգալով ազնվության, անբիծ, տաք զգացումների հորդունը երակներիդ մեջ:

/ Մամուլից /

Օժանդակ բայի խոնարհումը և ուղղագրությունը

Վարժություն 186: Գտե՛ք ստորոգյալները, որոշեցե՛ք նրանց տեսակը /պարզ, բաղադրյալ/, բացատրեցե՛ք օժանդակ բայերի ուղղագրությունը:

«Հարգելի հայրենակի՞ց, բարեկա՞մ, թե՞ եղբայր: Չգիտեմ՝ ինչպես դիմեմ Ձեզ...

Ո՞վ եմ ես և ի՞նչն է հուզում ինձ: Օ՛, քիչ է, եթե ասեմ, որ ամերիկացի հայուհի եմ, որը սիրում է Հայաստանը: Դա պանդխտության մեջ ապրող ամեն ճշմարիտ հայի և ամեն գիտակից հայուհու պարտքն է:

... Ես այն ժամանակ յոթ տարեկան էի: Բայց կարծես երեկ էր դա ...

Այն ժամանակ չէի հասկանում, թե ինչու եմ մեզ սպանում: Այնքան գիտեի, որ հայ քրիստոնյաներ ենք, և դրա համար էլ կարող եմ մեզ սպանել: Թուրքերի սրից ընկավ մեր ողջ նահապետական ընտանիքը, ամբողջ գյուղը ...

Գիշերները փոքրիկ գազանների նման դուրս էինք գալիս մեր թաքստոցներից և թափառում էինք գյուղերում ուտելիք որոնելու, անցնում էինք մեր հարազատների դիակների միջով ... Ու՛ր էին շարժվում այդ հալածական մարդիկ, մայր ու մանուկ, ծեր ու պատանի, մի ողջ տեղահան ժողովուրդ, ինչու՞ էին թողել իրենց դաշտերն ու պարտեզները, թողել էին ցորենով լի իրենց ամբարներն ու մեռնում էին քաղցից՝ օտար ճամփաների վրա... Կորցնելով եղբորս՝ ես զգացի ինձ ամբողջովին որբ ու անպաշտպան... Մի՞թե Դուք իմ եղբայրը չեք... Եթե նույնիսկ Դուք իմ եղբայրը չեք, եթե միևնույն մայրը չի ծնել մեզ, Դուք այնուամենայնիվ, իմ եղբայրն եք: Իմ եղբայրն իմ ճակատագրի համար չէր կարող ավելին անել, քան Դուք եք արել: Թող բնությունը Ձեզ երկար կյանք պարգևի, և թող ապրի մեր ժողովուրդը, մեր սիրելի Հայաստանը՝ բոլոր պանդխտ հայերիս հույսի անմար փարոսը...

Թո՛ւյլ տվե՛ք ստորագրել այսպես՝ Ձեր քույր՝ Անահիտ»:

Աղջկան իր կողքին նստեցնելով՝ գեներալը վերցրեց գրիչն ու սկսեց գրել.

«Թանկագին քույրս: Ձեր նամակը շատ հուզեց մեզ: Ես ծնվել եմ ոչ թե Թուրքահայաստանում, այլ Կովկասում և մինչև այսօր Անահիտ անունով քույր չունեի: Դուք կարող եք ինձ Ձեր հարազատ եղբայրը համարել: Մեզ մի մայր չի ծնել, բայց ծնել է մեզ մի ժողովուրդ և օժտել ընդհանուր զգացմունքներով: Այսօրվանից ես, ուրեմն, քույր ունեմ հեռավոր օվկիանոսից այն կողմ ... և պարտք ունեմ նրա առաջ:

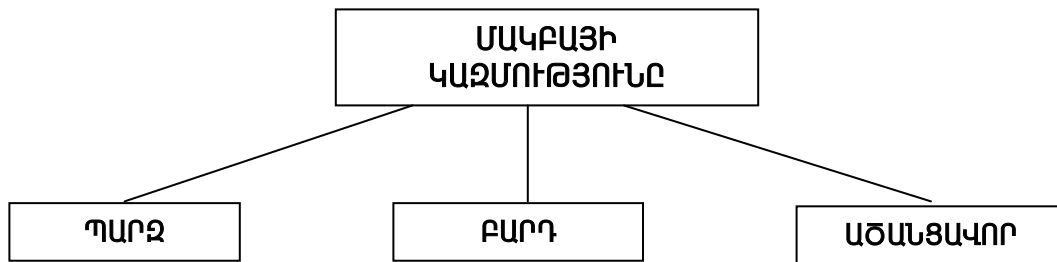
Ձեր եղբայր՝ Հովհաննես»:

/ Ըստ Հր. Քոչարի /

Իսկ գիտե՞ք, որ...

Ոչ ոք չի հիշում, թե ով և երբ է բերել Բուդդայի հսկայական քարե արձանը Թաիլանդի մայրաքաղաք Բանգկոկ: Այն տեղադրվել է Մենամ գետի ափին և ամեն օր նրա վեհության առջև խոնարհվել են հազարավոր հավատացյալների գլուխներ: Տասը տարի առաջ որոշվեց գետի այդ ափին կառուցել փայտամշակաման գործարան: Անհրաժեշտ էր արձանը շտապ տեղափոխել ուրիշ տեղ: Երբ արձանը հանվեց պատվանդանի վրայից, երևաց տարօրինակ փայլ: Որքան եղավ ականատեսների զարմանքը, երբ արձանի քարե երեսպատվածքը հանելուց հետո երևաց ոսկուց պատրաստված Բուդդայի արձանը: Մասնագետների կարծիքով արձանը 700 տարեկան է, կշռում է 5,5 տոննա, իսկ արժեքը կազմում է մոտ 45,5 միլիոն դոլար:

Մ Ա Կ Բ Ա Յ

Վարժություն 187: Որոշեցե՛ք, թե որ բառերին են լրացնում ընդգծված մակբայները և գործողության ինչ հատկանիշ են ցույց տալիս:

1.Մթնածորուն **այժմ** էլ թավուտ անտառներ կան, **ուր** ոչ ոք չի եղել: 2.Իսկ **երբ** քամին ցրում է ամպերը, ձորերում հալվում են ամպի ծվենները, պարսպի վրա երևում են մացառներ...և **կիսով չափ** հողի մեջ խրված պարիսպները: 3. **Ապա** բարձրանում է քարե արծիվը, կտուցը՝ կեռ թուր, մագիլները՝ սրածայր նիզակներ, փետուրները՝ որպես պողպատե զրահ: 4. Ե՛վ գյուղում, և՛ բերդի գլխին ժամանակը սահում է **դանդաղ**, տարիները նույն ծառի միանման տերևներն են: 5.Հնագետը **մի անգամ** էլ պտույտ արեց բերդի չորս կողմը... 6.Այս **անգամ** ամենից առաջ գնում էր երրորդ ձիավորը: 7.Կինը **հաճախ** բարձրացնում էր թեյամանի կափարիչը և նայում տաքացող ջրին: 8. **Հետո** ուրիշ օրեր եկան: 9. Կինը տեղից վեր կացավ, գլխի շորն **արագ** իջեցրեց ճակատին... 10.Սակայն բոլորն էլ իրենց դժվար մտքերի հետ էին, ձիերն էին համեմատում իրար, **ուշի ուշով** դիտում, որպեսզի որոշեն, թե ո՞րը **նորից** կվերադառնա այս ճանապարհով... 11.Մութ էր **արդեն**, երբ վերադարձավ տուն: 13. Ոմանք **գյուղեգյուղ** շրջում էին մի կտոր հացի հոգսով: 14.Խաղաղությունը պղտորվում էր, երբ հանկարծ մի հարց էր ընկնում **մեջտեղ**:

/ Ըստ Ա. Բակունցի /

Մակբայների կազմությունը և ուղղագրությունը

Վարժություն 188: Գտե՛ք մակբայները, որոշե՛ցեք դրանց կազմությունը և բացատրեցե՛ք ուղղագրությունը:

1.Օրեցօր ավելի ու ավելի բորբոքվում էր նրա սրտի մեջ կատաղի ատելությունը դեպի յուր գերիչը: 2.Այդ հարվածներին չդիմացավ մանուկ սիրտը, մինչև, վերջապես, նրան հիվանդության մահճի մեջ դրեց: 3.Նորից չեն սիրում, սիրում են կրկին: 4.Բանաստեղծներն են հասկացել դուլզն-ինչ և թոթովում են հնչյուններն անմահ: 5.Կռվում էին նրանք հերոսաբար: 6.Անունը կտարածվեր բերնեբերան: 7.Որ քիչ-քիչ վերցնեք, չ՞ի լինի: Այդպես շուտ կհոգնենք: 8.Դատարանը նրան լիովին արդարացրեց: 9.Նրա տխուր դեմքը սկսեց փոքր առ փոքր փայլել:

Վարժություն 189: Պարզ, բարդ և ածանցավոր մակբայներով կազմեցե՛ք նախադասություններ:

Վարժություն 190: Գտնե՛ք մակբայները, որոշեցե՛ք դրանց տեսակը, պաշտոնը, կազմությունը և ուղղագրությունը:

Սարն ի վեր

Դեպի վե՛ր, սարն ի վե՛ր... Անվերջ է ուղիս,
Հոգնեցան բազուկներս՝ այս կռվում անգոր,
Սպառեցավ և վերջին ուժն էլ ծնկներիս –
Դեպի վե՛ր, սարն ի վե՛ր, քաջասիրտ զինվոր:

Ավելի կարծրանան թող այս սև ժայռեր,
Ավելի թող սպառնա անդունդն ահավոր,
Դեռ շունչ կա բերանումս, շարժվում եմ ձեռքեր –
Դեպի վե՛ր, սարն ի վե՛ր, ո՛վ արի զինվոր:

Դեռ հեռու է կատարն անամպ ու հստակ,
Բայց եթե չհասնենք այնտեղ մենք այսօր,
Վաղն այնտեղ ենք անշուշտ, մե՛րն է հաղթանակ –
Դեպի վե՛ր, սարն ի վե՛ր, անվեհեր զինվոր:

/ 3. Հովհաննիսյան /

1. Ինչու՞ է կյանքը հաճախ այնպիսի չար խաղեր խաղում, որ մտածելիս մարդու սրտի մեջ արյունն է պաղում: 2. Չափազանց անհանգստացնում է ինձ այդ լուրը: 3. Շատ դարեր առաջ՝ հին Հայաստանում, Տորք - Անգեղ անվամբ մի մարդ էր կենում: 4. Ու հավիտյան էլ մնացին քնած, Դավին անտեղյակ, ցավին անտարբեր: 5. Աշխատանքից հետզհետե դուրս էին գալիս արհեստավորները: 6. Ճերմակ մեղմություն է փռում ձորերն ի վար... Այս առաջին ծյունի վարագույրը: 7. Քո կարոտը վաղուց ես երգել եմ: 8. Դու արդեն հեռացել ես, աշխարհում էլ չկաս դու, // Ու լռել է երգը քո արդեն հիմա: 9. Շուտով բոլորովին կմթնի, օջախի կրակը կհանգչի: 10. Կանգնել եմ պայծառ, ու շուրջս հիմա Կարմիր գալիքի թևերն եմ շաչում: 11. Նա գնում էր դանդաղ, քայլում՝ գլխահակ: 12. Իդձեր ունեն անհատնելի... Տանջանք, որ ինձ վեր է տանում...:

Վարժություն 191: Հետևյալ մակբայները տեղաբաշխեցե՛ք աղյուսակում և կազմեցե՛ք նախադասություններ:

Դեմ հանդիման, վերջ ի վերջո, հուր-հավիտյան, արագորեն, գիտակցաբար, դանդաղ, համարյա, մասամբ, վերջերս, արդեն, երկրից երկիր, առավել, ամբողջովին, ավելի, ուշի ուշով, կամաց-կամաց, շուրջը, երբեմն, բոլորովին, այսուհետև, նախօրոք, ապա, մեջտեղ, վերև, ներքև, ժամանակ առ ժամանակ, նախապես, հետզհետե, իսկույն, քիչ-քիչ, տեղից տեղ, մոտ, միասին, կենտ-կենտ, դարձյալ, կրկնակի, այլուր, վար, վերջապես, գործնականորեն, դեմ դիմաց, հեռու, նորից, ընդամենը, հազիվհազ:

ՄԱԿԲԱՅԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Տեղի մակբայ	Ժամանակի մակբայ	Չևի մակբայ	Չափ ու քանակի մակբայ
-------------	-----------------	------------	----------------------

Վարժություն 192: Հետևյալ մակբայներու ածանցներով կազմեցե՛ք մակբայներ՝ յուրաքանչյուրից 6 հատ: Կազմեցե՛ք նախադասություններ:

աբար, որեն, (ա)պես, ովին, ակի:

Վարժություն 193: Հետևյալ մակբայների հետ գործածեցե՛ք բայեր՝ կազմելով նախադասություններ:

Դեմառդեմ, ամենուր, երկրից երկիր, ընդմիջտ, նախապես, առհավետ, մշտապես, հավիտյան, արագորեն, հապճեպ, ազնվորեն, խորապես, խստիվ, արտաքուստ, բազմիցս, լիովին, վերստին, չափազանց:

Վարժություն 194: Տրված բայերի հետ գործածեցե՛ք մակբայներ՝

տեղի
դիտել, տեղափոխվել, ցրվել, լսվել, թռչկոտել, երևալ, հոսել,

Ժամանակի
մշակել, գիտակցել, ձեռնարկել, ավելանալ, մոռանալ, լռել, տխրել, նայել,
ձևի
կարդալ, կռվել, որոշել, զայրանալ, օժանդակել, ուրախանալ, մոտենալ, շոյել:

Իսկ գիտե՞ք, որ...

Օդային սպորտի շրջանակներից դուրս մի թռիչք գործեցին ամերիկյան պարաշյուտիստներ Ռոդ Պեկը և Բոբ Ալենը Հոլիվուդից (Կալիֆոռնիայի նահանգ):

Չորս կիլոմետր երկու հարյուր վաթսուներթ մետր բարձրության վրա Պեկը ինքնաթիռից թռավ առանց պարաշյուտի: Նրա ետևից դուրս նետվեց նրա ընկերը՝ ձեռքին բռնած Պեկի պարաշյուտը: Օդում մանևրելուց հետո նրանք մոտեցան միմյանց: Ալենը հանձնեց պարաշյուտը Պեկին, և երբ վերջինս հագավ այն, պայմանավորված ազդանշանով հեռացան իրարից: Դրանից հետո յուրաքանչյուրը բացեց իր պարաշյուտը և բարեհաջող ցած իջավ: Պարաշյուտը հանձնելու ու կապելու արարողությունն իրականացվեց իջնելիս՝ ավելի քան մեկ կիլոմետրի վրա:

Պեկը թղթակիցներին հայտարարեց, որ ընկերոջ հետ ջանասիրաբար ու մանրակրկիտ պատրաստվել էր այդ թռիչքին և մի քանի նախնական փորձեր կատարել:

- Այդպիսի թռիչքի հիմնական դժվարությունը,- ասաց Պեկը,- հաշվումների ճշտությունն է: Հարկավոր է, որ երկրորդ թռչողը իջնելիս առաջ չանցնի առաջին թռչողից: Այդ տարբերությունը վերացնելու համար Պեկն իր վրա ավազով լի մի պարկ էր ամրացրել:

Կապեր և կապական բառեր

Գիրք Ծաղկանց

/ հատված /

... Ձորուն սոսափեցին ուռիները, մտածեցին և կրկին սոսափեցին: Հետո պաղ գետի պես ձորավերևից հոսեց աշունը և գնաց ձորնիվայր: Սոսափին խառնվեց և մի ուրիշ սոսափ: Դա ջրաղացի մամռահոտ ջուրն էր: Բաց թողեց ջրաղացպան Հակոբը ջուրը:

Սով էր համայն երկրում:

Հակոբը ուռենու տակ խորհուրդ արեց իր երիտասարդ որդու հետ.

- Գնա՛, Հուսի՛կ, Դամասկոս: Աղորիքները կանգնեցին: Գնա՛, ցո՛րեն բեր՝ ցանենք, կենդանությունը չմարի:

Հուսիկի կապույտ աչքերը թախծալի ժպտացին: Նա կրկնեց.

- Կենդանություն:

Ու բերանբաց ժպիտով նայեց հորը:

- Ի՞նչ ես հիմար մտիկ տալիս: Խելքդ գլուխդ հավաքիր, երկիրը կործանվում է:

Հակոբը մտավ ջրաղաց, հանեց անկյունից մի ծաղկավոր խալաթ, հինգ մետաքս թաշկինակ և կաշվե մատներով շոշափեց ու քսակից հանեց երեսուն դահեկան:

- Տասը բահ են շինել – նրա գինն է: Խալաթը ծախելով ճանապարհը կկտրես, մի քիչ էլ կբանես, կբերես, գարնանը մի բան գցենք հողի բերանը: Կենդանությունը չմարի:

Հուսիկը նայում էր հոր աչքերին: Նա ինչ-որ խորը, սարսափելի բան է ասում:

Հուսիկը ճանապարհ ընկավ դեպի Դամասկոս:

Գնում է Հուսիկը՝ մի կապույտ, տրտմալի ժպիտ աչքերում: Հեռավոր կապույտը, հեռավոր հայրենիքի:

Հրաշեկ ճանապարհներ են կտրում երկիրը: Նրանք տանում են բուրալի հակեր՝ արմավի, ցորենի, սուրճի:

Գնում է Հուսիկը կարծես աշխարհի վրայով և մտածում է: Եվ յուրովի ժպտում է չարածճիորեն.

- Ի՞նչ էր ասում հայրը՝ «Կենդանությունը չմարի»: Ո՞վ, ի՞նչը կփրկի մարդուն: Հո՞ղը, կխլեն: Ամիրա՞ն իր զորքերով: Նրա դեմ կանգնած են սելջուկների, թաթարների իշխանները, հեղեղ հեղեղի միջով գալիս են լափում, ջնջում իրար: Գուցե հարստությունը, բայց տեսավ Հուսիկը, թե ինչպես մերկացան հարուստները, ոսկին գնաց, մնացին կմախքները: Ուրեմն ի՞նչը կպահի կենդանությունը, ո՞րն է վենը կենդանության:

- Վե՛նը, - ահա թե ինչ է որոնում Հուսիկի միտքը:

- Ա՛յ, թե մարդ թռչու՞ն դառնար, փախցներ իր հետ ոսկին, հա՛ցը, զգեստը, կյանքը:

- Բայց ի՞նչ օգուտ, անգղերն ու արծիվները երկնքում կբզկտեին մարդուն և կհափշտակեին նրա բոլոր ինչքը:

Ոսկեփոշի քաղաքը հուրհրատում էր արևի լույսով: Մի հախուռն բազմություն եռում է այնտեղ: Հուսիկի աչքերը շլացան: Ահա մի կրակոտ երիտասարդ՝ բրոնզե ձեռքերն օդի մեջ, ծռում է մի հրացայտ սուր: Պողպատը ցնցվում է ու շիտակվում օձի պես: Նրան շրջապատել են պղնձե երիտասարդները: Նրանք ծիծաղում են սաղաֆի ատամներով: Ուղտեր են չոքել չինարների շուրջը, նրանց կողքին ցաքուցրիվ հասկերն են ցորենի ու բյուր բարիքների:

Նստեց հոգնած՝ այդ հասկերի մոտ, մեջքը տվեց չինարու բնին: Արևը կիզում էր նրան, տոթը խեղդում: Նայում էր շուկան շրջանակած տներին, մարդկանց. բոլորը խանձված են բարկ արևից: Կապուտակ ջրերի կոհակներ վետվետեցին Հուսիկի աչքերում: Նա անգամ զգաց նրանց սառցի շիթերը իր պապակ շուրթերին: Քուն է գալիս աչքերին:

Նայում է մշուշոտ հայացքով: Երկա՞ր էր նայում, քնե՞լ էր և զարթնել, չէր հիշում. նայեց և ահա տեսավ իր դեմ մի խառնված բազմություն, որ ծիծաղելով իրար ձեռքից առնում և բարակ մատներով կոպիտ բացուխուսի էին անում մի գիրք: Հուսիկը վեր կացավ՝ գրավվելով ինչ-որ ծանոթ բանով: Ի՞նչ է դա: Այո՛, այդ գրքի տեսքը: Նա տեսել է դրանցից: Մոտեցավ: Անզգույշ, կոշտ եղունգները քերում էին գրքի կողերը: Մի ուրիշ ձեռք խլեց գիրքը, և ինքը սկսեց տնտղել նրա սևակաշի, արծաթ պատյանը: Հետո բացեց գիրքը և նայեց էջերին:

Գարուններ բացվեցին և մրգահաս աշուններ, երկինքներ սուտակ, բուրաս- տաններ, հրեղեն վարդեր, վագրեր ոսկեծույլ և ծաղիկներ՝ մանվածապատ, ջերմ, հափշտակված, հրճվալից: Հուսիկի աչքերում նկարվեցին իր լեռների, հովիտների մտերիմ գույները:

Ի՞նչ էր գրած այս գրքում, որ այդպես ջերմագին ծաղկազարդված էր: Գիրքը ծախում էին: Ծախողը մի արաբ զինվոր էր՝ բարեդեմ ու անհոգ: Նա ձեռք էր բերել այդ իրը արշավանքի ժամանակ և հիմարություն էր արել բերելու մինչև Դամասկոս... « Ինչի՞ն էր պետք »:

- Հը՞, ի՞նչ տամ,- բերանը ծիծաղով ծռում է մի ուրախ մարդ:

- Երեսուն դահեկան:

Գնորդը փռթկաց, և գիրքը թռավ, ընկավ գետին՝ փոշու մեջ: Մյուսները ոտներով խփեցին այս ու այն կողմ: Ձինվորը ծիծաղեց, գնաց ծուլորեն վերցրեց գիրքը և բռնեց ձեռին: Չվարձանում է, որ ինքը ծախում է, նրանք էլ չեն առնում:

Հուսիկը մոտ գնաց և գիրքը շոշափեց: Տաք էր արծաթը նրա մատների մեջ: Բացեց գիրքը: Նայեց նրան թեթև, հանդարտ: Աչքեր երևացին ծաղիկների միջից: Մի գարնանային իմաստություն, մի հարատև կենդանություն բուրեց նրա միջից: Գիրքը հանգիստ էր մի մարդու նման, որ գիտե կյանքի բոլոր օրենքները և կենդանության գաղտնիքը և չի վախենում մահից, սիրում է կյանքը և հավատով է ճակատագրի դեմ: Հուսիկը հեգելով կարդաց. «Ձի աշխատանք սուրբ են »:

Հուսիկը հիշեց, հիմա միայն հիշեց իր գինեսեր ու զվարթ Սարգիս ապուլապպին, որի մասին ասել էին, որ մի առույգ որմնադիր էր եղել: Երգում էր՝ «բանելիս», երգում՝ աղետների օրերին և երբեք չէր ծերանում: Մի անգամ գործից վերադառնալով՝ նա տեսել էր, որ իր տունը կողոպտել էին, բայց Սարգիս ապուլապպը քահ-քահ ծիծաղել էր.

- Չեռքս չեն գողացել:

Ամենանեղ օրերին նա միշտ ասելիս էր եղել. «Կաշխատենք - կապրենք»:

Այս էր ասել նաև նրա որդին և վերջին որդին՝ Հուսիկի հայրը: Եվ ասել էր հայրը, լսել էր սրա հայրը, և սա էլ լսել էր իր հորից, որ ամենամեծ բանն աշխարհում աշխատանքն է: «Աշխատանքը սուրբ է», - այսպես է գրված գրքում, ասելիս են եղել Հուսիկի պապերը՝ բոլորն աշխատավոր: Կրկին կարդաց.

- « Ձի աշխատանք սուրբ են » :

- Ուրեմն սա այն գի՞րքն է ...

Հուսիկի աչքերը վառվռում են, և միտքը կորչում հեռուն ...

Նա հանեց իր դրամները և տվեց զինվորին: Սա վերցրեց գիրքը, աշխույժ խոթեց Հուսիկի բուռը և ծիծաղելով գնաց: Ծիծաղեցին նրա հետևից մյուսները և զարմացած նայեցին Հուսիկին:

Սա երագում էր:

Մոտեցան ուրիշ օտար մարդիկ, նայեցին գրքին, Հուսիկին: Ու մինչ սա գիրքը դնում էր իր տոպրակը, մի ծանոթ ձայն սթափեցրեց նրան: Սողոմոնն էր, իր հայրենակիցը:

- Դու խելա՞ռ ես, թե՞ հիմար: Փողդ տվիր գրքի՞ն:

- Հա՛, - կոտրած ժպիտով, փոքր-ինչ հիմար՝ նայում է Հուսիկը Սողոմոնին:

- Ապա գարնանը ի՞նչ ես ցանելու:

- Հուսիկը զարմացած նայում է, և աչքերում առկայծում է թախծալի մի շող:

Շփոթվա՞ծ է, թե՞ կատակ արեց:

- Հիմա գնա տուն, անխելք:

Կգնա տուն և սովը նստած կլինի այնտեղ: Մոխրագույն մի անդունդ է ընկղմում գիրքը: Էլ ոչինչ չի երևում:

Ի՞նչ եղավ Հուսիկը, ինչպես վերապրեց սովը: Այսինքն՝ մահը:

Խե՛նթ, խե՛նթ Հուսիկ ...

Գրքի հիշատակարանում գրված է, թե ինչպես նա դրամը տվեց գրքի դիմաց ...

Երևի կարծելով, որ ցորենն անգամ կենդանություն չէ, որ անգամ նա չի փրկի իր կյանքը մահից:

* * *

Հիվանդ երեխայի բարձի տակից /ահռելիորեն ծանր շարժվել, բայց անցել են կրկին դարեր/ կյանքի հուսով նայում է նա այն գիրքը: Ի՞նչ գիրք է, ոչ ոք չգիտե անգրագետ հողագործի այս ընտանիքում: Նրան գտել են մի ավերակ տան մոխրանոցում: Ասում են՝ բժշկում է ամեն հիվանդություն: Երեխան հոգու հիվանդություն ունի...

* * *

Սև դարերի խորքից գալիս է մի գիրք: Խավարի միջին թափառող լույսի է նման՝ դողդողում է, բայց գալիս է. թե ինչ վտանգներ է անցնում, չի տեսնում նա: Ո՛չ ծմեռ, ո՛չ խավար: Ո՛չ կրակն է այրում նրան, ո՛չ շոգը խեղդում: Հրա՞շքն է պահում նրան, թե՞ պատահանունքը: Բայց սերունդները խնամում են նրան, թաքցնում, փրկում և ավանդում նրան հետնորդներին, ձեռքեձեռք անցկացնում դարերի փորձանքներից, անցկացնում հուր, սուր, ջուր:

Ժպտում է գիրքը: Միամի՞տ է նա, անհո՞գ է նա, խորամա՞նկ է նա և գիտե՞ իր գործը կարգադրել: Թե՞ իմաստուն է, հայտնի է իրեն իր ճանապարհի գիրքը:

Նման արևի լույսին, որ անհոգ խաղում է փրփրած ծովի կատաղի ալիքների վրա: Դեղնում են ալիքները, կապտում, փրփրալի ժայթքում, գոչում, բռնցքում արևի դեմ, բայց նա ժպտում է: Վտանգ չի իմանում նա, ատելություն չի դիպչում նրան, ալիք չի փշրում նրան:

Հազար ձեռքեր պահել, շոյել, շոշափել են այս ծաղիկները՝ կյանքի գեղեցկությունը, հազար – հազար աչքեր նայել են նրանց հետևից սիրով ու թախիծով: Մոխրացել են հազար ձեռքեր, տենչալի աչքեր, և մնացել է այս ջերմ գիրքը:

* * *

Բնաջնջվում է մի ողջ ժողովուրդ: Ոչ թե մի գիրք: Թմրանոթներն ասեղ վիճակում են, «նա կորած է» ... - ո՛չ, «նա փրկված է», « ... հրա՛շք է, թե փրկվի...»:

* * *

Մի կարմիր հողմ փոթորկալի թերթում է ոսկելույս թերթերը գրքի, որ ընկած մի մեծ ճանապարհի վրա՝ նայում էր նրան մտերմորեն: Նա փրկված է՝ իրեն միշտ փրկող ժողովրդի հետ:

Երկաթ գրադարաններում լռում են դարերը: Մի ալեհեր գլուխ հակված է պատմության անդունդը և խոր հովտում տեսնում է ծաղիկնե՛ր, ծաղիկնե՛ր, ծաղիկնե՛ր ...

Վարժություն 195: Պատմեցե՛ք տեքստը:

Վարժություն 196: « Գիրք ծաղկանց » բնագրից իրենց կապվող բառերի հետ դու՛րս գրեցեք կապեր, որոշեցե՛ք նրանց տեսակը և պաշտոնը նախադասության մեջ:

Վարժություն 197: Հետևյալ կապերով և կապական բառերով կազմեցե՛ք նախադասու-թյուններ՝ ընդգծելով կապը և կապվող բառը, որոշեցե՛ք վերջինիս հոլովը:

Հետո, չնայած, ինչպես, առաջ, մասին, պատճառով, մոտ, ներքև, տակ, հանդերձ:

Վարժություն 198: Հետևյալ կապերի հետ գործածեցե՛ք գոյականներ և կազմեցե՛ք նախադասություններ:

Համար, հանուն, չնայած, շնորհիվ, փոխանակ, համաձայն, հեռու, հանդերձ, պես առաջ, մասին, պատճառով, փոխարեն, հանձինս:

Վարժություն 199: Հետևյալ կապերը գործածեցե՛ք անձնական դերանունների հետ /1-ին և 2-րդ դեմքերի/ և կազմեցե՛ք նախադասություններ:

Մոտ, վրա, պես, չափ, համար, հետ, նման:

Վարժություն 200: Կազմեցե՛ք բառակապակցություններ՝ գործածելով փակագծերում դրված բառերը:

Դուք /նման/, ծնողներ /հանդերձ/, նրանք /գատ/, մենք /մոտ/, հանդես /հայրենիք/, հոգի /պես/, ձյուն /տակ/, առանց /քույր/, /մանկություն/ սկսած, ընդդեմ /գաղափար/, դու /չափ/:

Իսկ գիտե՞ք, որ...

Երկարակետության ռեկորդը ճապոնիայում պատկանում է ձկնորս Նականուրային: 1966թ. լրացավ նրա 114 տարին: Իրեն այցելած ժուռնալիստներին նա հայտարարեց. «Եթե ուզում եք երկար ապրել և միաժամանակ տեսնել այնքան լավ, ինչպես ես, խորհուրդ եմ տալիս սնվել ծովակաղամբով և հում ձկով: Իմ կյանքում ես երբեք ուրիշ ոչինչ չեմ կերել...»:

Շ ա դ կ ա պ

Վարժություն 201: Հետևյալ նախադասությունները ամբողջացրե՛ք՝ավելացնելով համապատասխան շաղկապները:

- Կեսգիշերից բավական անցել էր, ...
- Ուղևորները գիտեին, ...
- Բայց այդ էլ շուտով մոռացվում է, ...
- Մարդը հոգով չի թունավորվում, ...
- Գեղատեսիլ մի տեսարան բացվեց նրանց առջև, ...
- Մայրերը ծածկեցին երեսները, ...
- Նա փորձեց քնել, ...:

Վարժություն 202: Տրված շաղկապներով կազմեցե՞ք նախադասություններ:

Որ, հենց որ, որովհետև, որպեսզի, բայց, իսկ, սակայն:

Վարժություն 203: Ավարտեցե՞ք նախադասությունները:

- Ոչ թե , այլ, :
- Թեև , բայց :
- Չնայած , բայց :
- Որովհետև , ուստի :
- Քանի որ , ուստի :
- Թեև , այնուամենայնիվ :
- Եթե , ապա :
- Ոչ միայն , այլև :

Իսկ գիտե՞ք, որ...

Ալժիրում Սիդի Բեյ Աբաս փոքրիկ քաղաքի մոտ գտնվում է թանաքի մի լիճ: Այդ լճի ջուրն իր մեջ պարունակում է այնպիսի նյութեր, ինչպիսիք կան թանաքի հյուսի մեջ: Լճի ջրում ոչ մի կենդանի չկա: Ջուրը պիտանի է միայն գրելու համար:

Վերաբերականներ

Վարժություն 204: Գտե՞ք վերաբերականները և որոշեցե՞ք դրանց տեսակը

Մի՞թե վերջին պոետն եմ ես,
Վերջին երգիչն իմ երկրի.
Մա՞հն է արդյոք, թե նի՞նջը քեզ
Պատել, պայծա՞ն Նաիրի...

/ Վ. Տերյան /

Չէ՛, չի լռել մեծ Շոթայի
Երգի ձայնը կաթոգին...

/ Գովհ. Թումանյան /

Կարճես թե դարձել եմ ես տուն,
Բոլորն առաջվանն է կրկին.
Նորից դու հին տեղը նստում,
Շարժում ես իլիկը մեր հին...

/ Վ. Տերյան /

Վարժություն 205: Կազմեցե՛ք նախադասություններ՝ օգտագործելով հետևյալ վերաբերականները:

Անկասկած, իրոք, այո՛, ո՛չ, երևի, գուցե, թերևս, համարյա, բարեբախտաբար, ցավոք սրտի, նույնիսկ, անգամ, զոնե, միայն, միմիայն:

Վարժություն 206: Հետևյալ վերաբերականները խմբավորեցե՛ք ըստ տեսակների՝ հաստատական, երկբայական, սահմանափակման, զիջական, զգայական:

Այսուամենայնիվ, իմիջայլոց, անգամ, զոնե, լոկ, իրավ, թերևս, գուցե, անշուշտ, կարծես, ցավոք, բարեբախտաբար, երևի, արդարև, հիրավի, միգուցե:

Վարժություն 207: Կազմեցե՛ք նախադասություններ՝ գործածելով հետևյալ վերաբերականները:

Անկասկած, գուցե, թերևս, ցավոք սրտի, բարեբախտաբար, անգամ, ասես, իրոք:

Ձայնարկություն

Վարժություն 208: Ընդգծեցե՛ք ձայնարկությունները և կետադրեցե՛ք:

Դասընկերներով որոշեցինք երկու օր անցկացնել անտառում: Օ ինչ ուրախություն, մեր ծնողները չառարկեցին:

Երեկոյան շուտ մտա անկողին, որ կարողանամ վաղ արթնանալ: Դեռ երազ էի տեսնում, երբ հանկարծ լսեցի հեռախոսի զանգը՝ զընգ: Արմենն էր.

- Վահ այ տղա դեռ քնա՞ծ ես:

- Իա արդեն հավաքվել ե՞ք: Թուխ քնած եմ մնացել: Հիմա գալիս եմ:

Տասը բոպե հետո հասա ընկերներիս: Վրաններով, ուտելիքով բեռնավորված՝ ճանապարհ ընկանք:

Գյուղից նոր էինք դուրս եկել, երբ Աշոտը հանկարծ գոչեց.

- Վայ մոռացել ենք լուցկի վերցնել:

- Էհե՛տ ստիպված ենք հետ դառնալ,- դժգոհեց Արամը:

- Պահ, մի՞թե կարծում եք, թե ես էլ ձեզ պես մոռացկոտ եմ, ասաց - Արմենը, գրպանից հանեց լուցկին ու վառեց,- բաա:

Ուրախ-ուրախ մտանք անտառ, որը մեզ դիմավորեց իր անդուլ համերգով:

- Կաղ-կղա, կաղ-կղա, - լսվում էր ինչ-որ թռչունի միալար ձայնը:

Կըտ, կըտ, կըտ,- ծառի կեղևն էր փորում փայտփորիկը:

- Վաշ-վիշշ, վաշ-վիշշ, - աղմկում էր գետակը:

- Սըսս-սըսս, - կարծես բոլորին լռեցնում էին միմյանց քսվող տերևները:

- Հեյ,- բղավում էինք խմբով և լսում բազմապատկված արձագանքը՝ հեեյ:

Անտառում երկու հրաշալի օր անցկացնելուց հետո վերադարձանք տուն:

- Ա ի՛նչ լավ էր այնտեղ, - հաջորդ օրը ասում էինք միաբերան:

Վարժություն 209: Կազմեցե՛ք նախադասություններ, որոնցում ձայնարկություններն արտահայտեն ուրախություն, զարմանք, ավստասանք:

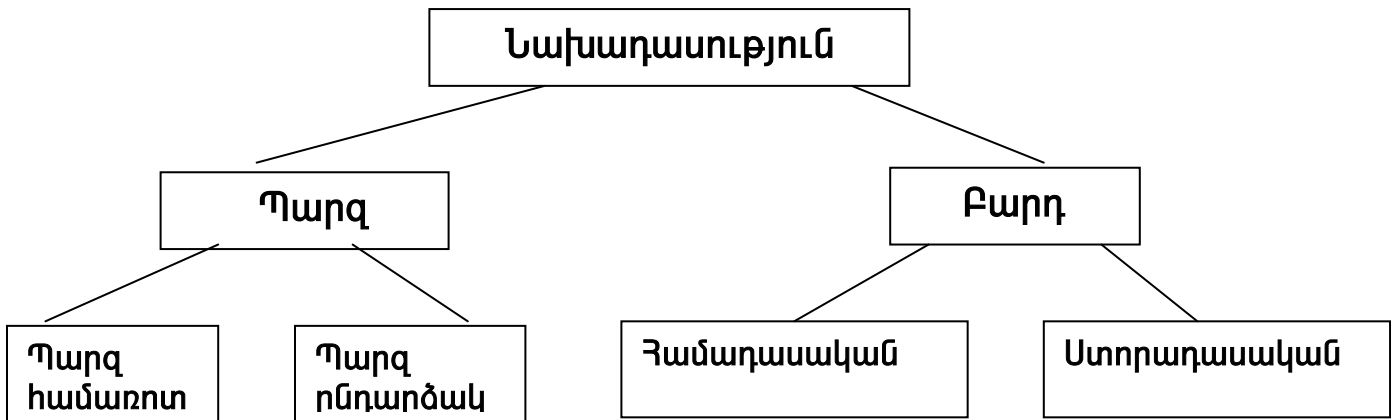
Իսկ գիտե՞ք, որ...

Ավստրիական Կլաբենֆուրտ քաղաքի փողոցներից մեկում զբոսնում էր կրկեսի ժաննա անունով մայր փիղը: Հանկարծ նա նկատեց մի մկնիկ և փախուստի դիմեց:

Հայտնի են նաև ուրիշ դեպքեր: Պատահել է, երբ փղերը վախեցել են և փախել են ծովային խոզ կամ ոզնի նկատելիս:

ՇԱՐԱՀՅՈՒՄՈՒԹՅՈՒՆ

Նախադասություն, տեսակները Նախադասության անդամներ

Վարժություն: 210 ա. Տեքստից դուրս գրեցե՛ք պարզ և բարդ նախադասությունները: Բ. Ընդգծեցե՛ք նախադասության գլխավոր և երկրորդական անդամները՝ ենթական, ստորոգյալը և լրացումները

Արան ուշքի եկավ: Փառահեղ մի վրանում էր գտնվում: Նրա մահճակալի մոտ՝ փոքրիկ աթոռակի վրա, տրտմաթավ դեմքով նստած էր Շամիրամը: Արան նայում էր նրան ու մտածում, որ նա թեև այժմ էլ գեղեցիկ է ու թովչական, բայց արդեն այն դիցակերպ չէ, որին ինքը հանդիպել էր տարիներ առաջ՝ Նավասարդյան օրերին: Նա Շամիրամի չքնաղ դեմքին նայում ու հիանում էր, ինչպես կհիանար հրաշակերտ մի արձանի նայելով: Շամիրամը զգում էր Արայի հայացքի սառնությունը, զգում նրա անտարբերությունն իր հանդեպ ու վրդովվում էր: Մի՞թե մարդ կարող էր այդքան համառ ու անկոտրում լինել, այդքան անզգա՝ գեղեցկության ու անկեղծ սիրո հանդեպ: Վերջապես Շամիրամի համբերությունը սպառվեց, ու նա, լռությունը խզելով, ասաց.

- Ինչու՞ չես խոսում, Արա՛, ինչու՞ քո ձայնին ինձ կարոտ ես թողնում:

Արան լուռ էր:

/ Ըստ Ա. Ղուկասյանի/

Վարժություն 211: Լրացրե՞ք ենթակաները:

- հայ նոր գրականության հիմնադիրն է:
- Հայաստանի Հանրապետության ամենաբարձր լեռն է:
- «Ես իմ անուշ Հայաստանի» բանաստեղծության հեղինակն է:
- տարվա ամենահաճելի եղանակն է ինձ համար:
- ինձ շատ է հուզում:
- զարգացնում է մարդուն:
- իմ հիմնական զբաղմունքն է:

Վարժություն 212: Լրացրե՞ք տրված նախադասություններում բաց թողնված պարզ ստորոգյալները:

- Հայաստանը անճանաչելիորեն:
- Սայաթ- Նովան երեք լեզուներով
- Մենք հանուն միավորման:
- Հասմիկը Հովհաննես Թումանյանի «Լոռեցի Սաքուն»:

Վարժություն 213: Կազմեցե՞ք նախադասություններ՝ տրված հարադրական բայերը գործածելով որպես ստորոգյալ:

Թույլ տուր, մայր մտնել, երես թեքել, հաշվի առնել, գլուխ տալ, իրար անցնել:

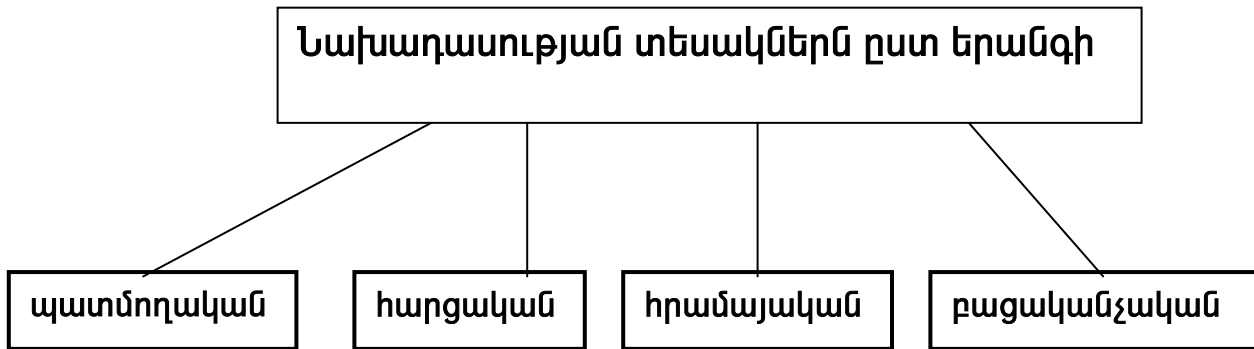
Վարժություն 214: Տեքստից առանձին սյունակներով դո՛ւրս գրեցեք պարզ և բաղադրյալ ստորոգյալներն իրենց ենթականերով: Ընդգծեցե՞ք ստորոգյալները: Ո՞ր խոսքի մասերով են արտահայտված ստորոգելիները:

Սառը, լուսնկա երեկո էր: Ծովը հանդարտ էր, մթնոլորտը՝ խոնավ. միայն եզերքի թեթև ալիքները, շփվելով ավազուտ ափերին, տարածում էին մեղմիկ շառաչյուն: Մերթ ընդ մերթ լսվում էին շոգեշարժ նավակների սուլոցները, որոնք, սուր նետերի պես օդը ճեղքելով, տարածվում էին հանդիպակաց լեռներում:

Իսկ գիտե՞ք, որ...

Ինչո՞ւ մենք ծոծրակով զգում ենք մարդու ներկայությունը կամ հայացքը: Այս հարցը երկար ժամանակ հանելուկ էր: Վերջին տարիներին գիտնականները գտել են դրա լուծումը: Ենթադրվում է, որ այդ գործում դեր ունի կոնանման գեղձը, որը գտնվում է ուղեղի ծոծրակային մասում: Կարծիք կա, որ կոնանման գեղձը երրորդ աչքի չաճած մնացորդն է: Գիտնականները գալիս են այն համոզման, որ այդ գեղձը հեռազգայնության օրգաններից մեկն է և գոյություն ունի մարդու և ողնաշարավոր կենդանիների մեջ:

Նախադասության տեսակներն ըստ երանգի

Վարժություն 215: Գեղարվեստական գրականությունից դ՛րս գրեցե՛ք պատմողական, հարցական, հրամայական և բացականչական նախադասություններ:

Վարժություն 216: Կարդացե՛ք բնագիրը և որոշեցե՛ք նախադասությունների տեսակներն ըստ երանգի:

Մի արևկեզ օր՝ հետմիջօրեին, մեղմօրոր, թափանցիկ մի քամի, բարձունքներից վար սահելով, փռվեց ծաղկափթիթ արմավենու՝ Նեղոսի պաղպաջուն ջրերով ողողված ոտքերի տակ:

- Իմ հրաշագեղ թագուհի,- մեղմորեն շնկշնկաց նա,- ես՝ աշխարհի ըմբոստ ոգիս, սիրում եմ քեզ: Երբ հորիզոններից հորիզոններ էի անցնում, տեսա քաղցրաբույր, չնաշխարհիկ պատկերդ, և սիրտս մարեց: Բաց գողտրիկ գոգդ և ընդունիր երկրպագուիդ:

- Դու ո՞վ ես, որ քեզ սիրեմ, ամբարի՛շտ քամի,- արհամարհանքով պատասխանեց արմավենին: - Մի՞թե նա չես, որ գիշեր-ցերեկ, առավոտից իրիկուն անընդհատ վայում է ամայի ուղիների վրա: Դու հեղինդուկ ես, աղքատ, ճրագներ ես հանգցնում և փոշոտում թավշյա խոտը զմրուխտ: Գնա՛, չքվի՛ր:

- Մի՛ վախենար, իմ դշխուհի՛, որովհետև երբ սիրում եմ, աշխարհի ամենահեզ, ամենաբարի ոգին եմ դառնում: Իմ օդեղեն քնքուշ թևերով դրախտի բուրմունքներն եմ ցանուցիր անում աշխարհից աշխարհ, սրտահույզ քնարի նուրբ լարերն եմ թրթռացնում, աղբյուրների ցուցլուն մարգարիտների մեջ լալիս ու քրքջում: Արժիվների սրաթռիչ թևերն եմ շարժում և առյուծների բաշերը հյուսում: Սիրի՛ր ինձ, և թող համբուրեմ սիրատարափ շրթունքներդ:

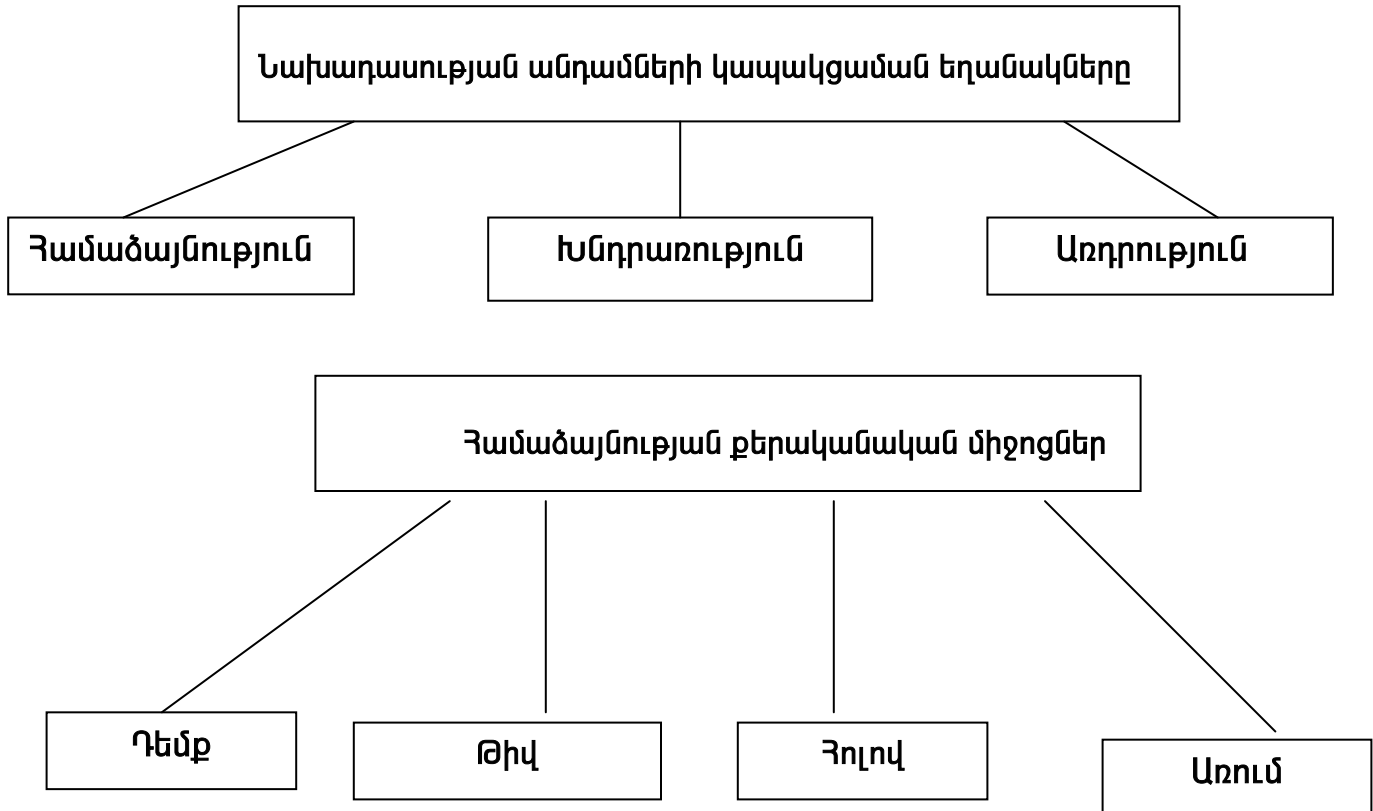
Արմավենին անդրդվելի էր:

Տեսնելով նրա ճյուղերի քամահրալից շարժումը՝ քամին՝ արդեն կատաղի և սանձակոտոր, պոկեց հողից արմավենուն և սեղմելով մրրկահույզ սրտին՝ տարավ հեռու՝ - հեռու՝ դեպի տոթակեզ անպատները, ուղղաբերձ լեռնաշղթաները, շառագույն հորիզոնները:

Իսկ գիտե՞ք, որ...

Շվեցարական ժամացույցի մի գործարան թողարկել է զարթեցուցիչի նոր տեսակ, որը երրորդ զանգից հետո քնկոտի երեսին ցայտում է հեղուկի շիթեր: Ջարթեցուցիչը կարելի է լիցքավորել նաև լիմոնադով, օժանելիքով կամ հասարակ ջրով:

Նախադասության անդամների կապակցման եղանակները

Վարժություն 217: Որոշեցե՛ք համաձայնությամբ կապված անդամները. բացատրեցե՛ք համաձայնությունը:

Սևանը՝ մեր լեռնային գեղեցկուհին, Հայաստանի Հանրապետության ամենամեծ լիճն է:

Նա բակում աճեցնում է իր սիրած ծաղիկները:

Դու Աշոտի՞ հետ գնացիր գրադարան:

Բոլորս մասնակցեցինք բարեգործական միջոցառմանը:

Խնդրառություն. կապակցման միջոցները (որոշակի հոլովով կամ կապով կազմված լրացում)

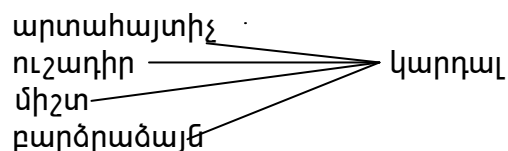
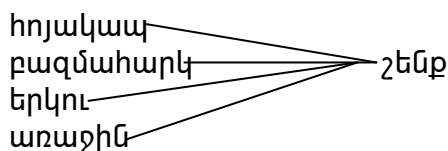
Վարժություն 218: Կազմեցե՛ք նախադասություններ՝ հետևյալ բայերը գործածելով որպես լրացյալ:

- Ծանոթանալ (ո՞ւմ, ինչի՞ն)
- հիանալ (ու՞մո՞վ)
- զարդարել (ո՞ւմ, ի՞նչը)
- ծանծրանալ (ու՞մի՞ց, ինչի՞ց)
- հաղթահարել (ի՞նչը)
- խրախուսել(ո՞ւմ, ի՞նչը)
- նվիրվել (ո՞ւմ, ինչի՞ն)
- հանդիպել(ո՞ւմ, ինչի՞ն)
- ստանալ(ի՞նչ)

Իսկ գիտե՞ք, որ...

Դուք իհարկե, լսել եք ֆրանսիական թագավոր Պիպին Կարճահասակի մասին: Նրա բարձրությունը մեկ մետր երեսունյոթ սմ էր: Սակայն դա չէր խանգարում, որ մարտերի ժամանակ նա գերազանց կերպով օգտվեր իր սրից: Պիպինի սրի երկարությունը մեկ մետր ութսուն սմ էր:

Առդրության և նրա քերականական միջոցների մասին

Վարժություն 219: Տրված առդրական կապակցությունները գործածեցե՛ք նախադասությունների մեջ:

Հաճելի տեսարան, գործել գիտակցորեն, սիրել մայրաքար, նախօրոք պատրաստվել, հնձած արտ:

Վարժություն 221: Որոշեցե՛ք համաձայնությամբ կապված անդամները. բացատրեցե՛ք համաձայնությունը:

Բարակ հովը մեղմիկ սվսվում էր խոզանների վրայով, ծղրիղները... ռիթմիկ ծղրտում էին, անտեսանելի հավքերը հնձած արտերի մեջ անուշ ճթճթում էին, իսկ ոչխարները մնչում էին անհուն բարությամբ:

Հովը բերում էր գյուղերից ու ճանապարհներից շների ընդհատվող հաչոցները...

Այս բոլոր ծայրերը ծուլվում էին մի անհատակ լռության մեջ, որը ինքնին մի
ներդաշնակություն էր... Եվ այս տարերային լռությունը երգ էր դարձել իմ հոգում:
Ես պառկել էի մեջքիս, գլուխս ձեռներիս վրա դրած, և նայում էի երկնքին:

/ Ըստ Ավ. Իսահակյանի/

Իսկ գիտե՞ք, որ...

Աշխարհի ամենամեծ պատկերասրահը Սանկտ Պետերբուրգի Էրմիտաժն է: Այդ
թանգարանի բոլոր 322 դահլիճները դիտելու համար, որոնցում կան մոտ 3 միլիոն
արվեստի ստեղծագործություններ, պետք է անցնել շուրջ 25 կիլոմետր ճանապարհ:

Նախադասության տրոհվող անդամների (բացահայտիչ, հետադաս որոշիչ, հատկացուցիչ) կետադրությունը

**Վարժություն 222: Կետադրեցե՞ք ինքնուրույն, ընդգծեցե՞ք բացահայտիչները և
բացատրեցե՞ք տեսակը:**

1. Ատոմը զգում էր, որ ինքը որպես զինվոր պիտի ենթարկվի հրամանատարին:
2. Վերևում բլուրների լանջերին շուրջանակի կանգնած էին հակառակորդ
բանակները, բարձր ժայռին՝ թագավորը Սավուղը, որ պատրաստվում էր դիտելու կռիվը:
3. Ուրախության աղաղակ բարձրացավ, երբ դրսում երևացին օրվա անձնագրի
հերոսները Չուպրովը Ռասուլը և Կարապետը:
4. Հյուրերի գալուց քիչ անց կեսօրին սկսվեց տոնախմբությունը:
5. Թվում է՝ մժույզը հպարտ էր, որ մեջքին կրում էր հայոց աշխարհի պարծանքին
Դավիթ Բեկին:
6. Իբրև կին նա ազնվական էր այս բառի խոր իմաստով, որպես իշխանուհի փառատենչ
ու մեծամիտ:

Վարժություն 223: Կետադրեցե՞ք տրոհվող որոշիչները:

1. Քաղաքի սակավամարդ նրբանցքներից մեկով քայլում էր մի երիտասարդ ուսերից
վար թափվող դարչնագույն զգեստով մուգ շականակագույն մույկերով:
2. Դեմ դիմաց կանգնած էր մի տղամարդ ծանոթ ժպիտով ժամանակի ճերմակ փոշուց
սպիտակած մազերով:
3. Մարզպետունու առջև կանգնած էր Սմբատ թագավորի հարազատ եղբայրը պարթև
հասակով գեղեցիկ դեմքով քաջալանջ և հաստաբազուկ:
4. Ահա բարձրանում է քարե արծիվը կտուցը կեռ թուր մագիլները սրածայր
փետուրները պողպատե զրահ:
5. Կրկին երևում են բարդիների կատարները բարձր օրորուն:
6. Որտե՞ղ էր տեսել նա նման մի դեմք բարձր սպիտակ ճակատով մանուշակագույն
աչքերով:

Վարժություն 224: Կետադրեցե՞ք տրոհվող հատկացուցիչները:

1. Բազմության հետաքրքրությունից վառվող աչքերուն երևաց զարմանքի արտահայտություն:

2. Հանկարծ լավեց հայոց զորքերի կայծակի որոտ հիշեցնող ձայնը, և Մարգալետունու գնդերը հորդառատ հեղեղի պես թափվեցին հագարացիների սարսափից գլուխները կորցրած զինվորների վրա:

3. Մի բան, որ սկզբից ևեթ զարմացրեց Շահյանին, դա Եվայի հասարակ չքից կարված ոչ պարահանդեսային հագուստն էր, որ նրան գրեթե աննկատելի էր դարձնում դահլիճում հավաքված օրհորդների աչք շլացնող միջավայրում:

4. Տարոնի միայն այդ հարթավայրին բնորոշ ջինջ առավոտներից մեկը:

5. Ցավում էր Փավստոս մատենագիրը, որ դժգոհ էր Պապի եկեղեցու դեմ գործած վարմունքներից:

6. Հուր ու բոց էր թափվում Վանի հրդեհից խուճապահար բնակիչների գլխին:

Վարժություն 225: Տրված բառերը գործածեցե՞ք փոքրիկ շարադրության մեջ որպես որոշիչներ:

Լուսաթաթախ, մեղմօրոր, խորհրդավոր, ադամանդափայլ, ծիրանավառ, սաղարթախիտ, լուրթ:

Վարժություն 226: Ընգծված բառերի մոտ գրեցե՞ք նրանց իմաստը պարզաբանող մեկից ավելի համադաս բացահայտիչներ: Նշանակեցե՞ք կետադրությունը և բացատրեցե՞ք:

Իմ սիրելի բանաստեղծների ... ստեղծագործությունները ինձ հոգեկան մեծ բավականություն են պատճառում:

Մեր դաշտերում աճում են տարբեր տեսակի ծաղիկներ... :

Իմ սիրած գրքերը... պահում են հատուկ խնամքով:

Ես պատրաստ եմ ամեն ինչ անել իմ ընկերների... համար:

Իսկ գիտե՞ք, որ...

Տարիներ առաջ Մոսկվայի դինամոյականները Ստոկհոլմում խաղում էին Շվեդիայի «Նորչեպինգ» լավագույն ֆուտբոլային թիմի հետ: Դաշտի տերերը, չդիմանալով արագությանը, խաղը տանուլ տվեցին մեկուկես հաշվով:

- Սովետական ֆուտբոլիստները ինչ-որ կախարդական հաբեր էին ընդունում,- հայտարարեցին շվեդացիները:

Պարզվեց, որ «կախարդական հաբերը» սովորական շաքարի կտորներ են եղել: մարզիկները գիտեն դրա հրաշագործ ուժը: Խիստ հոգնածության կամ քաղցի ժամանակ բավական է ուտել մի քանի կտոր շաքար, և ուժերը կվերականգնվեն:

Արշավների կամ մրցումների դուրս գալիս չմոռանաք ձեզ հետ շաքար վերցնել:

Դերբայական դարձված. կետադրությունը

Վարժություն 227: Կետադրեցե՞ք ինքնուրույն և որոշեցե՞ք դերբայների տեսակները:

1. Աննան գոհ իր արդուզարդից և հպարտ կեցվածք ընդունելով մտավ դահլիճ:
2. Հարավային մեղմ սյուքը շոյեց երտասարդի վառվող այտերը, և նա սթափվեց պղտորված աչքերը ուղղելով ինչ-որ անորոշ տարածության:
3. Հայ երգերի մեջ ամբարված դարավոր թախիծը ողբն ու մրմուռը կուտակվել էին Կոմիտասի տանջալիլուկ հոգում պոռթկալու իբրև նոր աղոթք նոր «Տե՛ր, ողորմյա»:
4. Մրրիկի ժամանակ մեջք մեջքի տված միմյանց զորավիզ լինելով նրանք պայքարում էին տարերքի դեմ աշխատելով ճյուղերով սատար լինել մեկմեկու:
5. Ի սկզբանե լինելով հեղհեղուկ ու ամբարիշտ Աստծո ստեղծած եակները մարդիկ չլսեցին նրան և խաբվելով օձից կերան կենաց ծառի արգելված պտուղը:
6. Հաղթելով առյուծին Սմբատ Բագրատունին անուշադիր ամբոխի գոռում-գոչյունին պայքարից ու լարումից հոգնած նստեց իր սպանած առյուծի դիակի վրա շունչ քաշելու և փոքր-ինչ հանգստանալու:

Վարժություն 227: Կետադրեցե՞ք, դերբայական դարձվածը դարձե՞ք նախադաս, միջադաս և վերջադաս:

Եվան ձանձրացած ... :

Ձանձրացած իր ...:

Վարժություն 228: Փոփոխեցե՞ք դերբայական դարձվածի շարադասությունը երկու ձևով:

1. Ջարմանալի բնությունը ստիպում է մարդուն տառապելով ապրել՝ ծածուկ պահելով ապրելու իմաստն ու նպատակը:
2. Բնավորությամբ անհանգիստ լինելով՝ Անդրանիկը չէր կարողանում որևէ գործի ամուր կաշել:
3. Մոլեգին ծովը, ջարդուփշուր անելով ալիքները, շարունակում էր ճակատամարտել:
4. Խոտի դեզի վրա պառկած՝ նա շարունակ երկնքին էր նայում:
5. Անցնելով հինավուրց կամրջի վրայով՝ մենք մոտեցանք վեհաշուք եկեղեցուն:
6. Լեռնաշխարհի վրա արևի վաղորդյան ճառագայթների ներքո մշուշն աստիճանաբար անեացավ՝ տարրալուծվելով օդեղեն բարձունքներում:

Վարժություն 229: Տրված դերբայներով կազմեցե՞ք դերբայական դարձվածներ և դրանք գործածեցե՞ք նախադասությունների մեջ:

Ունկնդրելու, դիտելով, մարզվելիս, հանգստանալու, հիացած, բացատրելիս, պարտվելով:

Իսկ գիտե՞ք, որ...

Աշխարհում ամենաթանկ կինոնկարը «Կլեոպատրան» է: Այդ ֆիլմի վրա ծախսվել է 42 միլիոն դոլար՝ ձգտելով հանդիսատեսներին շլացնել փղերի, ռազմիկների առատությամբ, թագավորական գեղեցկուհու հագուստների շքեղությամբ: Կլեոպատրայի դերը կատարում է Էլիզաբեթ Թեյլորը:

Բազմակի անդամներ, կոչական, կետադրությունը

Վարժություն 230: Կետադրեցե՞ք ինքնուրույն:

1. Երիտասարդը նայում էր անթաթ ազահ աչքերով և մարդկային ոչ մի ստվեր չէր տեսնում ոչ սյունազարդ ճեմեղիքում ոչ երկար սանդուղքի վրա, ու պալատը նրան թվում էր լքված ու անայի:
2. Շուշանիկը մերթ կարմրում էր մերթ գունատվում մերթ ուզում էր քայլերն արագացնել և շուտ տուն հասնել:
3. Բնությունը ոչինչ չէր խնայել այդ սիգապանծ մարդուն՝ ոչ հմայք ոչ ուժ ոչ տոկունություն ոչ կորով ոչ խելք:
4. Միայն խնդրում են ներքեք նրանց՝ իմ խեղճ իմ անբան հայրենակիցներին:
5. Երգեց խինդով ավյունով կրակով:
6. Կոմիտասը ցույց տվեց աշխարհին մեր ազգային երգը՝ մաքրված ինքնուրույն և անաղարտ:

Վարժություն 231: Ավարտեցե՞ք նախդասությունները:

- Ոչ թե, այլ ... :
Ոչ միայն, այլև ... :
Թեև, բայց :
Քանի որ, ուստի :
Եթե, ապա :
Որովհետև, ուստի :
Չնայած, բայց :
Թեև, այնուամենայնիվ :

Վարժություն 232: Կետադրեցե՞ք ինքնուրույն, ընդգծեցե՞ք կոչականները, բացատրեցե՞ք դրանց շարադասությունը:

1. Մարզպետունի իշխանը դարձավ Ամրամին
Լսի՛ր Ամրամ Մարզպետունի նախարարները միշտ հպարտ են եղել, բայց նրանց ժառանգը գերադասում է հայրենասիրությունը:
2. Լավ հայր սուրբ պատասխան թղթի մեջ դու ճառեցիր, թե այս հավատից մեզ չեն կարող խախտել ոչ մարդիկ ոչ հրեշտակներ:
3. Դու երբևանի՞ց գիտես ինձ ծերունի:
4. Հը՞ բարեկամս ասածներս կատարվեցին:
5. Մերուժան վերջ տուր քո շարագործություններին:

Վարժություն 233: Տրված բառերն ու կապակցությունները նախադասությունների մեջ տարբեր շարադասությամբ գործածեցե՞ք որպես կոչականներ և կետադրեցե՞ք:

Հայոց լեզու, հարազատ հայրենիք, գարուն, իմ սիրելի ընկեր, գիրք, մտերիմներ:

Վարժություն 234: Գրե՛ցե՛ք նամակ՝ գործածելով կոչական բառեր՝ առանց լրացումների և լրացումներով: Բացատրեցե՛ք կետադրությունը:

Վարժություն 235: Ընդգծեցե՛ք կոչականներն իրենց լրացումներով. բացատրեցե՛ք դրանց կետադրությունը և լրացումների շարադասությունը:

Դու պիտի ծաղկես, երկիր Չայաստան,
Քո ոգով, ոճով և բարձրագլուխ...

/Ավ. Իսահակյան/

Չե՛յ, պարոններ, ականջ արեք
Թափառական աշուղին,
Սիրո՛ւն տիկնայք, ջահե՛լ տղղերք.
Լա՛վ ուշ դըրեք իմ խաղին:

/Ղ. Թունանյան/

Իսկ գիտե՞ք, որ...

Մինչև 17-րդ դարի կեսերը Վենետիկում կախաղան էր սպասվում նրանց, ովքեր կփորձեին տարածել հայելի պատրաստելու գաղտնիքը: Հայելու արտադրությունը Վենետիկի մենաշնորհ էր:

Մեջբերվող ուղղակի խոսք. շարադասությունը, կետադրությունը

Վարժություն 236: Կարդացե՛ք համապատասխան հնչերանգով. որոշեցե՛ք մեջբերվող ուղղակի և անուղղակի խոսքերը. բացատրեցե՛ք դրանց կետադրությունը, շարադասությունը:

Ա. – Ի՞նչ պիտի անենք այժմ,- սրտատրոփ հարցրեց թագուհին:

- Ոչինչ, - անհոգ եղանակով պատասխանեց թագավորը,- եթե արաբացիք կփորձեն մոտենալ մեր կղզուն, մենք կջարդենք նրանց լաստերը և իրենց էլ ջրի հատակը կխորասուզենք:

- Բայց ի՞նչ ուժով. մենք այստեղ ընդամենը հարյուր զինվոր ունենք,- հարցրեց թագուհին երկյուղագին:

- Հարյուրն էլ միաբա՞ն,- հարեց թագավորը.- ով որ ազգի հացն է ուտում, ազգի համար էլ կարող է կռվել:

/Մուրացան/

Բ. Մնում էր ժամերով, գանգատվում էր, թե տանջվում է անքնությունից... Հարցնում էր, թե արտասահմանի հետ առհասարակ փոստային ազատ հաղորդակցություն կա՞, թե՞ ոչ: /Ն.- Դ./

Պահակին հարցրեց, թե ովքեր են եկվորները, ինչ են փնտրում բերդի ավերակներում: /Ա. Բ./

Հայրը հրամայեց, որ յուր ամենալավ վրաններից մեկը հատկացնեն Սամվելին և այնտեղ պատրաստեն նրա անկողինը: /Րաֆֆի/

Վարժություն 237: Որոշեցե՛ք հեղինակային խոսքը և մեջբերվող խոսքը: Կետադրեցե՛ք, բացատրեցե՛ք կետադրությունը:

Ա. Ղազար Փարպեցին ասել է խոհեն իմաստությամբ կարելի է հաղթել մեծ զորությամբ:

Մարդու ստեղծած հրաշալիքներից մեծագույնը գիրքը գրել է Մաքսիմ Գորկին իր մեջ մարմնավորում է աշխարհի կյանքի մասին բոլոր գիտելիքները:

Լեզուն կարելի է համեմատել անտառի իսկ ոճը առանձին ծառի հետ գրել է Շիրվանզադեն:

Բ. Աբաս թագավորն ինացավ որ ծերունի իշխանը օրըստօրե տկարանում է ուստի դիմեց նրա մոտ իմանալու համար թե ուր կկամենար որ մահվանից հետո յուր մարմինն ամփոփեին:

Իմ երդումն արգելում է ինձ թաղվել Գառնիում ասաց իշխանը թաղեցե՛ք իմ հայրենիքի որ անկյունում որ կկամենաք:

Կցանկանայի քո մարմինը տանել Բագարան և թաղել Բագրատունյաց պայազատների դամբարանում ասաց թագավորը:

Վարժություն 238: Ուղղակի խոսքը դարձրե՛ք անուղղակի:

1. Տեսնելով տնօրենին՝ քարտուղարը հարցրեց.

- Ինչու՞ եք մնում քաղաքում. չէ՞ որ այստեղ մնալով՝ Դուք վտանգի եք ենթարկվում:

2. - Այսօրվա Ձեր վարմունքն ու ձևերը միանգամայն ազնվականի են,- ասաց տանտերը Սուրենին,- և դրանք զարմացնում են ինձ ու իմ հյուրերին:

3. Նա ավելացրեց՝ ասելով.

- Ես միայն զգուշացնում եմ, սպարապետ, մնացածը որոշի՛ր դու ինքդ:

4. Դասից հետո կարդացի ղեկավարության հայտարարությունը, որտեղ գրված էր. «Ձեզ՝ ուսանողներիդ համար մենք ստեղծել ենք բոլոր հնարավոր պայմանները, որ դուք այստեղ որևէ դժվարություն չունենաք»:

5. «Դուրյանի տխրության շարժիչը նույն իր անձն է, իմս՝ ուրիշները,- գրում է Վարուժանը և ապա ավելացնում,- Դուրյանը ողբում է իր ժպտալ չկարողանալուց, ես ողբում եմ գութիցս և բարկությունիցս»:

Վարժություն 239: Անուղղակի խոսքը դարձրե՛ք ուղղակի:

1. Բագրատունին զորավարների հայտնեց, որ շտապեն օգնություն հասցնել իրեն, որովհետև ինքը որոշել է իր հեծելազորով հետապնդել փախչողներին:

2. Ծանր մտորումների մեջ էր իշխանը, թե ինքը ինչ անի, ում դիմի, որ իրեն հասկանան ու օգնեն:

3. Եկավ դերվիշը, արձանացավ Սֆինքսի առջև և ասաց, որ եկել է նրա մոտ, որպեսզի հարցում անի և իմանա, թե ինչ է երջանկությունը:

4. Գևորգ իշխանը ասաց տիրուհուն, որ նա իրենց թույլ տա ընդառաջ գնալ հարյուրապետին, և չսպասելով պատասխանի՝ վեր կացավ գահավորակից:

5. Մի առիթով Պարույր Սևակը գրել է, որ ինքը «Վերնագիրը վերջուն» -ը համարում է իր բոլոր գրածների մեջ հազվագյուտներից մեկը:

Վարժություն 240: Տեքստից որոշեցե՛ք նախադասություններն ըստ կառուցվածքի, պատմեցե՛ք բնագիրը:

Մեղրը կենցաղում և սպորտսմենների օրաբաժնում

1955թ. հոկտեմբերի մի ամսագրի համարներից մեկում Լլոյդ Փոսիվալի հոդվածում շատ լավ լուսաբանված է գյուղաբնակների կողմից մեղրի ռացիոնալ օգտագործման հարցը: Ես կուզենայի մեջբերել այդ հոդվածից, քանի որ ներկայումս դպրոցներում և քոլեջներում շատ մեծ ուշադրություն է հատկացվում սպորտին:

Սպորտային խմբերի մարզիչները մշտապես փնտրում են նոր միջոցներ, որոնք կօգնեին և՛ փորձված սպորտսմեններին, և՛ նորեկներին՝ պահպանելու և էլ ավելի զարգացնելու իրենց օրգանիզմի ուժերը, տոկունությունն ու եռանդը:

1951թ.-ից սպորտային քոլեջներում սիստեմատիկ անց էին կացվում սպորտսմեններին սննդի մեջ մեղրի նշանակությունը որոշող էքսպերիմենտներ: Սովորության և լավ տարածվածության պատճառով մենք ևս օգտագործում էինք այն որպես առողջ սնունդ: Օրգանիզմը ակտիվացնող, ինտենսիվ մարզումներից հետո ուժերի վերականգնումը խթանող, ֆիզիկական մեծ ծանրաբեռնվածության դեպքում օրգանիզմը ակտիվ վիճակում պահելուն նպաստող սննդամթերքների հետազոտման ընթացքում առաջացավ կենդանի հետաքրքրություն՝ հայտնաբերելու այնպիսի սննդարար կերակուրներ և ըմպելիքներ, որոնք կարելի կլիներ առավելագույնս օգտագործել վերը նշված նպատակներով:

Մթերքների՝ մեր կողմից անցկացված փորձառման արդյունքների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ

1) մեղրը ըստ հնարավոր օբյեկտիվ գնահատանքի, գերազանց էներգետիկ սննդամթերք է՝ անհրաժեշտ ֆիզիկական մեծ ծանրաբեռնվածությունից առաջ լիցքավորելու, առավելագույն ակտիվության դեպքում օրգանիզմի լարվածությունը պահպանելու և ծայրահեղ լարվածությունից հետո էներգիայի արագ վերականգնման համար:

2) Շնորհիվ իր բարձր կալորիականության՝ մեղրը նույնիսկ փոքր չափերով կարող է էներգիայի աղբյուր համարվել:

3) Այն սիրված է սպորտսմենների կողմից իր համային որակի պատճառով:

4) Յուրաքանչյուր սպորտսմեն կարող է օգտագործել միջին հաշվով ավելի մեծ քանակությամբ մեղր, քան փորձարկմանը ենթարկված ուրիշ էներգետիկ սննդամթերք կամ ըմպելիք:

Որպես հետևանք վերը ասվածին՝ մենք առաջարկում ենք մեղրը՝ որպես լիցքավորող միջոց ֆիզիկական մեծ ծանրաբեռնվածությունից առաջ, որպես կերակրատեսակ օրգանիզմի առավելագույն ակտիվության շրջանում, երբ օրգանիզմը ֆիզիկական մեծ ծանրաբեռնվածություն կրելուց հետո հյուծված է ամենօրյա օգտագործման համար, առանձնապես նախաճաշի ժամանակ բարելավելու օրգանիզմի առօրյա էներգետիկ պահանջները:

Սպորտսմենի տոկունության քննությունը ցույց տվեց, որ առավելագույն արդյունք ապահովում է 2 ճաշի գդալ մեղրի ընդունումը մրցումներից կես ժամ առաջ: Մրցումների ժամանակ մեղրով լրացուցիչ կերակրելու դեպքում սպորտսմենների մոտ գրանցվում են ավելի բարձր ցուցանիշներ: Կատարված հետազոտությունները ցույց տվեցին, որ մեղրը օգտագործելու դեպքում ուսանողները ավելի լավ են յուրացնում ուսումնական նյութը, որովհետև մեղրը նպաստում է պարապունքների ժամանակ ծախսված էներգիայի վերականգնմանը:

4 տարվա ընթացքում Իսկ սպորտային քոլեջներում մարզիկների վրա մեղրի ազդեցության մասսայական փորձարկման հետևանքով արված եզրակացությունների համաձայն՝ մեղրը իրենից ներկայացնում է ֆիզիկական մեծ ծանրաբեռնվածություն, հետո ուժերի վերականգնմանը նպաստող գերազանց էներգետիկ սննդամթերք: Մեղրը կարելի է վստահորեն առաջարկել նրանց, ովքեր զբաղվում են սպորտով և բոլոր նրանց, ովքեր ցանկանում են լինել ակտիվ և աշխատունակ ամբողջ օրվա ընթացքում:

Ի՞նչ գիտեք, որ...

Հունարեն «գիմնոս» բառը նշանակում է մերկ, մերկացած: Հին Հունաստանում ատլետները օլիմպիական խաղերում հանդես էին գալիս մերկ վիճակում: Այն հատուկ դպրոցները, որտեղ երիտասարդ հելենները պարապում էին մարմնամարզություն, կոչվում էին գիմնասիաներ: Այդ պատճառով էլ հետագայում ֆիզիկական վարժությունները սկսեցին կոչել գիմնաստիկական:

Գործնական գրություններ

Դիմումի նմուշ

Ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտի ծանրամարտի, բռնցկամարտի և սուսերամարտի ամբիոնի վարիչ պրոֆեսոր Գ.Ն. Ազիզյանին

Նույն ինստիտուտի մարզչամանկավարժական ֆակուլտետի 1-ին կուրսի 4-րդ խմբի ուսանող Տրդատ Կիրակոսյանից

Դիմում

Բացակայությունների պատճառով առաջին կիսամյակում զրկվել եմ կրթաթոշակից: 2-րդ կիսամյակում չունեմ ոչ մի բացակայություն: Խնդրում եմ վերականգնել կրթաթոշակս: Խոստանում եմ չբացակայել և բարձրացնել առաջադիմությունս:

Դիմող՝ /ստորագրություն/ Տ. Կիրակոսյան

06.05.05

Լիազորագրի նմուշ

Լիազորագիր

Ես՝ մարզչամանկավարժական ֆակուլտետի փրկարարական գործ բաժնի, 2-րդ կուրսի ավագ Հակոբ Պետրոսի Հովհաննիսյանս, լիազորում եմ նույն կուրսի ուսանող Գրիգոր Դավթյանին՝ ինստիտուտի գանձ- արկղից ստանալու մայիս ամսվա կրթաթոշակը:

/ստորագրություն/ Հ. Հովհաննիսյան

05.06.05

*Ստորագրությունը պետք՝ է հաստատվի դեկանատի կամ կագրերի բաժնի կողմից:

Ստացականի նմուշ

Ստացական

Ես՝ Գուրգեն Ավետիքի Հարությունյանս (անձնագրի տվյալները՝ ԱԲ 05716681), Ֆիզիկական կուլտուրայի ինստիտուտի գրադարանի վարիչ Ն. Հակոբյանից ստացա 30/երեսուն/ օրինակ Ռուսաց լեզվի ձեռնարկ:

/ստորագրություն/ Գ. Հարությունյան

05.06.05.

Երաշխավորագրի նմուշ

Երաշխավորագիր

Արմեն Մանուկյանը սովորում է Ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտում: Ուսումնառության տարիների ընթացքում ցուցաբերել է օրինակելի վարք և լավ առաջադիմություն:

Նկատի ունենլով Արմեն Մանուկյանի ընդունակությունները և կայուն, հաստատական բնավորությունը և այն հանգամանքը, որ նա տիրապետում է մի քանի սպորտաձևի, ամբիոնը երաշխավորում է նրան աշխատելու Երևանի թիվ 291 դպրոցում որպես ֆիզկուլտուրայի ուսուցիչ:

Ամբիոնի վարիչ /ստորագրություն/ Գ. Հակոբյան

05.06.05.

Բնութագրի նմուշ

Բնութագիր

Մուշեղ Աշոտի Մելիքյանը /ծնված 1987թ. Երևանում՝ ծառայողի ընտանիքում/ 2004թ. ընդունվել է Ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտի կիրառական մարզաձևերի ամբիոնի փրկարարական գործ բաժինը:

Ուսումնառության տարիների ընթացքում իրեն դրսևորել է որպես օրինակելի ուսանող: Նա աշխատասեր և պրպտող է, չի բավարարվում իմացածով և ձգտում է հարստացնել գիտելիքները: Ընկերասիրության, ճշտակատարության, աշխատասիրության և մարդկային անբասիր խառնվածքի շնորհիվ Մուշեղ Մելիքյանը վայելում է համակուրսեցիների, դասխոսների հարգանքը և համակրանքը:

Ամբիոնի վարիչ՝ /ստորագրություն/ Գ. Հակոբյան
Ուսխորհրդի նախագահ՝ /ստորագրություն/ Գ. Հովհաննիսյան

- - - - -

Ինքնակենսագրության օրինակ

Ինքնակենսագրություն

Ես՝ Ռուբեն Արտակի Օհանյանս, ծնվել եմ 1979թ. Երևանում՝ մտավորականի ընտանիքում: Հայրս՝ Արտակ Օհանյանը աշխատում է ՀՀ ազգային ակադեմիայի գրականության ինստիտուտում որպես ավագ գիտաշխատող: Մայրս՝ Ծովինար Օհանյանը ուսուցչուհի է Երևանի թիվ 19 միջնակարգ դպրոցում: Քույրս և եղբայրս դպրոցականներ են:

1986թ. ընդունվել և 1996թ. ավերտել եմ մայրաքաղաքի թիվ 71 միջնակարգ դպրոցը: Ուսումնառության տարիներին սովորել եմ բավարար առաջադիմությամբ, հատուկ հետաքրքրություն եմ ցուցաբերել հումանիտար առարկաների և ֆիզիկական կուլտուրայի նկատմամբ: Ձուգահեռ պարապել եմ Օլիմպիական հերթափոխի ֆուտբոլի մարզադպրոցում: Մասնակցել եմ Ֆրանսիայում կայացած պատանիների սպարտակիադային 1992թ., որտեղ թիմը գրավել է 2-րդ տեղը:

Սիրում եմ իմ մասնագիտությունը:

/ստորագրություն/ Ռ. Օհանյան

05.06.05.

Դիմումի նմուշ

Ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտի ռեկտոր, պրոֆեսոր պարոն Վ.Բ. Առաքելյանին մարզաառողջարարական ֆակուլտետի 1-ին կուրսի 4-րդ խմբի ուսանող Կարեն Սարգսի Մինասյանից

Դիմում

2005 թվականի փետրվարին Եվրոպայում կայացած մրցաշարում գրավել եմ առաջին տեղը և պարգևատրվել արտասահման մեկնելու տասնօրյա ուղեգրով: Խնդրում եմ մեկնումս թույլատրել և բացակայությունս համարել հարգելի:

Դիմող՝ստորագրություն/ Կ.Մինասյան

05.06.05.

Կարդացեք մեծերի նամակները

Չարլի Չապլինի նամակը դստերը (կրճատումներով)

Դստրի՛կս,

Հիմա գիշեր է: Ծննդյան գիշեր: Իմ փոքրիկ ամրոցի բոլոր անգեմ պահապանները քնել են: Քնած են և եղբայրդ ու քույրդ: Նույնիսկ մայրդ արդեն քնել է: Ես քիչ մնաց արթնացնելի այդ նիրհող թռչնակներին, մինչև կհասնեի իմ այս աղոտ լուսավորված սենյակը:

Ինչքան հեռու են քեզանից, բայց թող կուրանան աչքերս, թե քո պատկերը թեկուզ մի ակնթաթ հեռանում է աչքիս առաջից: Նա այնտեղ է՝ իմ սեղանին, այստեղ՝ իմ սրտի մեջ: Այդտեղ՝ հեքիաթային Փարիզում, դու պարում ես փառահեղ թատրոնի բեմահարթակի վրա... Գեղեցկուհի՛ եղիր և պարի՛ր, աստղ եղիր ու փայլի՛ր, բայց եթե հանդիսատեսի ցնծությունն ու շնորհակալության խոսքերն արբեցնեն քեզ, եթե գլուխդ պտույտ գա քեզ ընծայված ծաղիկների բույրից, ապա քաշվի՛ր մի անկյուն և կարդա՛ իմ նամակը, ունկնդիր եղիր հորդ ձայնին:

Գիտե՞ս, թե քանի գիշեր են անցկացնել քո մահճակալի մոտ, երբ դու փոքր էիր, քեզ հեքիաթներ էի պատմում և՛ քնած գեղեցկուհու, և՛ մշտաբուն վիշապի մասին... Ես տեսնում էի քո ապագան, քո այսօրը, ես տեսնում էի բեմահարթակի վրա խաղացող մի աղջկա, երկնքում ճախրող մի փերու:

... Պարի՛ր:... Այդ պարերն ու ծափահարությունների որոտը քեզ երկինք կհանեն: Բարձրացի՛ր: Բարձրացի՛ր այնտեղ, աղջիկս, բայց և՛ վերադարձի՛ր երկիր. դու պետք է տեսնես՝ ինչպես են ապրում մարդիկ, ինչպես են ապրում այն ծայրամասերի փողոցի պարուհիները. նրանք պարում են ցրտից ու սովից դողալով: Ես այնպիսին եմ եղել, ինչպիսին նրանք են, Ջերալդինա:... Ես շատ հեքիաթներ եմ պատմել քեզ այն երկար գիշերներին, բայց ինը՝ իմ հեքիաթը, չեն պատմել: Իսկ դա նույնպես հետաքրքիր է: Հեքիաթ՝ քաղցած ծաղրածուի մասին, որ ապրում ու երգում էր Լոնդոնի աղքատ թաղամասերում, իսկ ապա... ողորմածություն հայցում...

Ահա նա՛ իմ հեքիաթը: Ես գիտեմ՝ ինչ բան է սովը, ինչ է անօթևան լինելը: Դեռ ավելին, ես ճաշակել եմ ստորացնող մորմոքը այն թափառական ծաղրածուի, որի կրծքի տակ փոթորկում էր հպարտության մի ամբողջ օվկիանոս, և այդ հպարտությունը մեռցնում էին նետած դրամները...

Ավելի լավ է խոսենք քո մասին:

Քո անվանը, Ջերալդինա, հետևում է ինը՝ Չապլին: Այդ անունով ես ավելի քան քառասուն տարի ծիծաղեցրել եմ մարդկանց: Բայց ես ավելի լաց եմ եղել, քան նրանք ծիծաղել են: Ջերալդինա, այն աշխարհում, որ ապրում ես դու, միայն պարերն ու երաժշտությունը չէ, որ գոյություն ունեն... Կեսգիշերին, երբ դու դուրս ես գալիս մեծ դահլիճից, կարող ես մոռանալ քո հարուստ երկրպագուներին, բայց մի՛ մոռանա այն տաքուս վարորդին, որը քեզ տուն է տանում, հարցրու՛ նրա կնոջ մասին... Եվ եթե նրանք փող չունեն երեխայի համար շապիկներ գնելու, փող դիր նրա ձեռքը: Ես կարգադրել եմ, որպեսզի բանկում վճարեն քո այդօրինակ ծախսերը: ... Ժամանակ առ ժամանակ օգտվի՛ր մետրոյից կամ շրջի՛ր ավտոբուսով և ավելի հաճախ քայլի՛ր, դիտի՛ր քաղաքը: Ջննի՛ր մարդկանց, նայի՛ր այրիներին և որբերին և գոնե օրը մեկ անգամ ասա՛ ինքդ քեզ. «Ես այնպիսին եմ, ինչպիսին նրանք»: Այո՛, դու հենց այնպիսին ես, ինչպիսին նրանք են, դստրի՛կս: Եվ նույնիսկ ավելի պակաս: Արվեստը, նախքան սովորաբար կոտրում է նրա

նութերը: Եվ եթե գա այն պահը, երբ դու քեզ վեր զգաս հասարակությունից, անմիջապես թող բեմը: Նստի՛ր առաջին իսկ պատահած տաքսին և գնա՛ Փարիզի արվարձանները:

Դրանք ինձ շատ լավ ծանոթ են: Դու այնտեղ կտեսնես շատ պարուհիների, այնպիսիների, ինչպիսիսի դու ես, նույնիսկ ավելի գեղեցիկների, ավելի նազելիների, ավելի հպարտների, քան դու ես: Քո թատրոնի լուսարձակների կուրացուցիչ լույսերն այնտեղ չկան: Նրանց լուսարձակը լուսինն է:

Նայի՛ր, ուշադիր նայի՛ր: Չի՞ թվում քեզ արդյոք, որ նրանք քեզանից լավ են ապրում: Խոստովանի՛ր, աղջի՛կս: Միշտ էլ կգտվի մեկը, որ քեզնից լավ կպարի՝ և քեզնից լավ կխաղա: Եվ հիշի՛ր, Չարլիի ընտանիքում չի եղել այնքան անտաշ մեկը, որ հայիոյեր կառապանին կամ ծաղրեր Սենայի ափին նստած աղքատին:

... Այս նամակի հետ քեզ ուղարկում եմ չլրացված դրամական չեկ, որպեսզի դու կարողանաս ծախսել այնքան, որքան ցանկանում ես: Բայց երբ ծախսես երկու ֆրանկ, մի՛ մոռանա հիշեցնել քեզ, որ երրորդը քոնը չէ և պետք է պատկանի այն անծանոթին, որն ունի դրա կարիքը: Իսկ դու կգտնես այդպիսի մեկին: Ես խոսում եմ փողի մասին, որովհետև գիտեմ նրա դիվային ուժը: Գիտես ես շատ ժամանակ եմ անցկացրել կրկեսում և միշտ երկյուղ եմ զգացել լարախաղացների համար: Բայց պետք է քեզ, աղջի՛կս, ասեմ մի ճշմարտություն. մարդիկ գետնի վրա ավելի անհաստատ են, քան լարախաղացները՝ երեքում լարի վրա: Գուցե կարող է պատահել՝ այս գիշեր քեզ կուրացնի մի թանկագին ադամանդի փայլը. հենց դա էլ կլինի քո անհուսալի պարանը, և քո անկումն անխուսափելի է:

... Ուզում եմ հավատալ, որ ծննդյան այս գիշերը հրաշալիքների գիշեր է: Ես կցանկանայի, որ հրաշք կատարվեր, որ դու իսկապես հասկանայիր այն բոլորը, ինչ ցանկացա ասել քեզ:

... Ես հրեշտակ չեմ եղել, բայց որքան կարողացել եմ, ձգտել եմ մարդ լինել:

Փորձիր և դու՛:

Համբուրում եմ քեզ:

Չարլի

Ժորժ Սանդի նամակը Ալֆրեդ դը Մյուսեին

(կրճատումներով)

12 մայիսի 1834թ.

Ո՛չ, սիրելի՛ս, այս վերջին նամակը մի՛ համարիր վերջին ձեռքսեղմումը քեզ սիրող կնոջ. դա քո քրոջ ողջագուրանքն է: Այդ զգացումը այնքան մաքուր է, այնքան գեղեցիկ, այնքան քնքուշ, որ երբևէ չէի ուզեցնա կորցնել: Թող հիշողություններն իմ մասին երբեք չխամրեցնեն քո ուրախությունը: Սիրված ու երջանիկ եղիր: Սրտիդ գաղտնարանում պահիր իմ սերը, տխուր օրերն հիշի՛ր, որ մխիթարվես:

Մնաս բարով, չեմ ուզում լքել քեզ ու չեմ ուզում նորից քեզ հետ լինել: Ոչինչ, ոչինչ չեմ ուզում: Հիմա ծնկաչոք եմ, բոլորովին ջարդված. թող այլևս ինձ ոչինչ չասեն: Ուզում եմ գրկել հողն ու արտասվել: Չեմ սիրում քեզ այլևս ու սիրում եմ հավերժ: Այլևս քեզ չեմ սիրում, բայց և առանց քեզ չեմ կարող: Թվում է, թե միայն երկնային ամպրոպը կամոքի ինձ՝ ոչնչացնելով...

Մնաս բարով, մեկնիր կամ մնա՛, միայն թե մի՛ ասա, որ չես տառապում: Միայն դա բավական է, որ ավելի տառապեմ...

Գործնական նամակ

1915, 7- 21 Պետերբուրգ*

Մեծարգո՛ Ալեքսեյ Մաքսիմովիչ,

Սուտ օրերս պատրաստ կլինի Սունդուկյանի «Պեպոյի» թարգմանությունը: Բարի եղեք հայտնել ինձ, թե ինչպես վարվեմ: Թարգմանությունն ուղարկեմ Ձե՞զ, թե՞ գամ (ինչպես պայմանավորվել էինք, եթե չեք մոռացել այդ): Դուք մտադիր եղեք այժմ և ե՞թե ձեռնամուխ լինել թարգմանությանը: Եթե իմ ներկայությունն անհրաժեշտ համարեք, ես կարող եմ գալ շաբաթ օրը՝ հետս բերելով արդեն պատրաստ ձեռագիրը («Պեպոյի» բառացի թարգմանության): Բանաստեղծներից մնում է թարգմանել մի քանի գործեր, որոնք չեն մտել նրանց բանաստեղծությունների գրքերի մեջ և ցրված են զանազան պարբերական հրատարակություններում: Այդ գործերը կընտրեմ և կներկայացնեմ թարգմանիչներին:

Ժողովածուի վերաբերյալ մնացած բոլոր հարցերի մասին անձամբ կհայտնեմ Ձեզ:

Վահան Տերյան

* Տրվում է որոշ կրճատումներով և խմբագրումով:

Կապակցված խոսք

Աշնանային գույներ

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Գեղանկարիչ, գույների համակարգ, անշրջանակ կտավ, վրձնել, ձորալանջ, անտառ, նրբորեն, քամուն ավար դառնալ, կախարդական, օրեցօր, խամրել, գունաթափվել, տերևաթափ:

Իմ երազանքը

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Մանկության հեքիաթներ, դպրոցական տարիներ, գեղարվեստական գրքեր, զանազան հետաքրքրություններ, հրապուրվել, աստիճանաբար, հերոս, բուռն ձգտում, նպատակ դնել իրականացման ճանապարհին:

Երևանում

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Զբոսաշրջիկներ, հիացնունքով դիտել, բազմերանգ տուֆ, օպերային թատրոնի շենք, հայական զարդաքանդակներ, խաղող, նուռ, ճարտարապետ, հանճարեղ նախագիծ, օղակաձև զբոսայգի, ցայտաղբյուրներ, Եղեռնի հուշակոթող, ազատամարտիկների շիրիմներ:

Կարոտ

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Չեռավոր ափեր, հարազատներ, մերթընդներթ, ընդհատված, նամակագրություն, տառապած հող, ձգտում, երազի թևերով, հայրենաբաղձություն, բնօրրան, տագնապել, վերադարձ, ցանկալի, հանգրվան:

Չրաժեշտ դպրոցին

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Մաշտոցյան այբուբեն, սիրելի ուսուցիչ, համադասարանցիներ, արձակուրդներ, աստիճանաբար, ծնողական ժողով, կողմնորոշվել, քնություններ, հուզումնալից իրավիճակ, վերջին զանգ, ծրագրեր:

Լեռներ հայրենի

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Լուսաբացի զովություն, կապտալուրթ երկինք, ձյունաճերմակ գազաթներ, հիանալ, անտառածածկ լանջ, անձրևել, ծիածան, գեղեցկանալ, դարեդար, պատմության վկա, հավերժության խորհուրդ:

Մեր նախահայրերը

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Չայկական լեռնաշխարհ, բնօրրան, անհիշելի ժամանակներ, բարբարոս հարևաններ, դարեդար, հավիտենական զոյամարտ, արժանապատվություն, ազգային ոգի, ինքնատիպ մշակույթ, հարատևել:

Անձրև

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Երկարատև, անձրև, տաղտկալի օր, սևագորշ երկինք, պղտոր ջրեր, անձրևանոցներով մարդիկ, միջօրե, փողոց, եռուզեռ, արև, կենդանություն, զարթոնք ապրել, երրորդ օր:

Ծովափին

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Անդորր ծով, ոսկեծուփ կոհակներ, արևի դեղձան ճառագայթներ, մեղմ սյուք, միջօրե, անակնկալ, մռայլ թուխպեր, մթագնել, սաստկացող քամի, մրրկածեծ հողմ, մոլեգին հորձանք, ավիամերձ ժայռեր, բնության տարերք:

Արշավ

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Վաղորդյան, չանէացած, ուղևորվել, ոսկեշող աշուն, անդորր, առավոտ, թռչունների գվարթ ճովողյուն, տերևների սոսափ, սաղարթախիտ անտառ, փշոտ մասրենի, դժվարին վերելք, հասուն հատապտուղ, լի զամբյուղ, բարձր տրամադրություն:

Շոգ ամառ

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Ավարտական երեկո, կարճատև հանգիստ, հուլիսյան արև, մեկնել, ձորնիվար, գետակ, գողտրիկ անկյուն, պատրաստվել, երազանք, մասնագիտություն ընտրել, նպատակին ձգտել, քննություններ:

Ցայտադրյուրներ

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Ծարավը կտրել, քաղցրահամ ջուր, վեր ցայտել, խոնարհվել, Չայաստան, ամենուր, քարտաշ-վարպետ, մեսրոպատառ, մակագրություն, աղբյուր-հուշարձան, օրհնություն, կյանքի իմաստ, խաչքար:

Աշնանային գույներ

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Գեղանկարիչ, գույների համակարգ, անշրջանակ կտավ, վրձնել, ձորալանջ, անտառ, նրբորեն, քանուն ավար դառնալ, կախարհական, օրեցօր, խամրել, գունաթփվել, տերևաթափ:

Ցուցահանդես

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Մանկական ցուցահանդես, վառ գույներ, ինքնատիպ մտածողություն, ջրաներկ, յուղաներկ, մատիտանկար, իրական և մտացածին կերպարներ, հեքիաթների հերոսներ, խոստումնալից ապագա, շնորհալի երեխաներ, մարդկանցով լեցուն ցուցասրահներ, հետաքրքրություն:

Երկրաշարժ

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Դեկտեմբերյան ցուրտ օր, ահռելի ցնցում, սարսափած մարդիկ, երջանիկ անգիտության մեջ, լեփ-լեցուն փողոցներ ու բակեր, խարույկներ, տազնապալի լուրեր, հեռուստաէկրան, բժշկական անձնակազմ, օդանավակայան, պատգարակներ, մայրուղիներ, խճողում, ցնցող ողբերգություն:

Ծովանկարիչը

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Աշխարհահռչակ ծովանկարիչ, Հովհաննես Այվազովսկի, ալե-ծուփ ծով, խաղաղ ծով, բազմերանգ, լուսնկա գիշեր, իններորդ ալիք, ահեղ մրրիկ, կոտրված կայմ, նավաբեկյալներ, դեղնասև երկինք, անհողդողդ կամք, կույր տարերք:

Մատենադարանում

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Անձեռակերտ հուշարձաններ, վկայություն, վարպետներ, ծաղ-կողներ, արծաթակազմ, գրքեր, մատյաններ, գրչություն, խոյակ, գմբեթարդ, դղղանջող զանգեր, հինավուրց, սերնդեսերունդ, աչ-քի լույսի պես պահպանել, արփիափայլ, մանրանկարչություն:

Գառնիի պաշարումը

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Պաշարել, թշնամիներ, լռություն, կյանքը եռալ, նախապատրաս-տըվել, հարձակում, հայոց զորք, անասելի, գլխավոր դարպաս-ներ, հանկարծակիի գալ, խուճապ, զարհուրելի կոտորած, փախուստի դիմել, հաղթական մուտք:

Սպասում

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Խավարչտին գիշեր, խորախորհուրդ լռություն, անձուկ ձորակ, հայոց զորքեր, լարված սպասում, նոսրացող խավար, արևի վախվորած ճառագայթներ, հանկարծակի հարձակում, թշնամու խուճապահար փախուստ, զենք ու զինամթերք, լիարժեք հաղթանակ:

Անակնկալ հանդիպում

ԲԱՌԱՇԱՐՔ:

Մանկության ընկեր, տարիներ հետո, հանկարծ, նշանավոր մարդ, բազմամարդ դահլիճ, մեծատուն, միջոցառման ավարտ, վերհուշ, քննարկում, երջանիկ պահ: